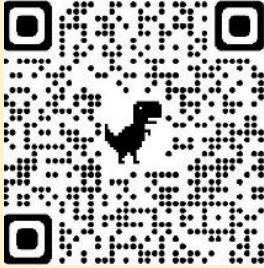




**የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ሰበር ሰሚ ችሎት በ2016 ዓ.ም.
የተሰጡ ያልታተሙ አስገዳጅ
የህግ ትርጉሞች**

የ2016 ሁለተኛ ስብስብ ቅጽ - 3

**በዳንኤል ፍቃዱ /ጠበቃ/
2016**



ዳንኤል ፍቃዱ ተስፋዬ።

danielfikadulawoffice@yahoo.com

Ethiopian Law by Daniel Fikadu

<https://facebook.com/groups/1607340246185508/>.htt

[ps://t.me/joinchat/TDlwVN4QoPeK894b](https://t.me/joinchat/TDlwVN4QoPeK894b)

<https://t.me/joinchat/VHW6uiw5vqk6mgeZ>

[https://m.facebook.com/groups/1928323943874057/
?ref=bookmarks](https://m.facebook.com/groups/1928323943874057/?ref=bookmarks)

[https://wordpress.com/home/lawethiopiacomment.w
ordpress.com](https://wordpress.com/home/lawethiopiacomment.wordpress.com)

[https://chat.whatsapp.com/CG7ELRZwtqV3srhBSOjgm
f](https://chat.whatsapp.com/CG7ELRZwtqV3srhBSOjgm
f)

መልካም ንባብ።

#Daniel Fikadu/ዳንኤል ፍቃዱ/ጠበቃና የህግ አማካሪ/

DANIEL FIKADU LAW OFFICE



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 239227

ጥቅምት 27 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ

ደጄኔ አያንሳ

ኑረዲን ክድር

መላኩ ካሳዩ

ሐብታሙ እርቅይሁን

አመልካቾች፡- 1ኛ.ወ/ሮ ዘምዘም አህመድ

2ኛ. ወ/ሮ ክድቻ አህመድ

3ኛ. አቶ ማህመድ አህመድ

4ኛ. ወ/ሮ ሙሉጌ አሰን

5ኛ. ወ/ሮ በቱላ አህመድ

አልቀረቡም

ተጠሪ፡- ሻምበል ሰርጎታ አህመድ ----- አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ የውርስ ማጣራትን የሚመለከት ክርክር ሆኖ ክሱ በቀረበበት በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጉራጌ ዞን ቡታጁራ አካባቢ የቡታጁራ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከ1ኛ - 3ኛ ድረስ ያሉት አመልካቾች ከሳሾች ፤ 4ኛ አመልካች ተከሳሽ ፤ እንዲሁም 5ኛ አመልካች እና ተጠሪ ጣልቃ ገብ ተከራካሪዎች ነበሩ።

ከ1ኛ - 3ኛ ድረስ ያሉት አመልካች የካቲት 17 ቀን 2013 ዓ.ም ባቀረቡት ክስ 4ኛ አመልካች የሟች አበታቸው አቶ አህመድ ሰይድ ሚስት እና ወላጅ እናታቸው መሆናቸውን በመግለጽ ከሟች ጋር በጋራ ያፈሩት፡- 1ኛ) በቡታጁራ እረንዛፍ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 05 ልዩ ስሙ እስታዲዮም ተብሎ በሚጣራው አካባቢ በሰሜን አብደላ ሳሊሃ ፤ በደቡብ አቶ ከማል ሳይድ ፤ በምሥራቅ አቶ ኑሪ አድነው ፤ በምዕራብ መንገድ የሚዋሰን 31/2(ሶስት ተኩል) መሬት እና በመሬቱ ላይ የተፈራ ሀ) 100 ኪዳን የቆርቆሮ ቤት ለ) 80 ኪዳን ቆርቆሮ ቤት ሐ)100 እግር አቡካዶ ተክል መ/ለግርግዳ የደረሰ ባህር ዛፍ 2ኛ) በቡታጁራ እረንዛፍ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02 ልዩ ስሙ ኮንዶሚኒየም ተብሎ በሚጠራው አካባቢ በሰሜን አህመድን ኑሪ ፤ በደቡብ ወ/ሮ ዘምዘም አህምድ ፤ በምሥራቅ ወ/ሮ ዘምዘም አህመድ ፤ በምዕራብ ዋናው ትልቁ አስፓልት መንገድ የሚዋሰን 5x15=75 ኪ.ሜ ቦታ ላይ ያረፈ ለሱቅ እና ሻይ ቡና አገልግሎት የሚውል 20 ኪዳን ቆርቆሮ አንድ ክፍል ቤት በ4ኛ አመልካች እጅ ስለሚኖሩ ውርስ ተጣርቶ ግማሹን የውርስ ሀብት ለወራሾች እኩል እንዲከፋፈል ጠይቀዋል።

በሥር ተከሳሽ የነበሩት 4ኛ አመልካችም የክሱን አግባብነት ተቀብለው የውርስ ሀብቱ የሟች ልጆች የሆኑትን 5ኛ አመልካች እና ተጠሪን ጨምሮ እንዲከፋፈል ጠይቀዋል። ፍርድ ቤቱም የውርስ አጣሪ መድቦ አከራካሪዎቹ ንብረቶች የውርስ ሀብት መሆናቸውን እና የሟች ወራሾችን በመለየት ሪፖርት ቀርቧል። ተጠሪ ወደ ክርክሩ ለመግባት ባቀረቡት የጣልቃ-ገብነት አቤቱታ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እና የፍሬ ነገር ክርክር አቅርበዋል። በጣልቃ-ገብነት ክርክራቸው በክሱ ተራቁጥር አንድ ሥር ከተመለከተው መሬት ውስጥ አንድ ተኩል ጥማድ በሰሜን ነስሩ ፈረጃ ፤ በደቡብ ጠባብ መንገድ ፤ በምሥራቅ ውፍሮ ወንዝ ወይንም 4ኛ አመልካች እና በምዕራብ ጠባብ መንገድ የሚዋሰነው ይዞታ እና በይዞታው ላይ የሚገኘው 150(አንድ መቶ ሃምሳ) ቅጠል ቆርቆሮ መኖሪያ ቤት እና ሥራ ያልጀመረ መጋዘን ፤ በርካታ ቁጥር ያላቸው አቡካዶ ፤ ባህርዛፍ ፤ የተለያዩ አትክልቶች ፤ እንዲሁም በክሱ በተራቁጥር ሁለት ላይ የተመለከተው 100 ኪ.ሜ ይዞታ ላይ ያረፈው ቤት ከበርካታ ዓመታት በፊት ቦታውን ገዝተው ፤ በ1985 ዓ.ም ቤቱን ገንብተው ለተለያዩ ግለሰቦች አከራይተው የሚጠቀሙበት የግል ንብረት እንጅ የውርስ ሀብት አይደለም። ንብረቶቹ የውርስ ሀብት አይደሉም እንጅ የውርስ ናቸው ቢባል እንኳን አባታችን የሞቱን በ1986 ዓ.ም በመሆኑ የቀረበው ክስ በፍትህ ብሔር ሕግ ቁጥር 1000(1) መሠረት በይርጋ ቀሪ ነው። ንብረቶቹ በሥር ተከሳሽ(4ኛ አመልካች)እጅ እንደማይገኙ እየታወቀ ክስ መቅረቡ አግባብ አይደለም። አከራካሪዎቹ ንብረቶች የውርስ ሀብት ስላልሆኑ ከውርስ ንብረት ውጭ ሆነው ከውርስ ሀብቱ ድርሻቸው እንዲወሰንላቸው ጠይቀዋል። አመልካቾችም

አከራካሪዎቹ ንብረቶች የውርስ ሀብት እና የ4ኛ አመልካች ስለሆኑ ተጠሪ በንብረቶቹ ላይ ምንም መብት የለውም በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድ ቤቱም ተጠሪ ጣልቃገብ እንጅ ተከላሽ ስላልሆነ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በከላሾች ላይ ማቅረብ አይችልም፤ በፍትሐ ብሔር ሕጉ 1000(1) ሥር የተመለከተው የይርጋ ድንጋጌም የወራሽነት ማረጋገጫ ሰርተፍኬትን የሚመለከት በመሆኑ ለውርስ ድርሻ ጥያቄ ተፈፃሚነት የለውም በማለት መቃወሚያውን ውድቅ አድርጎ ክርክሩን ለመቋጨት ያስችለኛል ያለውን ጭብጥ መስርቶ የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃ ሰምቶ የተጠሪ ምስክሮች ቃል እርስ በርስ የሚጋጭ እምነት የሚጣልበት ከለመሆኑም በላይ ከሠነድ ማስረጃው ጋር ስለምቃረን ተጠሪ የአከራካሪው ይዞታ ባለቤት መሆኑን የሚያስረዱ አይደሉም። የሥር ከላሾች እና ተከላሽ ምስክሮች በቀበሌ 05 የሚገኘው ንብረት የ4ኛ አመልካች እና የሟች ባለቤታቸው መሆኑን በማያሻማ መልኩ አስረድተዋል። ለ4ኛ አመልካች ከማዘጋጃ ቤት የተሰጠው ጊዜያዊ የአርሶ አደር መጠቀሚያ የምስክር ወረቀትም የምስክሮቹን ቃል ይበልጥ የሚያጠናክር ነው። ከእረንጓዴ ክፍለ ከተማ ለፍርድ ቤት የተፃፈው ደብዳቤም አከራካሪው ይዞታ በ4ኛ አመልካች እና ሟች አቶ አህመድ ሰይድ የተመዘገበ መሆኑን የሚያረጋግጥ በመሆኑ 3(ሶስት)ጥማድ መሬት እና በላዩ ላይ የተፈራው ንብረት የ4ኛ አመልካች እና ሟች አቶ አህመድ ሰይድ በመሆኑ የተጠሪ የግል ንብረት የለበትም። በቡታጅራ ከተማ ቀበሌ 02 ያለውን ቤት ተጠሪ ገዝቸዋለሁኝ በማለት የሚከራክር ቢሆንም ያቀረበው ውል የለም። የሻጩ ባለቤት ቦታው ለ4ኛ አመልካች እንደሸጠላቸው ነግሮኛል በማለት የሰጠችው ምስክርነት ተጠሪ ካቀረባቸው ምስክሮች ይበልጥ እምነት የሚጣልበት በመሆኑ ይዞታው እና ቤቱ የተጠሪ ሳይሆን የ4ኛ አመልካች እና ሟች አቶ አህመድ ሰይድ ነው። በአጠቃላይ አከራካሪው ንብረት እና ይዞታ የ4ኛ አመልካች እና ሟች አቶ አህመድ ሰይድ ስለሆነ ግማሽ የ4ኛ አመልካች ድርሻ ከውስጡ ከወጣ በኋላ ቀሪውን የሟች አቶ አህመድ ሰይድ ወራሾች እኩል እንዲከፋፈሉ ወስኗል።

ተጠሪ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያው ላይ ማስረጃ ሳይሰማ ውድቅ ሆኖ አከራካሪዎቹ ንብረቶች የ4ኛ አመልካች እና ሟች አቶ አህመድ ሰይድ የጋራ ንብረት ነው ተብሎ መወሰኑን በመቃወም ያቀረቡትን የይግባኝ አቤቱታ የመረመረው በጉራጌ ዞን የቡታጅራ አከባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በቡታጅራ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አከራካሪው ንብረት በ4ኛ አመልካች እጅ የሚገኝ በተጠሪ እጅ የሌለ በመሆኑ በጣልቃ ገብነት ክርክሩን የተቀላቀለው ተጠሪ የሥር ተከላሽን ተክቶ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ሊያቀርብ አይችልም መባሉ፤ መቃወሚያው አግባብነት አለው ቢባል እንኳን የ3 ዓመት ይርጋ ተፈፃሚነት የሚኖረው ውርስ ተጣርቶ የድርሻ ክፍፍል ጥያቄ ሲቀርብ በሚጠየቅ ዳኝነት ሳይሆን የወራሽነት የምስክር ወረቀት ይሰጠኝ በሚል የሚቀርበውን ዳኝነት የሚመለከት በመሆኑ የቡታጅራ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔ በሰበር መዝገብ ቁጥር 38533 እና 44237 ላይ የተሰጠውን አስገዳጅ ውሳኔ መሠረት ያደረገ በመሆኑና ከማስረጃ ሚዛና አንፃርም አግባብነት ያለው በመሆኑ የሚነቀፍ አይደለም በማለት የቡታጅራ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔን አጽንቷል።

ተጠሪ በክርክሩ ጣልቃ ገብ ተከራካሪ ቢሆኑም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እንዳያቀርቡ የሚከለክላቸው ሕግ በሌለበት እና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት አስገዳጅ ውሳኔ መሠረት መቃወሚያ ማቅረብ የሚችሉ ሆኖአያለ (የሰበር መዝገብ ቁጥር 108647 ቅጽ 20 እንደታተመው) መቃወሚያው ተቀባይነት ማጣቱ፣ የፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 1000(1) ሥር የተመለከተው የይርጋ ድንጋጌ ለጉዳዩ አግባብነት የለውም መባሉ እንዲሁም አከራካሪዎቹ ንብረቶች የግሌ መሆናቸውን ባቀረብኩት ማስረጃ ተረጋግጦ እያለ የውርስ ሀብት ነው ተብሎ መወሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ የመረመረው የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት ተጠሪ በጣልቃ ገብነት የክርክሩ ተካፋይ ለመሆን ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት ካገኘ ዘንድ በፍትሕ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ቁጥር 234(1) መሠረት አለኝ የሚሉት መከራከሪያ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያን ጨምሮ የማቅረብ መብት እያላቸው ጣልቃ ገብ ተከራካሪ ስለሆኑ ውርስ እንዳይጣራ ለመቃወም የሚያስችል መብት የላቸውም በማለት ወደ ዋና ጉዳይ በመግባት ውሳኔ መስጠቱ የፍትሕ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉን ቁጥር 41 ድንጋጌን ያልተከተለ ከመሆኑም በላይ በሰበር መዝገብ ቁጥር 108647 የተሰጠውን አስገዳጅ ውሳኔ ይቃረናል። በጨማሪ ውርስ ተጣርቶ የድርሻ ክፍፍል እንዲደረግ በወራሾች መካከል ለሚቀርብ ክስ ተፈጻሚነት ያለው የይርጋ ድንጋጌ የፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 1000(1) ስለሆነ እና አቶ አህመድ ሰይድ የሞቱት በ1986 ዓ.ም በመሆኑ አመልካቾች ያቀረቡት የውርስ ሀብት ይገባኛል ክስ በተጠቃሹ የፍትሕ ብሔር ሕግ ድንጋጌ መሠረት ቀሪ ሆኖአያለ የይርጋ መቃወሚያው መታለፉ ስህተት ነው። የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ አከራካሪዎቹ ንብረቶች የውርስ ሀብት አለመሆናቸው እና የግል ንብረቶች መሆናቸው ተጠሪ ባቀረቧቸው በቂና አሳማኝ ማስረጃዎች አስረድተው እያለ የውርስ ሀብት ሊባሉ አይገባም በማለት የሥር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ ሽሯል።

የሰበር አቤቱታው ያቀረበው ይህን ውሳኔ በመቃወም ሲሆን የአቤቱታ ይዘት በአጭሩ፡- በሥር ፍርድ ቤቶች ተጠሪ ጣልቃ- ገብ ተከራካሪ ስለሆኑ የይርጋ መቃወሚያ ማቅረብ አይችሉም በሚል ውድቅ ስላደረጉ መቃወሚያውን አልመረመሩትም። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን የተመለከተው ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ በይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተቀባይነት ማጣቱን ተከትሎ ተጠሪ ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ የመረመረው የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት የይርጋ መቃወሚያው አላግባብ ታልፏል የሚል ከሆነ የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ መሆን አለመሆኑ በጭብጥነት ተይዞ ክርክር ተደርጎበት በማስረጃ በአግባቡ ሳይጣራ የቀረበው ክስ በይርጋ ውድቅ በመሆኑ አከራካሪዎቹ ንብረቶች የተጠሪ የግል ሀብት በመሆኑ ከውርስ ክርክር ውስጥ እንዲወጣለት የሰጠው ውሳኔ ወራሾችን ከውርስ የሚነቅል እና 4ኛ አመልካችንም የሚስተነት ድርሻ ስለሚሳጣ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው። ክርክር የሚደረግባቸው መሬቶች በከተማ ክልል የሚገኙ የእርሻ መሬቶች ስለሆኑ በክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ሕግ መሠረት ክርክሩ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት

ታይቶ የመጨረሻ ውሳኔ ሳያገኝ የሰበር ሰሚ ችሎቱ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን የለውም በማለት የተነሳው መቀወሚያ ላይ ተገቢው ብይን ሳይሰጥ መታለፉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው በማለት በሰበር ሰሚው ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል።

የሰበር አቤቱታው በሰበር አጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ ተጠሪ ጣልቃ ገብ ሆኖ በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የይርጋ መቃወሚያ ስያቀርብ መቃወሚያውን ማቅረብ አትችልም ተብሎ በመታለፉ የስር የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት ተጠሪ ባነሱት የይርጋ መቃወሚያ ላይ አመልካቾች ሳይከራከሩ ያቀረቡት የዳኝነት ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ነው መባሉ ፣ ክርክሩ በይርጋ ቀሪ ነው ከተባለ የፍሬ ነገር ክርክር ውስጥ ገብቶ ንብረቱ የተጠሪ የመባሉ አግባብነት ለማግራት ተጠሪ የጽሑፍ መልስ እንዲያቀርቡ ታዘው በሰጡት መልስ፡- በይርጋ መቃወሚያው ላይ ክርክር ሳይደረግ እንደታለፈ የታየዘው ጭብጥ ተገቢ አይደለም። የወረዳ ፍርድ ቤቱ ተጠሪ አከራካሪውን ንብረት በተመለከተ ያቀረቡበትን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እና አማራጭ ክርክር ለአመልካቾች ደርሶ የቀረበው የይርጋ መቃወሚያ ላይ መልስ ሰጥተው መቃወሚያው ተመርምሮ በብይን ውድቅ ስላደረገው በይርጋ መቃወሚያው ላይ ክርክር እንዳልቀረበ የሰበር አቤቱታ መቅረቡ አግባብነት የለውም። የሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የፍትሕ ብሔር ቁጥር 1000(1) ድንጋጌ ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው መሆኑና ተጠሪ ጣልቃ ገብ ተከራካሪ በመሆኑ የይርጋ መቃወሚያ ሊያቀርብ አይችልም በማለት የተሳሰተ ብይን ሰጥቷል። ይህ ብይን በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በመጽናቱን በመቃወሚያ የቀረበው የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ ስህተቱ መታረሙ ፣ እንዲሁም አከራካሪዎቹ ንብረቶች የግል መሆናቸው በማስረጃ በሚገባ የተረጋገጠ በመሆኑ በአማራጭ የቀረበው ክርክር ታይቶ ንብረቶቹ የውርስ ሀብት አይደሉም ተብሎ መወሰኑ የሚነቀፍ አይደለም። አባታችን የሞተው በ1986 ዓ.ም ሲሆን አመልካቾች ወራሽነታቸውን በ2013 አረጋግጠው ከ28 ዓመት በኋላ ያቀረቡት የውርስ ክርክር በይርጋ የሚታገድ ከመሆኑም በላይ ንብረቱ የተጠሪ የግል ሀብት በመሆኑ የቀረበውን ክስ ውድቅ በማድረግ የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት አይደለም። ጉዳዩ ተጣርቶ ውሳኔ ያገኘ በመሆኑ ዳግም ሊጣራ የሚችል ነገር የሌለ በመሆኑ በሰበር ሥነ ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(2) መሠረት ጉዳዩን ወደ ሥር ፍርድ ቤት ሊያስመልስ የሚችል በቂ ምክንያት ስለሌለ ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነው ውሳኔ በመመሪያው አንቀጽ 9(1) መሠረት እንዲፀና ተከራካሪዋል።

አመልካቾችም ሐምሌ 3 ቀን 2015 ዓ.ም የተፃፈ አንድ ገጽ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከዚህ በላይ አጠር ባለ መልኩ የተመለከተው የግራ ቀኝ ክርክርና በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ወሳኔዎች ይዘት ሲሆን እኛም የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ያስቀርባል ሲል የያዘውን ጭብጥ እና በስር ፍርድ ቤቶች ወሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል። የይርጋ መቃወሚያ ተጠቃሚ የሆነ ሰው በፍ/ሥ/ሥ ሕጉ ቁጥር 244(2) (ሠ) መሠረት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት የማንሳት መብት ያለው ሲሆን ፤

በፍ/ሥ/ሥ ሕጉ ቁጥር 244(2) መሠረት የሚቀርብ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያን ፍርድ ቤት ተቀብሎ ሌላው ተከራካሪ ወገን ክርክር ሰምቶ እና ተገቢ ሆኖ ሲገኝ ጉዳዩን በማስረጃ አጣርቶ ተገቢውን ትዕዛዝ የሚሰጥ መሆኑን ከፍ/ሥ/ሥ ሕጉ ቁጥር 245(1) ድንጋጌ መረዳት ይቻላል።

በተያዘው ጉዳይ ከ1ኛ-3ኛ ድረስ ያሉት አመልካቾች የሚችሉ አባታቸው የውርስ ሀብት በ4ኛ አመልካች እጅ መኖሩን በመግለጽ ደርሻቸውን እንዲያካፍሏቸው ላቀረቡት ክስ 4ኛ ተጠሪ የውርስ ሀብቱ በእጃቸው መኖሩን ሳይክዱ የሥር ጣልገቦችን ጨምሮ የሚችሉ ወራሾች የውርስ ድርሻቸውን ብያገኙ ተቃውሞ እንደሌላቸው የገለጹ ሲሆን ፤ ተጠሪ የውርስ ሀብት የተባሉት ንብረቶች በ4ኛ አመልካች እጅ እንደሌሉ እያወቁ የሥር ክሳሮች በ4ኛ አመልካች ላይ ክስ ማቅረባቸው ተገቢ እንዳልሆነ ግልጸው ንብረቶቹ በእጃቸው ያሉ እና የግላቸው ስለሆኑና የቀረበውም ክስ በይርጋ ቀሪ በመሆኑ ወደ ክርክሩ ጣልቃ ገብተው መከራካር ይችሉ ዘንድ እንዲፈቀድላቸው ጠይቀው ወደ ክርክሩ ገብተው የተከራካሩ ቢሆንም የቡታጅራ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ ተከሳሽ ስላልሆኑ የይርጋ መቃወሚያ ሊያቀርቡ አይችሉም በማለት መቃወሚያውን ሳይቀበል ቀርቷል። ይግባኝ ሰሚው በጉራጌ ዞን የቡታጅራ አከባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤትም አከራካሪው ንብረት በ4ኛ አመልካች እጅ ስለሚገኝ ተጠሪ በእጁ በማይገኝ ንብረት ላይ የይርጋ መቃወሚያ ሊያቀርብ አይችልም ፤ ይችላል ቢባል እንኳን የ3 አመት ይርጋው ለጉዳዩ አግባብነት የለውም በማለት የይግባኝ አቤቱታውን ሳይቀበል ቀርቷል። ክስ በሕጉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ባለመቅረቡ በጊዜ ማለፍ ቀሪ በመሆኑ ተጠቃሚ ልሆን የሚገባው ተከራካሪ ወገን አከራካሪውን ንብረት ክስ አቅርቦ ማስመለስ ከሚቻልበት ጊዜ በላይ በእጁ ይዞ የቆየ መሆን እንዳለበት አጠያያቅ ባይሆንም ፤ አከራካሪው ንብረት የይርጋ ክርክር አቅራቢው ተከራካሪ እጅ መኖር/ አለመኖሩን እና ለምን ያህል ጊዜ ይዞት እንደቆየ ፍርድ ቤቶች የማጣራት ግዴታ አለባቸው። ተጠሪ ጣልቃ ገብ ተከራካሪ በመሆኑ የይርጋ መቃወሚያ ሊያቀርብ አይችልም መባሉ እንዲሁም የፍትሕ ብሔር ቁጥር 1000(1) ድንጋጌ ለተያዘው ጉዳዩ ተፈጻሚነት የለውም መባሉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ የመረመረው የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ተጠሪ የይርጋ መቃወሚያ ማቅረብ ይችላሉ ማለቱ ፤ እንዲሁም በወራሾች መካከል ለሚደረገው የውርስ ክርክር ተፈጻሚነት ያለው ይርጋ የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 25664 ፣ 26422 ፣ 20295 ቅጽ 6 ፣ ቅጽ 11 52407 እና በሌሎች በተለያዩ መዛግብት ላይ ለፍትሕ ብሔር ሕጉ ቁጥር 1000(1) በሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሠረት 3 ዓመት ነው በማለት የሥር ፍርድ ቤቶች የሰሩትን ስህተት ማረመው ተገቢ ቢሆንም ፤ የሥር ፍርድ ቤቶች ተጠሪ የይርጋ መቃወሚያ ማቅረብ አይችሉም በሚል አከራካሪዎቹ ንብረቶች በማን እንጅ እንደሚገኙ(በ4ኛ አመልካች ወይም በተጠሪ) መቼ ማን እጅ ገቡ ፤ እጃቸው ከገቡበት ጊዜ አስቶ ሲቆጠር የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ መሆን/አለመኖሁን በመቃወሚያው ላይ ተገቢው ክርክር ተደርጎ አከራካሪው ጭብጥ በማስረጃ ሳይነጥር ክርክሩ በይርጋ ይታገዳል መባሉ የፍ/ሥ/ሥ ሕጉ ቁጥር 245(1) ድንጋጌን የሚቃረን ነው።



ሰበር ሰሚ ችሎቶች በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 80 መሠረት በመጨረሻ ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ማረም እንጅ ማስረጃው ተመዝኖ የተደረሰበትን የፍሬ ነገር ድምዳሜን መርምሮ የመቀየር ሥልጣን የላቸውም። የቡታጅራ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አከራካሪው ንብረት እና ይዘታ የ4ኛ አመልካች እና ሟች አቶ አህመድ ሰይድ ነው በማለት የወሰነ ሲሆን ፤ በጉራጌ ዞን የቡታጅራ አከባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ከማስረጃ ሚዛና አንፃር የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔ የሚነቀፍ አይደለም በማለት የቡታጅራ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አከራካሪው ንብረት እና ይዘታ የ4ኛ አመልካች እና ሟች አቶ አህመድ ሰይድ ነው በማለት የሰጠውን ውሳኔ አጽንቶ እያለ የሥር የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ሳይኖረው ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ያላቸው ፍርድ ቤቶች ማስረጃን መዘነው የደረሱበትን የፍሬ ነገር መደምደሚያን ቀይሮ አከራካሪው ንብረት የተጠሪ የግሉ ነው ማለቱ በሌለው ሥልጣን በመሆኑ የሚነቀፍ ነው።

ሲጠቃለል ተጠሪ ጣልቃ-ገብ ተከራካሪ ስለሆኑ የይርጋ መቃወሚያ ሊያቀርቡ አይችሉም በማለት የሥር ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ በመሻር በይርጋ መቃወሚያ ማቅረብ ይችላሉ በማለት ውሳኔ የሰጠው የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት በመሆኑ ከ1ኛ - 3ኛ ድረስ ያሉት አመልካቾች አከራካሪው ንብረት በ4ኛ አመልካች እጅ ስለሚገኝ ተጠሪ የይርጋ መቃወሚያ ማቅረብ አይችሉም በማለት የተከራከሩ ሲሆን ተጠሪ በበኩላቸው አከራካሪው ንብረት በእሳቸው እጅ የሚገኝ ሆኖ እያለ ክሱ በ4ኛ አመልካች ላይ መቅረቡ ተገቢ አለመሆኑና ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት እየተከራከሩ ባለበት ሁኔታ አከራካሪው ንብረት በተጠሪ እጅ ነው በማለት የሥር ፍርድ ቤት የደረሰበት መደምደሚያ የማስረጃ ድጋፍ የሌለው ከመሆኑም በላይ ፤ አከራካሪዎቹ ንብረቶች በተጠሪ እጅ ናቸው ቢባል እንኳን መቼ እጃቸው እንደገቡ ፤ እጃቸው ከገባበት ጊዜ አንስቶ ሊቆጠር የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ መሆን አለመሆኑ ሳይጣራ ፤ የይርጋ መቃወሚያው ተቀባይነት ካገኘ ክርክሩ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ የሚቋጭ ሆኖ እያለ የሰበር ሰሚ ችሎቱ ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ሳይኖረው የፍሬ ነገር ክርክሩን አይቶ አከራካሪዎቹ ንብረቶች የተጠሪ የግል ንብረቶች ናቸው በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ ቀጣዩ ተወስኗል።

ዉሳኔ

1. የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 20161 ጥቅምት 16 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ፍርድ ፤ ውሳኔ እና ትዕዛዝ ፤ በጉራጌ ዞን የቡታጅራ አከባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 14689 ሐምሌ 12 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ እና ትዕዛዝ ፤ እንዲሁም የቡታጅራ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 20049 ጥር 24 ቀን



2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ፍርድ ፣ ውሳኔ እና ትዕዛዝ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ - ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 ቁጥር 9(1/ለ) መሠረት ተሸሯል።

2. የቡታጅራ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በፍርድ የዘጋውን የመዝገብ ቁጥር 20049 በማንቀሳቀስ የቀረበው የይርጋ መቀመጫ በፍርድ ሀተታው ውስጥ በተመለከተው አግባብ አጣርቶ ተገቢነት ያለው ብይን እንዲሰጥ ፣ ጉዳዩ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ መቋጨት የማይችል ከሆነ የፍሬ ነገር ክርክሩን ተመልክቶ ሕጋዊ ውሳኔ እንዲሰጥ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ - ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 ቁጥር 9(1/ለ) መሠረት ተመልሶለታል።
3. ለዚህ ችሎት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
4. የወሳኔው ትክክለኛ ቅጅ ለስር ፍርድ ቤት ይድረስ።

መዝገቡ ውሳኔ አግኝቶ ስለተዘጋ ወደ መዝገብ ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የመ.ቁ.238487

ጥቅምት 02/2016 ዓ.ም

ዳኞች: ተፈሪ ገብሩ(ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካቾች: 1. አቶ እንግዳሽት ቡናሬ ሁንዴ

2. አቶ ጌቱ ቡናሬ ሁንዴ

3. ወ/ሮ በላይነሽ ቡናሬ ጀምበሬ

4. ወ/ሮ አሰገደች ቡናሬ ጀምበሬ

ጠበቃ አቶ አገኘሁ አምባቸው
ቀርቦዋል አመልካቾች ጋር

ተጠሪዎች: 1. ወ/ሮ ሰላማዊት እሸቱ ቡናሬ

2. ወ/ሮ ቤተልሄም እሸቱ ቡናሬ

ጠበቃ አቶ ክብረአብ አበራ ቀርቦዋል።

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የውርስ ሀብት ክፍፍልን የሚመለከት ነው። የሰበር አቤቱታ የቀረበው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ/288075 ላይ ጥቅምት 21/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት

የአሁን አመልካቾች በተጠሪዎች ላይ ያቀረቡትን የውርስ ሀብት ክፍፍል ጥያቄ በይርጋ ውድቅ ያደረገበትን ውሳኔ ማጽናቱን በመቃወም ነው።

ክርክሩ የተጀመረው የአሁን አመልካቾች መስከረም 04 ቀን 2014 ዓ.ም ፅፈው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በአሁን ተጠሪዎች ላይ ባቀረቡት ክስ ነው። የክሱም ጭብጥ ወላጅ አባታቸው የሆኑት ሟች አቶ ቡናሬ ሰኔ 1963 ዓ.ም እንዲሁም ወላጅ እናታቸው ወ/ሮ አስናቀች ሁንዴ ሐምሌ 11 ቀን 1969 ዓ.ም ከዚህ አለም በሞት ከተለዩ በኋላ ንብረትነቱ የሟች የሆነ እና በአዲስ አበባ ከተማ ልደታ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01 ክልል ውስጥ የቤት ቀጥር 138/139 ተብሎ በሚታወቅ ቤት ውስጥ ሲኖሩ ቆይተው በተለያዩ ጊዜ ጋብቻ እየመሰረቱ ከቤቱ ለቀው ሲወጡ በወራሾች ስምምነት ቤቱን ወንድማቸው የሆኑት የአሁን ተጠሪዎች ወላጅ አባት እየኖሩበት ሲያተዳደሩት ቆይተው መጋቢት 2013 ዓ.ም የሞቱ መሆኑን፤ ከዚህ በኋላ የአሁን ተጠሪዎች ራሳቸውን ብቸኛ ወራሽ በማድረግ በሀሰት ማስረጃ ቤቱን ይዘው ያሉ መሆኑን በመግለፅ በፍርድ ኃይል ተገድደው የውርስ ድርሻቸውን እንዲያካፍሏቸው ዳኝነት የሚጠይቅ ነው።

የአሁን ተጠሪዎች ለዚህ ክስ በሰጡት መልስ ክስ የቀረበበት ቤት ከ1966 ዓ.ም ጀምሮ በወላጅ አባታችን ስም ተመዝግቦ የሚገኝ እና ብቻቸውንም ሲጠቀሙበት የቆዩ ነው። ሟች አቶ ቡናሬ ከሞቱበት ከ1963 ዓ.ም ጀምሮ በቤቱ ላይ የቀረበ ጥያቄ ሳይኖር ከ50 ዓመታት በኋላ የክፍፍል ጥያቄ መቅረቡ ከህግ አግባብ ውጭ በመሆኑ በፍ/ብ/ሀ/ቁ/1000(2) እና የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 244(ሠ) መሰረት ክሱ በይርጋ ይታገዳል። ንብረቱም በአባታችን ስም ተመዝግቦ የሚገኝ በመሆኑ በቤቱ ላይ ክስ ለማቅረብ የሚያስችል መብት እና ጥቅም የላቸውም በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም በመጀመሪያ ደረጃ የክስ መቃወሚያው ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ እና የቤቱንም ማህደር አስቀርቦ ከመረመረ በኋላ የአሁን ተጠሪዎች አባት በወራሾች ስምምነት ክስ በቀረበበት ቤት ውስጥ ሲኖሩ የነበረ ለመሆኑ የሚያረጋግጥ የቀረበ ማስረጃ የለም። የቤቱ ስም ሀብትም ቢሆን ከመጀመሪያው ጀምሮ በተጠሪዎች አባት ስም የነበረ ስለመሆኑ የቤቱ ማህዳር ያስተረዳል። አመልካቾችም ክስ ያቀረቡት ለክሱ ምክንያት የሆነው ቤት በተጠሪዎች አባት ከተያዘ ከ3 ዓመት በኋላ እንዲሁም ሟች ከሞቱ ከ15 ዓመት በኋላ በመሆኑ በፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1000/1/ እና /2/ እንዲሁም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥት 244/ሠ/ መሰረት በይርጋ ይታገዳል በማለት ሁለተኛውን መቃወሚያ መመርመር ሳያስፈልገው አልፎ ክሱን ውድቅ አድርጓል።

አመልካቾች ይህንኑ በመቃወም ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቤቱታ አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን የይግባኝ ክርክር ከሰማ በኋላ አመልካቾች ክስ ያቀረቡት የውርስ ሀብት ለመካፈል በሚል ሲሆን ወራሽነታቸውን ያቀረጋገጡት በ2013 ዓ.ም መሆኑን ያቀረቡት ሰነድ ያሳያል። የወራሽነት ጥያቄውም ሆኖ ክፍፍሉ የተጠየቀው አውራሾቻቸው ከመሆኑ ከ49 ዓመት በኋላ በመሆኑ ክሱ በይርጋ ውድቅ መደረጉ በአግባቡ ነው በማለት የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን በምክንያት በማጠናከር አጽንቷል።

የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ በመቃወም ነው። አመልካቾች ታህሳስ 06/2015 በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ ተፈፅሏል ያሉትን መሰረታዊ የህግ ስህተት ጠቅሰው በዚህ ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል። አቤቱታው በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ አመልካቾች የውርስ ሃብቱን በጋራ ሲጠቀሙበት የነበረ ስለመሆኑ በጠቀሱት ሁኔታ የቆጠሯቸውን እና እንዲቀርቡላቸው የጠየቋቸው ማስረጃዎች ሳይሰሙ የክስ አቤቱታው በይርጋ ይታገዳል የመባሉ አግባብነት በዚህ ችሎት ቀርቦ እንዲመረመር በመታዘዙ ግራ ቀኙ የፅሁፍ ክርክር እንዲለዋወጡ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና መሰረታዊ የክርክር ይዘት ከላይ የተመለከተውን ሲመስል ችሎቱም በሰበር አጣሪው ችሎት ሊጣራ ይገባል ተብሎ የተያዘውን ነጥብ ከግራ ቀኙ ክርክር፤ ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው የሰበር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ መርምሯል።

እንግዲህ ከክርክሩ አመጣጥ መገንዘብ እንደተቻለው አመልካቾች ክስ ያቀረቡት በወራሾች ስምምነት መሰረት በአሁን ተጠሪዎች አባት እጅ እንዲቆይ የተደረገን የወላጆቻቸውን የውርስ ሀብት ለመካፈል ነው። የውርስ ሃብት ክፍፍል ጥያቄ የሚነሳው ስለወራሾችም ሆነ የውርስ ንብረት ቀድሞ ተጣርቶ እና ተለይቶ በታወቀበት ሁኔታ ውስጥ ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1062 እና ተከታይ ድንጋጌዎች ይዘት መገንዘብ ይቻላል። በዚህ መልኩ ቀድሞ ተለይቶ የታወቀ ነገር በሌለበት ስለውርስ ሀብት ክፍፍል ጥያቄ ሊነሳ አይችልም። የውርስ ሀብት ክፍፍል ጥያቄ በይርጋ አይታገድም የተባለውም ስለወራሾችም ሆነ ስለውርስ ሃብቱ ምንነት በህግ በተዘረጋው ስርዓት መሰረት ቀድሞ ተለይቶ የታወቀ በመሆኑ ምክንያት እንደሆነ መገንዘብ ያስፈልጋል።

አሁን በቀረበው ጉዳይ አመልካቾች ያቀረቡት ክስ የውርስ ሀብት ክፍፍልን የሚመለከት ቢሆንም በራሳቸው ወራሽነታቸውን ያቀረጋገጡት በ2013 ዓ.ም ውስጥ መሆኑን የሰበር ፍርድ ቤቶች ያቀረጋገጡት ጉዳይ ነው። አመልካቾችም ቢሆን በዚህ መልኩ ክሱን ከማቅረባቸው ውጭ ለክሱ ምክንያት የሆነው ቤት የውርስ ሀብት መሆኑን እና እራሳቸውም ወራሾች ስለመሆናቸው ቀድሞ ስለመረጋገጡ የሚያሳይ አስረጂ ያላቀረቡ መሆኑን ፍርድ ቤቶቹ ገልጸዋል። ይህ ባልሆነበት ሁኔታ የፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1062 ተጠቅሶ አቤቱታው በይርጋ አይታገድም የሚባልበት ህጋዊ ምክንያት ባለመኖሩ በሰበር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሟል ለማለት አልተቻለም። በመሆኑም ተከታይ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/288075 ላይ ጥቅምት 21/2015 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቷል።

ትዕዛዝ

1. የዚህን ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ወጪ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
2. በዚህ መዝገብ ላይ የተሰጠ የእግድ ትዕዛዝ ካለ ተነስቷል። ይፃፍ።
3. መዝገቡ ተዘግቷል። ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 237911
ጥቅምት 02 ቀን 2016ዓ/ም

ዳኞች :- ተፈሪ ገበየሁ(ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች:- ወ/ሮ ወይዘሉ አባተ አልቀረበም

ተጠሪዎች :- 1ኛ. አቶ አበበ አሼቦ } አልቀረበም
2ኛ. ወ/ሮ ኪቦ ኤምቤሎ }

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የንብረት ክርክርን የሚመለከት ሲሆን የሰበር ቅሬታ የቀረበው የደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 19170 በነሐሴ 10 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው። ክርክሩ በተጀመረበት ሀዲያ ዞን አንሴሞ ወረዳ ፍርድ ቤት የአሁን አመልካች ከሳሽ፤ 1ኛ ተጠሪ ተከላሽ እና 2ኛ ተጠሪ ጣልቃ ገብ በመሆን ተከራክረዋል።

አመልካች በታህሳስ 01 ቀን 2012 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ ከ1ኛ ተጠሪ ጋር የነበረን ጋብቻ በፍቺ የፈረሰ በመሆኑ ሌሎች ንብረቶችን ጨምሮ እዚህ ሰበር ድረስ አከራካሪ የሆኑትን በጋብቻ ውል የተቆጠረልኝ 80 ቅጠል

ቆርቆሮ ቤት እና ከውጪ ሀገር በዌስተርን ዩኒየን በኩል ባንክ እንዲቀመጥ ለ1ኛ ተጠሪ የላኩትን 5930.28 የአሜሪካን ዶላር እንድካፈል ይወስንልኝ በማለት ጠይቀዋል።

1ኛ ተጠሪ በጥር 06 ቀን 2013 ዓ.ም በሰጡት መልስ የወላጅ አባቴ ንብረት በሆነው 80 ቅጠል ቆርቆሮ ቤት ላይ የጋራ ንብረት እንዲሆን ከአመልካች ጋር የጋብቻ ውል ተዋውለናል። ይህን ያደረኩትም አመልካችን ለማግባት ካለኝ ፍላጎት የተነሳ እንጂ ንብረቱ የራሴ ሆኖ አይደለም። በራሴ ስም በሌለ ንብረት ላይ በመዋዋላችን ብቻ የጋራ ሊሆን አይችልም። ከውጭ ሀገር የተላከውን ገንዘብ ለአቶ አበራ ፉጋታ ሰጥቻለሁ። ሌላው ገንዘብ በአደራ የተላከ ሳይሆን ለጋራ ጥቅማችን የተላከ በመሆኑ ለትዳር ጥቅም ውሏል በማለት ተከራክረዋል። 2ኛ ተጠሪ ጣልቃ በመግባት ባቀረቡት ክርክር 80 ቅጠል ቆርቆሮ ቤት እና ይዞታው የኔና የባለቤት ሀብት ነው። በሌላ ሰነድ ወገን ንብረት ላይ የተደረገ የጋብቻ ውል አግባብነት የለውም። በመሆኑ ቤቱና መሬቱ አይመለከታቸውም ተብሎ ይወስንልኝ በማለት ጠይቀዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍርድ ቤት የግራቀኙን ምስክሮች ሰምቶ 1ኛ ተጠሪ በጋብቻ ውል ከአመልካች ጋር የጋራ እንዲሆን የተስማሙበት ቤት እና ይዞታ በ1ኛ ተጠሪ ስም የሚገኝ አይደለም። የጋራ ሊሆን የሚችለው ባለይዞታዎቹ ፈቅደው ለመተዳደሪያ እንዲሆን ሰጥተናል ቢሉ ነበር። በመሆኑም ባለይዞታዎቹ ፈቅደው ያልሰጡትን ቤት እና ይዞታ አመልካች ሊካፈሉ አይገባም። በሌላ በኩል አመልካች ከአረብ ሀገር የላኩትን ገንዘብ በተመለከተ 1ኛ ተጠሪ ለሌላ ሰው የሰጡ ስለመሆኑ ያቀረቡት ማስረጃ ስለሌለ ብር 5054 1ኛ ተጠሪ እና አመልካች እኩል ሊካፈሉ ይገባል በማለት ወስኗል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለሀዲያ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ጠይቀዋል። ይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍርድ ቤት ግራቀኙን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ ቤቱን በተመለከተ የስር ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው። አመልካች ለ1ኛ ተጠሪ በአሰሪዋ በኩል የላኩትን ገንዘብ በተመለከተ 4886.60 ዶላር ለመሆኑ ማስረጃ ቀርቦ እያለ የስር ፍርድ ቤት ተገቢውን ማጣራት ሳያደርግ ብር 5054 እንዲካፈሉ መወሰኑ ስህተት ነው። በመሆኑም 4886.60 ዶላር በወቅታዊ የባንክ ምንዛሪ ተሰልቶ ግማሹን 1ኛ ተጠሪ ለአመልካች ይክፈሉ በማለት የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ አሻሽሏል።

1ኛ ተጠሪም በበኩላቸው በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረቡ ቢሆንም ፍርድ ቤቱ ይግባኙን ባለመቀበል የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን በማፅናቱ በመቀጠል ቅሬታቸውን ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበዋል። አመልካችም በጋብቻ ውል የተቆጠረው 80 ቅጠል ቆርቆሮ ቤት ሊካፈሉ አይገባም መባሉን በመቃወም መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ አቅርበዋል። ሰበር ችሎቱ መስቀለኛ የሰበር አቤቱታው የከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ በሰጠ በ90 ቀን ውስጥ አልቀረበም በሚል ሳይመረምር አልፏል። 1ኛ ተጠሪ አመልካች የላኩትን ገንዘብ ለትዳር ጥቅም አውየዋለሁ በሚል ያቀረቡትን መከራከሪያ በሚመለከት 1ኛ ተጠሪ በሚገባ አላስረዱም። በአንጻሩ አመልካች ገንዘቡ ለትዳር ጥቅም አለመዋሉን ባቀረቡት ማስረጃዎች አስረድተዋል። በመሆኑም 1ኛ ተጠሪ ገንዘቡ ለትዳር ጥቅም የዋለ ነው በሚል የሚያቀርቡት መከራከሪያ ተቀባይነት የለውም። ሆኖም አመልካች ገንዘቡን የላኩት በ2006 እና 2007 ሆኖ እያለ 4886.60 ዶላር በአሁን ወቅት ባለው ምንዛሪ 1ኛ ተጠሪ ያክፈሉ መባሉ አግባብ አይደለም። በመሆኑም አመልካች የላኩት 4886.60

ዶላር ገንዘቡ በተላከበት ወቅት ባለው ባንክ ምንዛሪ ተመንዘሮ 1ኛ ተጠሪ ግማሹን ለአመልካች እንዲያካፍሉ ሲል በማሻሻል ወስኗል።

አመልካች በህዳር 27 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር ቅሬታ በጋብቻ ውል ላይ 80 ቅጠል ቆርቆሮ ቤትና አራት ጥማድ መሬት በመተዳደሪያነት ሲመዘገብ የተጠሪ አባትና እናት ይዞታውንና ቤቱን 1ኛተጠሪ እራሱ የሰራ መሆኑን በሽማግሌዎች ፊት አረጋግጠዋል። 2ኛ ተጠሪ በጊዜው ውል እንዲፈረስ ተቃውሞ አላቀረቡም። 4886.60 ዶላር ፍርዱ ካረፈበት ጊዜ ጀምሮ ባለው የባንክ ምንዛሪ መክፈል እያለበት በተላከበት ጊዜ በነበረው የባንክ ምንዛሪ ተሰልቶ ይክፈል መባሉ ተገቢ አይደለም። በመሆኑም የደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ ይሻርልኝ በማለት ጠይቀዋል።

የአመልካች ቅሬታ በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ አመልካችና ተጠሪ በጋብቻ ወቅት አከራካሪው ቤትና ይዞታ የባልና ሚስቱ የጋራ እንደሚሆን በጋብቻ ውል የተስማሙ መሆኑ ባልተካደበት ሁኔታ የ2ኛ ተጠሪ ነው ተብሎ የተወሰነበት አግባብ መጣራት አለበት በማለት ተጠሪዎች መልሳቸውን እንዲያቀርቡ አዟል።

1ኛ ተጠሪ በየካቲት 20 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት መልስ የገጠር የእርሻ መሬትና ቤት የባልና ሚስት የጋራ ንብረት አይደለም በሚል የተሰጠው ውሳኔ ህግን መሰረት ያደረገ ነው፤ አመልካች በጋብቻችን ዘመን በጋራ ያላፈራነውን የሌላ ሰነድ ወገን ንብረት ለመካፈል የሚያስችላቸው የህግ መሰረት የለም፤ የገጠር እርሻ መሬትና ቤት ህጋዊ ባለ ይዞታ 2ኛ ተጠሪና ባለቤታቸው አቶ አሼቦ ጃኪር ናቸው፤ ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈፅሙበት ጊዜ በጋብቻቸው ውል የጋራ መተዳደሪያ እንዲሆን በውል ስምምነት መፈፀም የሚችሉት ከጋብቻው በፊት በየግላቸው የነበረውን የግል ንብረታቸውን እንጂ በሌላ ሰነድ ወገኖች ላይ ግዴታን የሚስከትል ስምምነት ማድረግ አይችሉም። ለክርክሩ መነሻ የሆነውን የገጠር የእርሻ መሬትና ቤት 1ኛ ተጠሪ ከወላጆቹ በስጦታም ሆነ በውርስ ያላገኘሁት፤ በገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 110/99 በሚያዘው መሰረት ለአንድም ቀን ተጠቅሜ የማላውቀው፤ መተዳደሪያዬ የመንግስት ስራ የሆነ እና አመልካችና 1ኛ ተጠሪ ክርክር ባስነሳው ይዞታ ላይ ለአንድ ቀን ኖረንም ሆነ ተጠቅመን የማናቀው ነው። የስር ፍርድ ቤትም ይህንን በሚገባ አጣርቶ ሌላ መተዳደሪያና ገቢ የሌላቸውን 2ኛ ተጠሪ ከህጋዊ ይዞታቸው ላይ የማያፈናቅል ውሳኔ መስጠቱ ህጉን ተከትሎ መወሰኑን ያሳያል። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሊጸና ይገባል ብለዋል።።።

2ኛ ተጠሪ በበኩላቸው በየካቲት 20 ቀን 2015 ዓ.ም በሰጡት መልስ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች ያቀረቡት አቤቱታ በህጉ የተቀመጠው ጊዜ ካለፈ በኋላ የቀረበ ነው ብሎ ውድቅ ያደረገውን ለዚህ ለሰበር ሰሚ ችሎት መቅረቡ የህግ መሰረት የለውም። ተጋቢዎች የሚያደርጓቸው ውሎች አስገዳጅ የህግ ድንጋጌዎችን የማይቃረኑና በሌሎች 3ኛ ወገኖች ላይ ግዴታን የሚያስከትሉ ሊሆኑ እደማይችሉ የተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀፅ 42 (1-3) እን አንቀፅ 47 (1) እንዲሁም የደቡብ ክልል ቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 75/96 አንቀፅ 51 (1-3) እና አንቀፅ 55 (1) ይደነግጋል። ተጋቢዎች የጋብቻቸውን ውጤት ሲወስኑ ተፈጻሚነት የሚኖረው የጋብቻ ውሎን አስገዳጅ የህግ ድንጋጌዎች እስካልተቃረኑ ድረስ ብቻ ነው።

ንብረቱ በሚችሉ ባለቤቱ ስም ተመዝግቦ የመንግስት ግብር እየከፈልን የምንጠቀምበትና የምንተዳደርበት ህጋዊ ይዘታ ላይ ምንም አይነት መብት የሌላቸው አመልካችና 1ኛ ተጠሪ ንብረቱን የጋብቻ መተዳደሪያ በማድረግ መስማማታቸው ከህግ ውጪ ነው። አመልካችና 1ኛ ተጠሪ አርሶ አደርና የገጠር ነዋሪዎች አይደሉም። ትዳር የመሰረቱት በከተማ ሲሆን 1ኛ ተጠሪ መተዳደሪያው የመንግስት ስራ ነው። አመልካችም አረብ ሀገር ነበረች። 2ኛ ተጠሪ ምንም አይነት መተዳደሪያና አማራጭ መሬት የሌለኝ በመሆኑ ህገ-ወጥ ውልን መሰረት በማድረግ መብቱን ለማሳጣት የቀረበውን ክስ የስር ፍርድ ቤት ውድቅ ማድረግ ተገቢ ነው ብለዋል ።

አመልካች በመጋቢት 20 ቀን 2015 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

የክርክሩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ያስቀርባል ሲባል የተያዘውን ጭብጥ ከመመርመራችን በፊት የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ለክርክሩ መሰረት በሆነው ቤት ላይ አመልካች ያቀረቡትን መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ ሳይመረምር ያለፈበትን አግባብ ከተገቢው ህግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው አመልካች ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን 80 ቅጠል ቆርቆሮ ቤት እና ይዘታ በጋብቻ ውል በ1ኛ ተጠሪ የጋራ ስለተደረገልኝ ልካፊል ይገባል በማለት ጠይቀው በጋብቻ ውል ላይ የጋራ ተብሎ ቢቆጠርም ቤት እና ይዘታው በ1ኛ ተጠሪ ስም የሚገኝ ባለመሆኑ የጋብቻ ውሉ ተፈጻሚነት የለውም በሚል በዚህ ንብረት ላይ አመልካች ያቀረቡት የክፍፍል ጥያቄ ጉዳዩን በመጀመሪያ እና በይግባኝ በተመለከቱ ፍርድ ቤቶች ውድቅ ተደርጓል። ተጠሪ ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡትን ቅሬታ ተከትሎ አመልካች የተጠቀሰው ቤት እና ይዘታ ላይ በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠውን ውሳኔ በመቃወም መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ ሲያቀርቡ ሰበር ችሎቱ ይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ የሰጠው በጥቅምት 12 ቀን 2014 ዓ.ም ሆኖ እያለ አመልካች የሰበር ቅሬታ በህጉ በተቀመጠው ጊዜ ውስጥ ሳያቀርቡ 1ኛ ተጠሪ ባቀረቡት የሰበር ቅሬታ መነሻነት የማቅረቢያ ጊዜ ካለፈ በኋላ በሰኔ 30 ቀን 2014 ዓ.ም ያቀረቡት መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ ሊመረመር አይገባም በማለት አልፏል።

በአንድ የይግባኝ ክርክር መልስ ሰጪ የሆነ ወገን በቀጥታ ይግባኝ ያላቀረበ ቢሆንም እንኳን ተገቢውን ዳኝነት ከፍሎ ለይግባኝ ክርክሩ በመልስ ሰጪነት ከሚያቀርበው ክርክር ጋር በፍርዱ ቅር የተሰኘበትን ጉዳይ በማቅረብ በይግባኝ ባይነትም ለመከራከር እንደሚችል እና መልስ ሰጪው የሚያቀርበው የይግባኝ ቅሬታ የማቅረቢያ ጊዜ በይግባኝ ላይ መልስ እንዲያቀርብ መጥሪያ በደረሰው በ30 ቀን ውስጥ ሊሆን እንደሚገባ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 340/1 እና 2 ስር ተመልክቷል። የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሚመራበት የራሱ የሥነ-ሥርአት ህግ እስከ ሚያዝያ 19 ቀን 2015 ዓ.ም ድረስ ያልነበረው በመሆኑ የፍትህ በንጉሥ ክርክሮች ሲመሩ የነበረው በፍ/ሥ/ሥ/ሕጉ መሰረት በመሆኑ መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ አቀራረብን በተመለከተ የፍ/ሥ/ሥ/ሕጉ አንቀጽ 340 ተፈጻሚ ሲደረግ እንደነበር የሚታወቅ ነው። የደቡብ ክልል ሰበር ሰሚ ችሎትም የራሱ የሰበር ሥነ-ሥርአት ሕግ የሌለው ከመሆኑ አኳያ ችሎቱ የፍትህ-ብሔር ክርክሮችን ሊመራ የሚገባው በፍ/ሥ/ሥ/ሕጉ በተዘረጋው ስርአት መሰረት በመሆኑ መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ አቀራረብን በተመለከተ ተፈጻሚ የሚሆነው የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 340 ድንጋጌ ነው። በዚህ ድንጋጌ ንዑስ

ቁጥር 2 መሰረት መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ ማቅረቢያ ጊዜ መቆጠር የሚጀምረው በአመልካቹ የሰበር ቅሬታ ላይ ተጠሪው መልስ እንዲሰጥ መጥሪያ ከደረሰው ቀን ጀምሮ በ30 ቀን ውስጥ ነው።

በተያዘው ጉዳይ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የአመልካች መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ ጊዜው ካለፈበት በኋላ የቀረበ ነው ያለው በከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ በመቆጠር መሆኑን የውሳኔው ግልባጭ ያሳያል። ነገር ግን ውሳኔ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ የሚቆጠረው በአመልካች የቀረበው የሰበር ቅሬታ በህግ በተቀመጠው የሰበር ቅሬታ ማቅረቢያ ጊዜ ውስጥ የቀረበ መሆን ያለመሆኑን ለማጣራት እንጂ መስቀለኛ የሰበር ማቅረቢያ ጊዜ መቆጠር የሚጀምርበትን ጊዜ የሚመለከት አይደለም። በመሆኑም የደቡብ ክልል ሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች ያቀረቡት መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ በከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ የተሰጠበትን ቀን መነሻ በማድረግ ጊዜው ካለፈ በኋላ የቀረበ ነው ማለቱ የክርክር አመራር ግድፈት የተፈጸመበት ከመሆኑም በላይ ተገቢ ባልሆነ ምክንያት የአመልካች የሰበር ቅሬታ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ሳይመረመር መቅረቱ በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80/3/ለ ስር የተመለከተውን አመልካች በስር ፍርድ ቤቶች ተፈጽሟል የሚሉትን መሰረታዊ የህግ ስህተት በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት እንዲታረም የመጠየቅ እና የመዳኘት ህገ መንግስታዊ መብታቸውን የሚጥስ ሆኖ አግኝተነዋል። በመሆኑም በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10 መሰረት ተከታዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1ኛ. የደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 19170 በነሐሴ 10 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1 መሰረት ተሻሻሏል።

2ኛ. የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የአመልካች መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ ጊዜው ካለፈ በኋላ የቀረበ በመሆኑ አልተመረመረም በማለት የሰጠው የውሳኔ ክፍል ብቻ ተሸሯል። ሌላው የውሳኔ ክፍል ጸንቷል።

3ኛ. የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የተዘጋውን መዝገብ አንቀሳቅሶ የአመልካችን መስቀለኛ የሰበር ቅሬታ መርምሮ ተገቢውን እንዲወስን ጉዳዩ ተመልሶለታል።

4ኛ. በዚህ ፍርድ ቤት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ 237604

ጥቅምት 6 ቀን 2015 ዓ/ም

ዳኞች፡- ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነጻነት ተገኝ

አመልካች፡- አቶ ኤፍሬም ግርማ ----- ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ብሌን ወርቁ ----- ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ፍርድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ የተደረገው በጋብቻ ውስጥ የመጣ ዕዳ ከፍች በኋላ ቢከፈል የጋራ ዕዳ ሊባል የሚገባ መሆን አለመሆኑን በተመለከተ አጠርቶ ለመወሰን በሚል ነው።

ከመዝገቡ መረዳት እንደሚቻለው የአሁን ተጠሪ በፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ታህሳስ 16 ቀን 2013 ዓ/ም ጽፈው ባቀረቡት አቤቱታ ከአመልካች ጋር በጋብቻ ተጠምረው ቆይተው ጋብቻው በፍቺ ቀሪ መሆኑን ተከትሎ የጋራ ናቸው የሚሏቸውን የሚንቀሳቀሱና የማይንቀሳቀሱ ንብረቶች እንዲሁም ከንብረቶች የተገኘ ገቢ ሁሉ ዘርዘረው ድርሻቸው እንዲከፈል ዳኝነት ጠይቀዋል።

አመልካች በሰጡት መልስ ጋብቻው በቆየበት 1 ዓመት ከ 5 ወራት ኪሳራ እንጂ ገቢ አለመገኘቱን ገልጸው ዕዳ እንጂ በጋራ ያፈሩት ንብረት እንደሌለ፤ ንብረቶቹ የግለሰብ መሆናቸውን፤ ተጠሪ ድርሻ ዕዳቸውን ሊከፍሉ እንደሚገባ በመግለጽ ተከራክረዋል።

ጉዳዩ በዚህ መልኩ የቀረበለት የስር ፍ/ቤት ክርክር የተነሳባቸው የሚንቀሳቀሱና የማይንቀሳቀሱ ንብረቶች በጋብቻ ውስጥ የተፈሩ የጋራ ንብረቶች ናቸው? ወይስ አይደሉም? ከእነዚህ ክርክር ከተነሳባቸው ንብረቶች የተገኝ ገቢ አለ? ወይስ የለም? ከዕቁብ፣ ከባንክ በብድር የተገኙ ገንዘቦች በትዳር ውስጥ ጥቅም ላይ ውለዋል? ወይስ አልዋሉም? የአሁን አመልካች ጋብቻው ከፈረሰ በኋላ የከፈለው የባንክ፣ የዕቁብ፣ የኪራይ እና የግብር ዕዳ አለ? ወይስ የለም? የሚሉትን እና ተያያዥ ጭብጦችን በመያዝ የግራቀኙን ክርክርና ማስረጃ እንዲሁም ከሚመለከታቸው አካላት የቀረበ መግለጫ መርምሮ ውሳኔ ሰጥቷል።

በሰጠው ውሳኔ በአቃ/ቃሊቲ ክ/ከተማ ወረዳ 07 የሚገኘው በ250 ካ.ሜ ላይ ያረፈ በአመልካች ስም የሚገኝ ቤት በጋብቻ ውላቸው የጋራ እንዲሆን ስለተስማሙ ቤቱ የግራቀኙ የጋራ ነው፤ በዚያው ወረዳ በ708 ካ.ሜ ላይ የሚገኘው ባለ 3 ፎቅ ህንጻ የአመልካች የግል ሀብት ነው፤ ከዚህ ህንጻ የተገኘ የኪራይ ገቢም አመልካች ለግል ጥቅማቸው እንዳዋሉት ስላልተረጋገጠ ለተጠሪ ሊከፈል የሚገባ የኪራይ ገቢ የለም፤ አመልካች በጋብቻ ውላቸው ለተጠሪ ሊሰጡ የተስማሙትን ብር 300000.00 ስላልከፈሉ ሊከፍሏቸው ይገባል፤ የዕቁብ ገንዘብን በተመለከተ በሁለተኛው ዕቁብ እስካቋረጡበት ጊዜ የከፈሉት ብር 660000.00 እንደሆነና ያልተከፈለ የዕቁብ ዕዳ ብር 192000.00 ያለባቸው ሲሆን የተጣለውን ገንዘብ ግማሽ ብር 330000.00 ለተጠሪ ሊከፍሏቸው ይገባል፤ የዕቁቡን ያልተከፈለ ዕዳ በተመለከተ ግን ተጠሪ ድርሻውን ልትከፍል ይገባል በማለት አመልካች ክርክር ቢያቀርቡም ገንዘቡን የወሰዱት አመልካች በመሆናቸው ቀሪ ዕዳውንም መክፈል ይገባቸዋል። ከባንክ ወጪ የሆነ ገንዘብ ብር 1300.00 መኖሩም ስለተረጋገጠ ግማሹን ሊከፍሉ ይገባል። የሰሌዳ ቁጥር 3-78176 የሆነ ሲኖትራክ መኪና የአመልካች የግል ሀብት ነው ነገር ግን በጋብቻ ጊዜ ዕዳ ስለተከፈለ ግማሹን 214000.00 ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል ብሏል። በሌላ በኩል ጋብቻ ከፈረሰ በኋላ የአሁን አመልካች በግል የከፈሉት ዕዳ አለ ተብሎ የቀረበውን ክርክር በተመለከተ አመልካች በማስረጃነት የግብር ዕዳ እና በአፈጻጸም የከፈሉት ዕዳዎች ያሉ መሆናቸውን ያስረዱ ቢሆንም አመልካች የከፈሉት ገንዘብ ከግል ሀብታቸው ስለመሆኑ በማስረጃ ያላረጋገጡ በመሆኑ የአሁን ተጠሪ ለአመልካች ሊከፍሉት የሚገባ የጋራ ዕዳ የለም፤ የቤት ቁሳቁስ ይካፈሉ በማለት ወስኗል።

በዚህ ውሳኔ ላይ የአሁን ተጠሪ ይግባኝ፤ አመልካች ደግሞ መስቀለኛ ይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት አቅርበዋል። አመልካች ያቀረቡትን መስቀለኛ ይግባኝ የመረመረው ይግባኝ ሰሚው ችሎት ባሳለፈው ብይን

ቤታቸው መያዣ ተደርጎ የተገኘው የባንክ ዕዳ በትዳር ንብረት ተከፍሏል ተብሎ ስለሚታሰብ ተጠሪ ሊከፍሉ አይገባም፤ በ250 ካ.ሜ ላይ ያረፈ በአመልካች ስም የሚገኝ ቤት በጋብቻ ውላቸው የጋራ እንዲሆን ስለተስማሙ ጋብቻው ረዥም ወይም አጭር ጊዜ መቆየቱ ውሉን ቀሪ የሚያደርግ ባለመሆኑ በዚህ ረገድ የቀረበው ቅሬታም ተቀባይነት የለውም፤ ለሲኖትራክ መኪና ዕዳ በጋብቻ ጊዜ የተከፈለው የጋራ ነው ተብሎ ግማሹን ለተጠሪ እንዲከፍል መወሰኑም አግባብ ነው፤ የእቁብ ገንዘብን በተመለከተ አንደኛውን ዕጣ ክርክር ላይ እያሉ አመልካች ስለወሰዱ ዕዳውም ጭምር የአመልካች ነው መባሉ በአግባቡ ነው ሁለተኛውን ዕጣ በተመለከተ የዕቁብ ማህበሩ በላከው መረጃ ተጣርቶ ብር 660,000.00 በጋብቻ መጣሉ ተረጋግጦ ይካፈሉት መባሉ በአግባቡ ነው። ስለሆነም አመልካች በነዚህ ነጥቦች ላይ ያቀረቡት ቅሬታ ተቀባይነት የለውም በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 337 መሰረት ሰርዟል።

በሌላ በኩል አመልካች በፍርድ የተወሰነባቸው የኪራይ ክፍያ እና የግብር ዕዳ የጋብቻው የጋራ ዕዳ አይደለም ተብሎ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ በአግባቡ ነው? አይደለም? የጋራ ዕዳ ነው ከተባለ አመልካች ከግል ሀብቱ ላይ ስለመክፈሉ አስረድቷል? ወይስ አላስረዳም? እንዲሁም በጋብቻ ውሉ ላይ ብር 300000.00 (ሶስት መቶ ሺ) ለተጠሪ እንደተሰጠና ይህም ገንዘብ በትዳር ውስጥ ስለመቀላቀሉ ባልተረጋገጠበት አመልካች እንዳልሰጠ ተደርጎ በማለፍ ይካፈል የመባሉን አግባብነት ለማጣራት በሚል በእነዚህ ነጥቦች ላይ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡ በፍ/ብ/ሥ//ሀ/ቁ 338 መሰረት ትዕዛዝ ሰጥቷል። ቀጠሮም ለውጧል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህን በመቃወም ነው። አመልካች ጥቅምት 21 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር ማመልከቻ አመልካች እና ተጠሪ በጋብቻ ውስጥ የነበረብን የባንክ ፤ የቤት ኪራይ ዕዳ ፤ የዕቁብ ዕዳ፣ የመንግስት ገቢ ግብር እዳ በመካከላችን የነበረው ጋብቻ ከፈረሰ በኋላ ስለመክፈሉ በማስረጃ በማረጋገጥ ለስር ፍ/ቤት አቅርቦታለሁ። ነገርግን ይኸው ክፍያ በጋብቻ ውስጥ ስለመክፈሉ የአሁን ተጠሪ ባልተከራከሩበት የስር ፍ/ቤት እነዚህ እዳዎች የጋራ አይደሉም በማለት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። በጋብቻ ውላችን አመልካች ለተጠሪ 300,000.00 ብር እንድከፍላት እና አመልካች በባንክ ያለኝ 1000,000.00 ብር ደግሞ የእኔ የአመልካች ሆኖ እንዲቆይ ተስማምተን እያለ የስር ፍ/ቤት የ300,000.00 ብር ጉዳይ ብቻ በማጣራት ውሳኔ የሰጠ ሲሆን የ 1,000,000.00 ጉዳይ በማለፍ ውሳኔ መስጠቱ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ነው። በመሆኑም የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ስላለበት ሊታረም ይገባል እንዲባልኝ በማለት አመልክተዋል።

ቅሬታው በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ ከፍሲል በመግቢያችን እንደገለጽነው በጋብቻ ውስጥ የመጣ ዕዳ ከፍች በኋላ ቢከፈል የጋራ ዕዳ አይደለም የተባለበትን አግባብነት ለማጣራት በሚል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብና ተጠሪ መልስ እንዲሰጡ ተደርጓል። ተጠሪ በሰጡት መልስ በስር ፍ/ቤት ውሳኔ የተፈጸመ መሰረታዊ የህግ ስህተት ባለመኖሩ ውሳኔው ሊጸና ይገባል ብለዋል። አመልካችም ክርክራቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከዚህ በላይ በአጭሩ የገለጽነው የጉዳዩን አመጣጥ ሲሆን ለሰበር ችሎቱ ተያዘ የተባለውን ጭብጥ ከግራ ቀኙ ክርክር፤ ቅሬታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ብይን፤ እንዲሁም ከተገቢው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናኘት የተፈጸመ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን መርምረናል።

በተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 71 ላይ እንደተመለከተው አንድ ጋብቻ ጸንቶ ባለበት ጊዜ የወጣ ወጪ ለትዳር ጥቅም ስለመዋሉ እስከተረጋገጠ ድረስ የጋራ ዕዳ እንደሚሆን ተደንግጓል። ከዚህም ሌላ የጋብቻ ንብረት ማጣራቱ እና ክርክሩ በቤተሰብ ህግ በተመለከቱት ድንጋጌዎችና በማሟያነትም በፍ/ብ/ሥ/ስ/ህግ መሰረት ተመርቶ ውሳኔ የሚሰጥበት መሆኑ ይታወቃል።

በተያዘው ጉዳይ አመልካች በመሰረታዊነት የሚከራከሩት የባንክ ፤ የቤት ኪራይ ዕዳ ፤ የዕቁብ ዕዳ የመንግስት ገቢ ግብር እዳ ከተጠሪ ጋር የነበረው ጋብቻ ከፈረሰ በኋላ ስለመክፈሌ በማስረጃ አረጋግጬ እያለ የስር ፍ/ቤት እነዚህ ዕዳዎች የጋራ አይደሉም በማለት መወሰኑ አላግባብ ነው፤ እንዲሁም በጋብቻ ውሉ የተመለከተውን ለተጠሪ 300,000.00 ብር እንዲከፈል ከተላለፈው ውሳኔ ጋር የተያያዘ ክርክር በማቅረብ ነው።

እነዚህ ቅሬታዎች በይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ቀርበው ከፍሲል እንደተገለጸው ይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች በፍርድ የተወሰነባቸው የኪራይ ክፍያ እና የግብር ዕዳ የጋብቻው የጋራ ዕዳ አይደለም ተብሎ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠውን ውሳኔ አግባብነት፤ እንዲሁም በጋብቻ ውሉ ላይ የተመለከተው ብር 300000.00 (ሶስት መቶ ሺ) አመልካች እንዳልሰጡ ተቆጥሮ ይክፈል የመባሉን አግባብነት ለማጣራት በሚል ይግባኙን በፍ/ብ/ሥ//ህ/ቁ 338 መሰረት አስቀርቦ እየመረመረ መሆኑን የብይኑ ግልባጭ ያስረዳል።

ጉዳዩ በዚህ መልኩ እየተመራ ከሆነ ደግሞ አመልካች የኪራይ ክፍያ እና የግብር ዕዳ እንዲሁም በጋብቻ ውሉ የተመለከተውን ክፍያ በተመለከተ የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት የመጨረሻ ውሳኔ ባላገኘ ጉዳይ ላይ መሆኑን መገንዘብ ይቻላል። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ) እና በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10 ስር እንደተመለከተው የሰበር አቤቱታ የሚቀርበው የመጨረሻ ውሳኔ በተሰጠባቸው ጉዳዮች ላይ ነው። ስለሆነም

አመልካች የኪራይ፣ የግብር ዕዳ እና በጋብቻ ውሉ የተመለከተውን ክፍያ በተመለከተ ያቀረቡት የሰበር ቅሬታ የመጨረሻ ውሳኔ ባልተሰጠበት ጉዳይ ላይ የቀረበ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም ብላናል።

ቀረው ቅሬታቸው የባንክ እና የዕቁብ ዕዳን የተመለከተ ነው። ይህም ቢሆን የባንክ ዕዳን በተመለከተ አመልካች ቤታቸው መያዣ ተደርጎ የተገኘው የባንክ ዕዳ መከፈሉን መሰረት በማድረግ ክፍያውም በትዳር ጊዜ ከሆነ ከትዳር ንብረት ተከፍሏል ተብሎ በህጉ እንደሚገመት በመውሰድ ዕዳውን ተጠሪ ሊከፍሉ አይገባም ተብሎ መወሰኑ የሚነቀፍ ሆኖ አላገኘነውም። በተመሳሳይ የእቁብ ገንዘብን በተመለከተ አመልካች ሁለት ዕቁብ ሲጥሉ እንደነበር፤ አንደኛው ዕጣ በቀን 26/08/2011 ዓ.ም ብር 852000.00 የወጣላቸው መሆኑና በዚህ ጊዜ በግራቀኙ መካከል የጋብቻ ፍቺን በተመለከተ ክርክር ላይ የነበሩ መሆኑ፤ ክርክር ላይ በነበሩበትና አንድ ላይ አለመኖራቸው በተረጋገጠበት ጊዜ የተወሰደ የዕቁብ ገንዘብ ለትዳር ጥቅም ውሏል ለማለት አይቻልም፤ ይልቁንም አመልካች ለግል ጥቅማቸው ያዋሉት በመሆኑ ከዚህ የዕቁብ ገንዘብ የሚፈለግ ዕዳም ጭምር በግላቸው ሊከፍሉ ከሚገባ በቀር የጋራ ዕዳ የሚሆንበት የህግ አግባብ የለም ተብሎ መወሰኑ የሚነቀፍበት የህግ ምክንያት የለም። ስለሆነም ውሳኔው ስህተት የተፈጸመበት ነው የሚሰኝ አይደለም። ሁለተኛውን የእቁብ ዕጣ በተመለከተም በጋብቻ ውስጥ ብር 660000.00 የተጣለ መሆኑ በማስረጃ ተረጋግጦ በዚህ መልኩ በጋብቻ ጊዜ የተጣለውን እኩል ይካፈሉ ተብሎ መወሰኑ በማስረጃ የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር እና ህጉን መሰረት ያደረገ ነው ከሚባል በቀር መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚሰኝ ሆኖ አላገኘነውም።

በአጠቃላይ አመልካች የኪራይ፣ የግብር ዕዳ እና በጋብቻ ውሉ የተመለከተውን ክፍያ በተመለከተ ያቀረቡት የሰበር ቅሬታ የመጨረሻ ውሳኔ ያልተሰጠበት በመሆኑ፤ እንዲሁም የባንክ እና የዕቁብ ዕዳን በተመለከተ የተሰጠው ውሳኔ የተሻሻለውን የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 57፣ 62፣ 71፣ 90 እና ተያያዥ ድንጋጌዎች ይዘት የተከተለ ነው ከሚባል በቀር የሚነቀፍ ባለመሆኑ ተከታይን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በዚህ መዝገብ አከራካሪ ሆነው የቀረቡትን የኪራይ፣ የግብር ዕዳ እና በጋብቻ ውሉ የተመለከተውን ክፍያ በተመለከተ አመልካች ያቀረቡት የሰበር ቅሬታ የመጨረሻ ውሳኔ ያልተሰጠበት ጉዳይ በመሆኑ ለሰበር ብቁ አይደለም ብላናል።
2. የባንክ እና የዕቁብ ዕዳን በተመለከተ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 78248 በቀን 09/05/2014 ዓ.ም የተሰጠው ውሳኔና በፌ/ከፍተኛ ፍርድ ቤት በኮ/መ/ቁ 286169 በቀን 24/12/2014 ዓ.ም የተሰጠው ብይን በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 348(1) መሰረት ፀንቷል።
3. ዕግድ ካለ ተነስቷል።
4. በዚህ ፍርድ ቤት ስለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።
5. የሰር ፍ/ቤት መዝገብ በመጣበት መልኩ ይመለስ

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፈርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የመ.ቁ.237010
ጥቅምት 02/2016 ዓ.ም

ዳኞች: ተፈሪ ገብሩ(ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካቾች: 1. አባት ጡረተኛ አቶ ታፈሰ ፋንቱ

2. አባት ጡረተኛ አቶ ወ/ማርያም አሳር

የቀረበ የለም

ተጠሪ:- የአረካ ከተማ አረጋውያን እና ጡረተኞች ሁለገብ ልማት ማህበር

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ከማህበር አለአግባብ መሰናበትን ተከትሎ የቀረበ ክርክርን የሚመለከት ነው። የሰበር አቤቱታው የቀረበው የቀድሞ የደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦች እና ህዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/41531 ላይ መስከረም 30/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመሻር የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው።

ክርክሩ የተጀመረው በወላይታ ዞን አረካ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በፍርድ ቤቱ በተደረገው ክርክር የአሁን አመልካቾች ከሳሾች፣ የአሁን ተጠሪ ደግሞ ተከላኝ በመሆን ተከራክረዋል። አመልካቾች ያቀረቡት ክስ ጭብጥም በአረካ ከተማ የአባት ጡረተኞች ማህበር መስራች አባል ሆነው 50 አባላት በአንድነት ለማህበሩ ህልውና ሲታገሉ ቆይተው የማህበሩ ገቢ እና ወጪ ኦዲት እንዲደረግ እና ውጤቱ እንዲታወቅ በመጠየቃቸው ምክንያት ተጠሪ ማህበር በቂም በቀል ተነሳስቶ በ15/05/2012 ዓ.ም ከአባልነት ያገዳቸው መሆኑን፣ ይህንን በመቃወም ለአረካ ሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ጽ/ቤት

አመልክተው ጽ/ቤቱ ተጠሪ ማህበር ይህንን ማድረግ እንደማይችል በደብዳቤ የገለፀ ቢሆንም መብታቸው ያልተጠበቀላቸው መሆኑን በመግለፅ ማህበሩ ካለው ተንቀሳቃሽ ንብረት ውስጥ የአመልካቾች ድርሻ ብር 8,572.293(ስምንት ሺህ አምስት መቶ ሰባ ሁለት ብር ከሶስት ሳንቲም) መሆኑን እና የማህበሩ የማይንቀሳቀስ ንብረት በእርሻ እና ተፈጥሮ ሀብት ባለሙያ ተገምቶ እንዲሰጣቸው ዳኝነት የሚጠይቅ ነው።

ተጠሪ በበኩሉ አመልካቾች የማህበሩ አባል መሆናቸው እውነት ቢሆንም በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 11 ስር የተጠቀሰውን ባለማክበር በተደጋጋሚ በሚፈፀሙት ህገወጥ ተግባር የማህበሩን አባላት በመሳደብ፤ 1ኛ አመልካች ስብሰባ ረገጠው ሲወጡ፤ 2ኛ አመልካችም በተመሳሳይ ለጉባዔው ቀና መልስ ባለመስጠት ከጥፋታቸው ለመታረም ባለመቻላቸው የማህበሩ ጉባኤ ከአባልነት እንዲሰናበቱ ወስኗል። በዚህ መልኩ ከአባልነት የተሰናበተ አባል በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ መሰረት ከማህበሩ የሚከፈለው ክፍያም ሆነ የንብረት ድርሻ የለም፤ ማህበሩ ህልውናውን ቢያጣ እንኳን በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ-መንግስት አንቀጽ 40(3) መሰረት መሬት መሸጥ መለወጥ የተከለከለ እና የማህበሩን መሬት ለመካፈል የሚችሉበት አግባብ ባለመኖሩ የማይንቀሳቀስ ንብረት በባለሙያ ተገምቶ ድርሻችን ይሰጠን በማለት ያቀረቡት ጥያቄ ተቀባይነት የለውም፤ በማህበሩ ውስጥ የሚከሰት አለመግባባት በህግ ደንቡ መሰረት የሚፈታ ስለመሆኑ መተዳደሪያ ደንቡ የሚገልፅ በመሆኑ ክሱ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም ግራ ቀኙን በቃል ካከራከረ በኋላ ምስክር ለመስማት በተቀጠረበት እለት አመልካቾች የቆጠሯቸው ምስክሮች የማህበሩ አባላት መሆናቸውን ጠቅሰው “መመስከር አንችልም” ያሉ መሆኑን፤ አመልካቾችም ሌላ ምስክር እንደሌላቸው እና በሰነድ ማስረጃ ብቻ ተመርምሮ እንዲወሰንላቸው የጠየቁ መሆኑን፤ ተጠሪም በዚህ ሀሳብ የተስማማ መሆኑን፤ በዚህ አግባብ ፍርድ ቤቱ የቀረቡትን የሰነድ ማስረጃዎች በመመርመር እንዲሁም ስለጉዳዩ አወሳሰን ተገቢ ነው ያለውን ማግራት ካደረገ በኋላ የማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ የአባላቱን መብት እና ግዴታ በተሟላ ሁኔታ አካትቶ ያልያዘ ከመሆኑም በላይ አንድ አባል ከአባልነት ሲወጣ ምን መብት እንዳለው የተመለከተ ነገር የለም፤ በመተዳደሪያ ደንቡ መሰረትም የአሁን አመልካቾች ጥፋት ፈፀመው ከድርጊታቸው እንዲቆጠቡ በተጠሪ ምክር ተሰጥቷቸው ሊታረሙ ያልቻሉ ስለመሆኑ በሰውም ሆነ በሰነድ ማስረጃ አላረጋገጠም በማለት በተጠሪ በኩል የቀረበውን መከራከሪያ ውድቅ አድርጎ ማህበሩ ያለውን የሚንቀሳቀስ እና የማይንቀሳቀስ ንብረት አጣርቶ በጠቅላላው ለአሁን አመልካቾች ብር 190,706.28(አንድ መቶ ዘጠና ሺህ ሰባት መቶ ስድስት ከ28/100/ እንዲከፈላቸው ወስኗል።

የአሁን ተጠሪ ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለወላይታ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ አቤቱታ አቅርቧል። ፍርድ ቤቱም አመልካቾችን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን አጽንቷል። ተጠሪ በደጋጋሚ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ አቅርቧል። ችሎቱም ግራ ቀኙን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ ማስረጃን በተመለከተ በሥር ፍርድ ቤት ምስክሮች ያልተሰሙት ግራ ቀኙ በተስማሙት መሰረት በመሆኑ በዚህ ረገድ በሥር ፍርድ ቤት የተፈፀመ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለም፤ ሆኖም አመልካቾች ከአባልነት የተሰናበቱት በፈፀሙት ጥፋት እንደሆነ የማህበሩ ቃለጉባኤ የሚያረጋግጥ በመሆኑ ሊከፈላቸው የሚገባ የቋሚ እና ተንቀሳቃሽ ንብረት ድርሻ የለም በማለት የሥር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ ሽሯል።

የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ጉዳይ ላይ ነው። አመልካቾች ህዳር 08/2015 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ ተፈፅሟል ያሉትን መሰረታዊ የህግ ስህተት ጠቅሰው በዚህ ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል። መሰረታዊ ይዘቱም የማህበሩ የመተዳደሪያ ደንብ የአባላት መብት እና ግዴታዎችን አሟልቶ ያልያዘ እና አንድ አባል ምንም ክፍያ ሳያገኝ

የሚወገድበትን ሁኔታ የማይገልፅ በመሆኑ የማህበሩ የፋይናንስ አሰራር ይፈተሽ በማለታችን የተለያዩ ጥፋቶች ተዘርዘረው በቀረበብን ክስ ምክንያት ብቻ ያለምንም ክፍያ እንደንሰናበት መወሰኑ የመተዳደሪያ ደንቡን አንቀጽ 11(ረ)ን እና የፍ/ብ/ህ/ቁጥር 424 ድንጋጌን የተላለፈ ነው። ተጠሪ በሥር ፍርድ ቤት በእጁ ያለውን የጠቅላላ ጉባዔ ውሳኔ አስቀድሞ ማያያዝ ሲችል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 145 መሰረት እንዲቀርብለት መጠየቁና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም ይህን የጠቅላላ ጉባዔ ውሳኔ ማስረጃ አስቀርቦ መመርመሩ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ ሊሻር ይገባል የሚል ነው።

የሰበር አቤቱታው በአጣሪ ችሎት ተመርምሮ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የሥር ፍርድ ቤቶች ውሳኔን የሻረበት አግባብ በዚህ ችሎት ቀርቦ እንዲመረመር በመታዘዙ ተጠሪ መልስ እንዲሰጥበት ተደርጓል። በዚህ መሰረት ተጠሪ ጥር 29/2015 ዓ.ም በተፃፈ መልስ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ የመተዳደሪያ ደንቡን አንቀጽ 11 ያገናዘበ በመሆኑ እና አመልካቾች በስር የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰው ምስክር ስላላሰሙ ጥፋት የሌለባቸው መሆኑን ያላረጋገጡ በመሆኑ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ የሚነቀፍ አይደለም በማለት ተከራክሯል። አመልካቾችም የሰበር አቤቱታቸውን የሚያጠናክር የመልስ መልስ በማቅረብ በአቤቱታቸው መሰረት እንዲወሰንላቸው ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ጠቅለል ባለ መልኩ ከላይ የተመለከተውን ሲመስል ችሎቱም ጉዳዩን ከግራ ቀኙ የፅሁፍ ክርክር፣ ከማስቀረቢያ ነጥቡ እና ከስር ፍርድ ቤት መዝገብ ይዘት አንፃር አግባብነት ካለው ህግ ጋር በማገናዘብ መርምሯል።

በመሰረቱ በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፑብሊክ የፌዴራልም ሆነ የክልል ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ስልጣን የሚመነጨው ከፌደራሉ ህገ መንግስት ስለመሆኑ የህገ መንግስቱ አንቀረቦ 78 ይደነግጋል። በህገ መንግስት አንቀጽ 80(3) መሰረት በፌደራልም ሆነ በክልሎች ጠቅላይ ፍርድ ቤት ስር ለሚቋቋም የሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው የዳኝነት ስልጣን በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ውስጥ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈፅሞ ሲገኝ በሰበር አይቶ የማረም ስልጣን ነው። ህገ መንግስቱን መሰረት አድርገው በፌደራልም ሆነ በየክልሉ የታወጁት የፍርድ ቤት ማቋቋሚያ አዋጆችም በህገ መንግስቱ በተገለፀው አግባብ ተመሳሳይ የዳኝነት ስልጣን ለሰበር ሰሚ ችሎት የሰጡ ለመሆኑ ከፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10 ድንጋጌ እንዲሁም አሁን ለቀረበው ጉዳይ አግባብነት ካለው የደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦች እና ህዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ህገ መንግስት አዋጅ ቁጥር 35/94 እና የክልሉ ፍርድ ቤቶች ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 43/1994 አንቀጽ 5(3) እና 17 ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል።

በፌዴራልም ሆነ በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ስር የተቋቋመው የሰበር ሰሚ ችሎት በህገ መንግስቱ እና ህገ መንግስቱን ተከትለው በወጡ አዋጆች የተሰጣቸው የሰበር ሰሚነት ስልጣን ተግባራዊ ሲያደርጉ ፍሬ ነገርን በተመለከተ በዋናነት መነሻ የሚያደርጉት ስልጣን ባላቸው የበታች ፍርድ ቤቶች በማስረጃ የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች ነው። እናም የሰበር ችሎት ቀዳሚ ተግባር የሚሆነው የበታች ፍርድ ቤቶች በፍሬ ነገር ደረጃ በማስረጃ የተረጋገጠውን መሰረት በማድረግ በሰጡት የህግ ትርጉም ውስጥ የፈፀሙት መሰረታዊ የህግ ስህተት ካለ ለይቶ በህግ አግባብ ማረም ነው። ከዚህ ባለፈ ሰበር ሰሚ ችሎት በስር ፍርድ ቤት ተመዝኖ አቋም የተያዘበትን ጉዳይ በተመለከተ በራሱ ማስረጃውን መዝኖ አልያም በስር ፍርድ ቤት ያልቀረበን አዲስ ማስረጃ ተቀብሎ ውሳኔ ለመስጠት የሚያስችለው የህግ አግባብ የለም።

ይህ ማለት ግን የበታች ፍርድ ቤቶች የቀረቡላቸውን ማስረጃዎችን ይዘት በአግባቡ ሳይመለከቱ ሲቀሩ፣ ወይም በማስረጃ የተረጋገጠው እና ፍርድ ቤቱ የደረሰበት ድምዳሜ የተለያዩ ሆኖ በተገኘ ጊዜ ሰበር

ሰሚ ችሎት ይህንን መሰል ጉዳይ ማየት አይችልም ማለት አይደለም። የዚህ ዓይነት ሁኔታ ሲያጋጥም ጉዳዩ የማስረጃ ምዘና ጉዳይ ሳይሆን ማስረጃን እና ህግን በማዋሃድ ረገድ የሚፈፀም ግድፈት በመሆኑ ጉዳዩ የማስረጃ ሳይሆን የህግ ነጥብ በመሆኑ ስልጣን ያለው የሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን አይቶ ከማረም የሚከለክለው አይደለም።

አሁን በተያዘው ጉዳይ ክሱን በመጀመሪያ የዳኝነት ስልጣኑ የተመለከተው የከተማው ፍርድ ቤት ከማህበሩ የሚሰናበት አባል ክፍያ እንዳያገኝ መተዳደሪያ ደንቡ አይከለክልም፤ አመልካቾች ጥፋት ፈፅመው በተሰጣቸው ምክር መሰረት ሊታረሙ አለመቻላቸውን ተጠሪ አላረጋገጠም ከማለት ባለፈ አመልካቾችን ከማህበር አባልነት ሊያሰናብት የሚችል ጥፋት መፈፀም አለመፈፀማቸውን አስመልክቶ ተጠሪ ባቀረበው መከራከሪያ መሰረት የማህበሩን ቃለ ጉባኤ አስቀርቦ በመመርመር ያጣራው እና የደረሰበት ድምዳሜ የለም። የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም የወሰደው አቋም የስር ፍርድ ቤቶች የቀረቡትን ማስረጃዎች ይዘት በአግባቡ አላዩም አልያም በማስረጃ የተረጋገጠው እና ፍርድ ቤቶቹ የደረሱበት ድምዳሜ የተለያየ ነው የሚል አይደለም። ይልቁንም አመልካቾች ከማህበር አባልነት የተሰናበቱበትን የጠቅላላ ጉባኤ ውሳኔን አስቀርቦ በመመርመር አመልካቾች ከማህበር አባልነት ሊያሰናብታቸው የሚችል ጥፋት ፈጽመዋል፤ አመልካቾች ይህንን የሚያስተባብል ማስረጃም አላቀረቡም ከሚል መደምደሚያ ላይ ደርሶ ክፍያው አይገባቸውም ማለቱን ከቀረበው የፍርድ ግልባጭ በግልፅ መገንዘብ ይቻላል። ሆኖም በህገ መንግስቱም ሆነ በክልሉ ፍርድ ቤቶች ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 43/1994 አንቀጽ 5(3) መሰረት የዚህ ዓይነት የዳኝነት ስልጣን አልተሰጠውም።

በመሆኑም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በህግ ባልተሰጠው ማስረጃን የመመርመር እና የመመዘን የዳኝነት ስልጣን የስር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ መሻሩ በእርግጥም የሚነቀፍ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ በመገኘቱ ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/41531 ላይ መስከረም 30/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ፣ የወላይታ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/56262 ላይ ነሐሴ 11/2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የአረካ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/598/12 ላይ ግንቦት 25/2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸረዋል።
2. የአረካ ወረዳ ፍርድ ቤት በውሳኔ የዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ የአሁን አሁን አመልካቾች ከማህበር አባልነት የተሰናበቱበትን የተጠሪ ማህበር ቃለ ጉባኤን አስቀርቦ በመመርመር አመልካቾች ከማህበር አባልነት ሊያሰናብት የሚችል ጥፋት የፈፀሙ መሆን አለመሆኑን፣ ተፈጽሟል የተባለው ጥፋትም የተረጋገጠበትን ሁኔታ ህጋዊነት በመፈተሽ እንዲሁም የተባለው ጥፋት ከማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ አኳያ ምን ውጤት እንደሚያስከትል በተገቢው አኳኝን አጣርቶ እንዲወስን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 343(1) መሰረት ጉዳዩ መልሰንለታል።

ትዕዛዝ

1. የዚህን ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ወጪ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
2. በዚህ መዝገብ ላይ የተሰጠ የእግድ ትዕዛዝ ካለ ተነስቷል። ይፃፍ።
3. መዝገቡ ተዘግቷል። ይመለስ።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰበር መዝገብ ቁጥር 235867

ጥቅምት 7 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡...

1. እትመት አሠፋ
2. ደጀኔ አያንሳ
3. ብርቅነሽ እሱባለው
4. ሀብታሙ እርቅይሁን
5. ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች፡- ወ/ሮ መኪያ ሁሴን

የቀረበ የለም

ተጠሪ፡- አቶ የሰፍ አብደላ

ለምርመራ የተቀጠረውን መዝገብ መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር አጣሪው ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 113949 ሐምሌ 12 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሥር ፍርድ ቤቶች የእርሻ መሬቱ የሚች የአመልካች ባል የነበሩት ሐጂ አብደላ አልቃድር የግሉ በመሆኑ፤ እንዲሁም በእንፍራንዝ ቀበሌ ያለው ቤትም በተጠሪ ስለተሰራ አመልካች ድርሻ የላትም በማለት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ስላልተገኘበት የሰበር ቅሬታው ለሰበር ሰሚው ችሎት አያስቀርብም በማለት የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ሰሚው ችሎት ሊታረም ይገባል በማለት አመልካች መስከረም 30 ቀን 2015 ዓ.ም የሰበር አቤቱታ ስላቀረቡ ነው።

ጉዳዩ የንብረት ክርክርን የሚመለከት ሆኖ የተጀመረው በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የእንፍራንዝ ንዑስ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው። በስር ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር አመልካች ከሳሽ ተጠሪ ደግሞ ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል። አመልካች ያቀረቡት ክስ ይዘት፡- ከሐጅ አብደላ አልቃድር ጋር በጋብቻ ወቅት ያፈራነው የጋራ ሃብት ባለቤቱ ሲሞት የሚችሉ ባለቤቱ ልጅ የሆነው ተጠሪ ይዞ ሊሰጠኝ ስላልቻለ 1ኛ) በደብሳን ጥቃራ ቀበሌ ግራምጢት ጎጥ የሚገኝ 2 ቃዳ የእርሻ መሬት 2ኛ) በሰብሃ ገብርኤል የሚገኝ የመኖሪያ ቤት እና ቦታ ግምቱ 100,000.00(አንድ መቶ ሺህ) ደርሻዬ 50,000.00(ሃምሳ ሺህ) ብር 3ኛ) በእንፍራንዝ ቀበሌ የሚገኝ ቤትና ቦታ ግምቱ 500,000.00(አምስት መቶ ሺህ) ብር ደርሻዬ 250,000.00(ሁለት መቶ ሃምሳ ሺህ) ብር ጠቅላላ ድምር 300,000.00 (ሶስት መቶ ሺህ) ብር ደርሻቸው እንዲከፈላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። ተጠሪ መጥሪያ ደርሷቸው መልስ ስላላቀረቡ እና ክሱ በሚሰማበት ቀንም ስላልቀረቡ መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፎ ክርክሩ በሌሎች ተሰምቷል። አመልካች ክሳቸውን ስያሰሙ እንፍራንዝ ያለው ቤት የተጠሪ መሆኑን በማመን ፤ በደ ቦታው ግን ድሮ የባልና ሚስቱ መሆኑን ፤ ተጠሪ ቤት ከሰራበት ብዙ ጊዜ መሆኑን ፤ የሰራበትን ምክንያቱን እንደማያውቁ ተከራክረዋል።

ክሱ የቀረበለት ፍርድ ቤትም የአመልካች ምስክሮች ስምቶ እና ተገቢ ነው ያለውን ማጣራት አድርጎ መዘገቡ እንደመረመረው፡- የአመልካች ምስክሮች የእርሻ መሬቱ የሚችሉ የግሉ መሆኑን የመሰከሩ ሲሆን ከወረዳው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽ/ቤት የቀረበው ሪፖርትም ይህንን የሚያረጋግጥ ነው። አመልካች ከገጠር መሬቱ ላይ ድርሻ የሌላት መሆኑ በራሷ ምስክር እና ከወረዳው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽ/ቤት የቀረበው ሪፖርት ስለሚያስረዳ አመልካች ከገጠር መሬቱ ላይ ድርሻ የላትም። እንፍራንዝ ከተማ ያለውን ቤት ክርክሩ በምሰማበት ጊዜ ቤቱ በተጠሪ የተሰራ መሆኑን አመልካች አምናለች። አመልካች ቦታው የጋራ ነው ያለች ሲሆን 3ኛው ምስክርም በደርግ ጊዜ የተገዛ መሆኑን አስረድቷል። አመልካች ተጠሪ በቦታው ላይ ቤት ሰርቶበት ለረዥም ጊዜ ስኖርበት ላትጠይቅ የቆየችው ከይዘታው ላይ መብት ስሌላት ነው። የእንፍራንዝ ከተማ መሪ ማዘጋጃ ቤትም ቤትና ቦታው የተጠሪ መሆኑ ግልጽዋል። ስለሆነም እንፍራንዝ ቀበሌ ያለው ቤትና ቦታ የባልና ምስቱ ሳይሆን የተጠሪ ነው። ሰብሃ ገብርኤል የሚገኘው ቤትና ቦታ በተመለከተ ባዶ ቦታው የሚችሉ አብደላ ሐጅ አልቃድር የነበረ መሆኑ በረጋገጥም ሚችሉ አመልካችን ካገባ በኋላ የሰራ መሆኑ በምስክሮች ስለተረጋገጠ የአመልካችን ድርሻ 50,000.00(ሃምሳ ሺህ) ብር ተጠሪ እንዲሰጣት ወስኗል። አመልካች ውሳኔውን በመቃወም ያቀረቡት የይግባኝ እና ሰበር አቤቱታ ተቀባይነት አላገኘም።

መስከረም 30 ቀን 2015 ዓ.ም የቀረበው የሰበር አቤቱታ በየደረጃው ጉዳዩን የተመለከቱ ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት ሲሆን የሰበር አቤቱታ ይዘት፡- የተጠሪ አባት ከሆኑት ሚችሉ አብደላ አልቃድር ጋር ትዳር ስንመሰርት የነበራቸውን ንብረት የአኩል እንዲሆን የጽሑፍ ስምምነት አድርገናል። ምስክሮቼም እንደ ክስ አመሰራረቱ መስክረውልኛል። የገጠር መሬት ይዘታው በሚችሉ ስም መቆጠሩን ግልጽ ቢሆንም ትዳር ስንመሰርት የጋራ ለመሆኑ የጋብቻ ውል ስላለኝ ከአጋቢ ሽማግሌ እጅ በፍርድ ቤት ትዕዛዝ ቀርቦ እንዲታይልኝ ያቀረብኩት አቤቱታ መታለፉ ሕግን መሠረት

ያደረገ አይደለም። የእንፍራዝ ከተማ ማዘጋጃ ቤት የላከው ውጤት በከተማው የሚገኘው ቤትና ቦታ የተጠሪ ወላጅ አባት ነው ቢልም በጋብቻው ውሉ መሠረት የጋራ በመሆኑ ድርሻዬን እንዳላገኘ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ነው። የሥር ፍርድ ቤቶች የጋብቻ ውል አስቀርበው ሳያዩ የገጠር መሬት ይዞታውንና በእንፍራዝ ከተማ ከተማ የሚገኘውን ቤትና ቦታ አይገባሽ በማለት የሰጡት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ስህተት በመሆኑ ውሳኔው ተሽር በቂ ወጪና ኪሳራ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል። የሰበር አቤቱታው በአጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ ጉዳዩ ተጠሪ በሌለበት የታዩ ከመሆኑ አንጻር በሚች ስም ተቆጠረ የተባለው የገጠር እርሻ መሬት የሚች የግል ይዞታ መሆኑን ባለስራዳበት ሁኔታ የሚች የግል ይዞታ ነው የሚል ድምዳሜ ላይ የተደረሰበትን አግባብነት ለማጣራት ያስቀርባል ተብሎ ተጠሪ በሰጡት መልስ፡- በእንፍራዝ ቀበሌ የሚገኘው ስፋቱ 240 ካ.ሜ የሆነው ቤትና ቦታ የአባቱ ሐጅ አብደላ አልቃድር ሳይሆን የግል ነው። የገጠር መሬት ይዞታው አቶ ሐጅ አብደላ አልቃድር እና አናቴ ወ/ሮ ሐዋ ሁሴን በባልና ሚስትነት በ1989 ዓ.ም በተደረገው የመሬት ሽግሽግ የተገኘ ነው። እናቴ ከሞተች በኋላ አመልካች ከአባቴ ጋር ስትጋባ ይህ መሬት የሷ አለመሆኑን ተረድታለች ፤ በመሬቱ ላይም ውል አልወሰዱም በማለት ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከፊ ሲል የተመለከተው ሲሆን ችሎቱም ለሰበር አቤቱታው መሠረት የሆነው ውሳኔ መሠረታዊ ሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን ለክርክሩ አግባብነት ካለው የሕግ ድንጋጌ አንጻር እንደሚከተለው መርምሯል።

ጋብቻ ሕጋዊ ድርጊት በመሆኑ ሕጋዊ ውጤት የሚያከትል ሲሆን የጋብቻ ሕጋዊ ውጤቶች በተጋቢዎቹ ግላዊ ግንኙነት ወይንም በተጋቢዎች የንብረት ግንኙነት ወይንም በሁለቱም ላይ ያለውን ተጽኖ ይመለከታል። ከእነዚህ የጋብቻ ውጤቶች አንዳንዶቹ በውል ሊቀየሩ ወይንም ሊሻሻሉ የማይችሉ ሲሆኑ ሌሎቹ ደግሞ በውል ውስጥ ሊካተቱ ፣ ሊሻሻሉ ወይንም ሊወገዱ የሚችሉ ናቸው። የጋብቻ ውል የተጋቢዎቹ የንብረት ግንኙነታቸውን አልፎም ግላዊ ግንኙነታቸውን አስመልክቶ በምስክሮች ፊት የሚፈራረሙት የጽሑፍ ውል ነው። የጋብቻ ውል እንደማንኛውም ውል ከሕግ ሊቃረን የማይችል መሆኑን ፣ ተቃርኖ ቢገኝ ፈራሽ ሊሆን እንደምችል ሕጉ ያመለክታል። የአማራ ብሔራዊ ክልል የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 79/1995 በአንቀጽ 53 እና ተከታይ ድንጋጌዎች እንደሚያመለክተው ተጋቢዎች ጋብቻቸውን ከመፈፀማቸው በፊት ወይንም ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ዕለት ንብረታቸውን በሚመለከት ጋብቻው ስለሚያስከትለው ውጤት ፣ እንዲሁም ግላዊ ግንኙነቶቻቸውን በሚመለከት የሚኖራቸው መብቶች እና ግዴታዎችን በሚመለከት በውል መወሰን የሚችሉ መሆኑን ፣ ውሉ አስገዳጅ የሕግ ድንጋጌዎችን መቃረን እንደሌለበት ፣ ውሉ በጽሑፍ ሆኖ በአራት ምስክሮች ፊት ሁለት በባል ወገን ፣ ሁለት በሚስት ወገን የፈረሙበት ካልሆነውጤት የሌለው መሆኑን ፣ የውል ሰነዱ በተዋዋዮች እጅ ፣ በፍርድ ቤት ፣ ውል ለማዋዋል ሥልጣን ባለው አካል ወይንም በክብር መዝገብ ሹም ዘንድ መቀመጥ እንደሚችል ተመልክቷል።

በተያዘው ጉዳይ አመልካች ሟች የተጠሪ አባት ከሆኑት ከሐጅ አብደላ አልቃድር ጋር የነበራቸው ጋብቻ በሞት መፍረሱን ተከትሎ በተጠሪ እጅ ይገኛሉ ያሉትን የባልና ሚስት የጋራ ንብረቶች የሚስትነት ድርሻቸውን ጠይቀዋል። ክርክሩ የታየው ተጠሪ በሌሎች ቢሆንም ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን የተመከተው ፍርድ ቤት የአመልካች ምስክሮች ሰምቶ ፤ እንዲሁም በክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 96 መሠረት የባልና ሚስት የሆኑ ንብረቶችን አጣርቷል። በዚህ አግባብ የእርሻ መሬቱ የሟች የተጠሪ አባት ሐጅ አብደላ አልቃድር መሆኑ በአመልካች ምስክሮች እና ከወረዳው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽ/ቤት በቀረበው ሪፖርት መረጋገጡን ፤ እንዲሁም በእንፍራንዝ ከተማ ያለው ቤትም ክርክሩ በተሰማበት ጊዜ ቤቱ በተጠሪ የተሰራ መሆኑ በአመልካች ከመታመኑም በላይ የእንፍራንዝ ከተማ መሪ ማዘጋጃ ቤትም ቤትና ቦታው የተጠሪ መሆኑ አረጋግጧል። ስለሆነም የእርሻ መሬቱ ከሟች የተጠሪ አባት ሐጅ አብደላ አልቃድር እና አመልካች ጋብቻ በፊት ሟች በግላቸው የተቆጠሩበት በመሆኑና በእንፍራንዝ ከተማ ያለው ቤትም የባልና ሚስት ንብረት ሳይሆን የተጠሪ መሆኑ በተደረገው የባልና ሚስት ንብረት ማጣራት ተረጋግጦ የተሰጠው ውሳኔ የክልሉን የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 68 , 74 ,96 እንዲሁም ሌሎች ድንጋጌዎችን መሠረት ያደረገ ነው ከሚባል በቀር የሚነቀፍ ሆኖ አልተገኘም።

የተሻሻለው የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 252/2009 ቁጥር 35(4) የግል የሆነውን ይዞታ ተጋቢዎች የጋራ ለማድረግ ሊስማሙ የሚችሉ መሆኑንና ባልና ሚስት የግል የነበረውን መሬት የጋራ በሚያደርጉበት ጊዜ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በሁለቱም ስም እንደሚዘጋጅ ይደነግጋል። አመልካች የገጠር መሬት ይዞታው በሟች ስም መቆጠሩን አምነው ከሟች ጋር ጋብቻ ሲመሰርቱ ሟች አስቀድሞ የነበራቸውን ንብረት የአኩል እንዲሆን የጽሑፍ ስምምነት ውል ያደረጉ መሆኑን የጋብቻ ውሉም አጋቢ ሽማግሌ እጅ በመሆኑ በፍርድ ቤት ትዕዛዝ ቀርቦ እንዲታይላቸው ጠይቀው የታለፈባቸው መሆኑን ቅሬታ ያቀረቡ ቢሆንም ፤ ሟች ከጋብቻ በፊት አስቀድሞ የነበራቸውን ንብረት በጋብቻ ውል ስምምነት የጋራ ያደረጉ መሆኑን አመልካች በሥር ፍርድ ቤት ክርክር ያቀረቡ መሆኑን የእንፍራንዝ ንዑስ ወረዳ ፍርድ ቤት ውሳኔ አያመለክትም። በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ቁጥር 329(1) ድንጋጌ መሠረት በሥር ፍርድ ቤት ያልተነሳ ክርክር በይግባኝ ደረጃ ተቀባይነት የለውም። በሥር ፍርድ ቤት ዳኝነት ያልተጠየቀበት ጉዳይ በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ታይቶ ሊወሰን እንደማይችል

የሰበር ሰሚው ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 37762 (በቅጽ 8 እንደታተመው) እንዲሁም በሌሎች መዛግብት ላይ አስገዳጅ ውሳኔ ሰጥቷል። ስለሆነም አመልካች በሥር ፍርድ ቤት ያላቀረቡትን ክርክር በሰበር ደረጃ ማንሳታቸው ሥነ ሥርዓታዊ ባለመሆኑ ተቀባይነት የለውም። በእንፍራንዝ ከተማ ያለው ቤትና ይዞታም የባልና ሚስት ንብረት ሳይሆን የተጠሪ የግል ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ ፍሬ ነገር በመሆኑ ይህን ቤት በተመለከተ ተጠሪ የሚያቀርቡት ክርክር ተቀባይነት የለውም።

ሲጠቃለል ከጋብቻ በፊት ሟች የተቆጠሩበት የግላቸው የሆነው መሬት ይዞታ ፣ እንዲሁም የባልና ሚስት ሳይሆን የ3ኛ ወገን ከሆነው ቤትና ይዞታ ላይ ተጠሪ የሚስትነት ድርሻ ሊጠይቁ አይገባም በማለት የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ለማለት ስላልተቻለ ቀጣዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት መዝገብ ቁጥር 113949 ሐምሌ 12 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ ፣ የማዕከላዊ ኅንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሚያዝያ 5 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ ፣ እንዲሁም የእንፍራንዝ ንዑስ ወረዳ ፍርድ ቤት 01-03738 መጋቢት 6 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ፍርድ ፣ ውሳኔ እና ትዕዛዝ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 348 (1) መሠረት **ፀንቷል።**
2. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የግላቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ውሳኔ አግኝቶ ስለተዘጋ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 235844

ጥቅምት 06 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገበየ (ዶ/ር)

እንዳሸው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡ ዙብይዳ መሐመድ

ተጠሪዎች፡

1. አቶ ቶሬቅ አብደላ
2. ወ/ሮ ለይላ አብደላ
3. ወ/ሪት አሚና አብደላ
4. አቶ አብዱልሃፊዝ አብደላ
5. ወ/ሮ አዲስ አብደላ
6. አቶ ዳዊት አብደላ
7. አቶ አይክል አብደላ
8. አቶ ተይሰር አብደላ

ከ1ኛ እስከ 5ኛ ተጠሪዎች እንዲሁም ከ6ኛ እስከ 8ኛ ተጠሪዎች ያቀረቡትን መስቀለኛ የሰበር አቤቱታን አስመልክቶ ተከታዩ ትዕዛዝ ተሰጥቷል።

ትዕዛዝ

መስቀለኛ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01 የቤት ቁጥር አዲስ የካ/ቁጥር 112/309/00 አስመልክቶ የሰር ፍርድ ቤት የሰጠው ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆኑን በመጥቀስ ቢሆንም፣ መስቀለኛ የሰበር አቤቱታ አቅራቢዎች ከዚህ ጋር በተያያዘ ይግባኝ ወይም የመስቀለኛ ይግባን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ማቅረባቸውን የሰር ፍርድ ቤት ወሳኔ አያሳይም። ስለሆነም መስቀለኛ የሰበር አመልካቾች (ተጠሪዎች) ለመስቀለኛ የሰበር አቤቱታቸው መሠረት ካደረጉት ንብረት ጋር በተያያዘ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በሰጠው ወሳኔ ላይ ቅሬታ ካላቸው ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርበው እንዲታረምላቸው ሳይጠይቁ በቀጥታ ለዚህ ሰበር ያቀረቡት አቤቱታ፣ አንድ ጉዳይ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ ሊታይ የሚችልበትን ሁኔታ አስመልክቶ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10(1-ሀ) ላይ የተመለከተውን ድንጋጌ ያሳገናዘበ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም።

የሰ/መ/ቁ. 235844

ጥቅምት 06 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሽፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡ ዙብይዳ መሐመድ

ተጠሪዎች፡

1. አቶ ቶሬቅ አብደላ
2. ወ/ሮ ለይላ አብደላ
3. ወ/ሪት አሚና አብደላ
4. አቶ አብዱልሃሬዝ አብደላ
5. ወ/ሮ አዲስ አብደላ
6. አቶ ዳዊት አብደላ

- 7. አቶ አይክል አብደላ
- 8. አቶ ተይሰር አብደላ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የአሁን 1ኛ ተጠሪ፣ አመልካችን እና ከ2ኛ እስከ 5ኛ ያሉትን በተጠሪነት በመሰየም ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ባቀረበው አቤቱታ ታህሳስ 09 ቀን 2012 ዓ.ም ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩት የአባታቸው የአቶ አብደላ ሰርሞሎ የወርስ ሀብት እንዲጣራ የጠየቀውን ዳኝነት መነሻ ያደረገ ነው። ከ 6ኛ እስከ 8ኛ ተጠሪዎችም በክርክሩ ጣልቃ ገብተዋል። በዚህም መሠረት የሚች የወርስ ሀብት ተጣርቶ ለፍርድ ቤቱ ቀርቧል። በቀረበው ሪፖርት ላይ ግራ ቀኝ አስተያየታቸውን እንዲያቀርቡ ተደርጎ፣ በዚህም መሠረት ግራ ቀኝ በየበኩላቸው አስተያየታቸውን አቅርበዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የቀረበለትን የወርስ አጣሪ ሪፖርት ከግራ ቀኝ ክርክር እና ማስረጃ አንጻር ከመረመረ በኋላ፣ የቤት ቁጥር አዲስ ሆኖ በኮልፌ ቀራኒዮ ክፍለ ከተማ ወረዳ 02 ወስጥ የሚገኘው ቤት የተፈራው ከሚች ጋር ከመጋባታችን በፊት ነው በማለት አመልካች የምትከራከር ቢሆንም፣ ሚች እና አመልካች በጋብቻ እያሉ ቤቱን የጋራ አድርገው በስማቸውም ተመዝግቦ ካርታ የተሰጣቸው መሆኑ በመረጋገጡ እና በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1195 መሠረት የባለቤትነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት የተሰጠው ሰው የንብረቱ ባለቤት ሲሆን ይህን የሚያስተባብል ማስረጃ አመልካች ያላቀረቡ በመሆኑ ቤቱ የጋራ ነው። በቂርቆስ ክፍለ ከተማ ወረዳ 05 የቤት ቁጥር 173 አስመልክቶ አመልካች ቤቱ የሚች የነበረ ቢሆንም፣ ከተጋባን በኋላ የጋራችን እንዲሆን ተስማምተናል የሚል ክርክር ያቀረቡ ቢሆንም ይህን የሚያረጋግጥ ማስረጃ ያላቀረቡ በመሆኑ ክርክራቸው ተቀባይነት የለውም። በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01 የካ/ቁጥር 112/509/00 የሆነው ቤት ከጋብቻ በፊት የተፈራ የአመልካች የግል ንብረት መሆኑ መረጋገጡን ጠቅሶ፣ ይህ ቤት የሚች ድርሻ እንዳለበት በመጥቀስ ተጠሪዎች ያቀረቡትን ክርክር ወድቅ በማድረግ ወስኗል። ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው ፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት ወስኗል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ሲሆን፣ አመልካች ጥቅምት 11 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠ ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው የሚሉባቸውን ምክንያቶች በመዘርዘር ታርም ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀዋል። የሰበር አቤቱታቸው መሠረታዊ ይዘትም፣ በኮልፌ ቀራኒዮ ክ/ከተማ የቤት ቁጥር አዲስ የካርታ ቁጥር ወ2/ወ.ዝ01/1510/24129/00 የሆነው ቤት የተሰራው አመልካች ከሚች ጋር ትዳር ከመመስረታቸው በፊት ያፈሩት ስለመሆኑ ተረጋግጦ እያለ እና ሚች ያደረገው አስተዋጽዖ ሳይኖር የስር ፍርድ ቤት የጋራ ነው በሚል መወሰኑ፣ እንዲሁም በቂርቆስ ክፍለ ከተማ ወረዳ 5 የቤት ቁጥር 173 ያለው ንግድ ቤት ከሚች ጋር የጋራ እንዲሆን ተስማምተን አከራይተን በጋራ ስንጠቀምበት የነበረ ሲሆን፣ ስመ ሀብቱ በሚች ስም ስለሆነ ብቻ የጋራ አይደለም በማለት መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት ነው የሚል ነው።

የሰበር አቤቱታው በአጣሪ ችሎት ተመርምሮም መኖሪያ ቤቱ ሚች እና አመልካች በትዳር እያሉ በጋራ ያፈሩት መሆን አለመሆኑ በጭብጥነት ተይዞ ሳይመረመር፣ የትዳር ተጋሪ በሚል የሚች ስም በባለይዘታ ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ላይ በመመዝገቡ ብቻ የጋራ ነው በሚል የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ አግባብነት ግራ ቀኝ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ያስቀርባል ተብሏል። በዚህም መሠረት ከ1ኛ እስከ 5ኛ ተጠሪዎች ሚያዝያ 16 ቀን 2015 ዓ.ም አዘጋጅተው ያቀረቡት መልስ ይዘት

በአጭሩ አመልካች በስር ፍርድ ቤት ለክርክር መነሻ የሆነው ቤት የጋራ መሆን አለመሆኑን ጭብጥ አስይዘው ሳይከራከሩ ይህን አስመልክቶ ያቀረቡት ክርክር ከፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 329 አንፃር አዲስ ክርክር ከመሆኑም በላይ ቤቱ የጋራ መሆኑ ተረጋግጦ በወርስ አጣሪው የቀረበውን ሪፖርት በማጽደቅ የስር ፍርድ ቤት የሰጠው ወሳኔ ተቀባይነት የለውም። አመልካች እና ሚች በትዳር አብረው ሲኖሩ ቤቱ የጋራቸው እንዲሆን ተማምነው ጉዳዩ በሚመለከተው የመንግስት ተቋም ተጣርቶ የጋራ ባለ ሀብቶች መሆናቸውን የሚያረጋግጥ የይዘታ ማረጋገጫ የሰጣቸው ሲሆን ይህም ማስረጃ በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1195 መሠረት የጋራቸው ስለመሆኑ ግምት የሚወሰድበት ሲሆን፤ ይህን ግምት የሚያስተባብል ማስረጃ አመልካች አላቀረቡም። በቂርቆስ ክፍለ ከተማ ወስጥ ያለው ንግድ ቤት የተጠሪዎች አባት የግል ንብረት ነው የተባለበት ምክንያት ጋብቻ ከመፈጸሙ በፊት የተሰራ መሆኑ በመረጋገጡ ነው። በመሆኑም የአመልካች ክርክር ወድቅ ይደረግልን በማለት ተከራክረዋል። ከ6ኛ እስከ 8ኛ ያሉት ተጠሪዎችም መጋቢት 26 ቀን 2015 ዓ.ም የተፃፈ ከ1ኛ እስከ 5ኛ ተጠሪዎች ካቀረቡት መልስ ጋር ተመሳሳይ ይዘት ያለው መልስ አቅርበው ተከራክረዋል። አመልካች ሚያዝያ 30 ቀን 2015 ዓ.ም ባቀረቡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

ከስር ጀምሮ የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት አጠር አጠር ባለ መልኩ ከፍ ሲል የተመለከተውን ሲመስል፤ ይህ ችሎትም የሰበር አቤቱታውን ለማስቀረብ የተያዘውን ጭብጥ ከግራ ቀኝ ክርክር እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመረውም አመልካች ለዚህ ሰበር ባቀረቡት አቤቱታ አጥብቀው የሚከራከሩት እና በሰበር አጣሪ ችሎትም የተያዘው ጭብጥ በኮልፌ ቀራኒያ ክ/ከተማ የቤት ቁጥር አዲስ የካርታ ቁጥር ወ2/ወዝ01/1510/24129/00 የሆነውን ቤት አስመልክቶ የተሰጠ ወሳኔን የሚመለከት ነው። ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ እንደሚቻለው አመልካች በዚህ ረገድ የሚከራከሩት ቤቱን አመልካች ከሚች (የተጠሪዎች አባት) ጋር ጋብቻ ከመመስረታቸው በፊት በ1988 ዓ.ም በተደረገ ወል ከእነ ሻምበል በቀለ ዳዲ የገዙ መሆኑን በመጥቀስ ነው። አመልካች ይህን ክርክራቸውን ለወርስ አጣሪ ጭምር ያቀረቡ ቢሆንም፤ ወርስ አጣሪው ቤቱ በአመልካች እና በሚች (የተጠሪዎች አባት) ተመዝግቦ የሚታወቅ መሆኑን ጠቅሶ የሚች ድርሻ አለበት የሚል በሪፖርቱ አካቷል። አመልካች የወርስ ሪፖርቱ ከመጽደቁ በፊት ለፍርድ ቤቱ ባቀረቡት አስተያየትም ይህንኑ ክርክራቸውን ያቀረቡ ሲሆን፤ ተጠሪዎች በበኩላቸው ለቤቱ ካርታ የተሰራው በ2002 ዓ.ም መሆኑን ጠቅሰው ቤቱ የሚችና የአመልካች የጋራ ንብረት ነው በማለት መከራከራቸውን የስር ፍርድ ቤት ወሳኔ ግልባጭ ያሳያል። ከዚህ ወጪ ቤቱ የተገዛው አመልካች እና ሚች (የተጠሪዎች አባት) ጋብቻ ከመመስረታቸው በፊት በ1988 ዓ.ም ነው የሚል አመልካች ያቀረቡትን ግልጽ ክርክር ተጠሪዎች ክደው አልተከራከሩም። ለዚህ ሰበር ባቀረቡት መልስም ይህን በግልጽ ክደው አይከራከሩም። ተጠሪዎች በወርስ አጣሪ እንዲሁም በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ለቀረበባቸው ይግባኝ በሰጡት መልስ፤ ቤቱ የተሰራው በሚች የግል ንብረት በተገኘ ገቢ ነው የሚል ክርክር አንስተዋል። ይሁንና ቤቱ የተገዛው በ1988 መሆኑ በግልጽ እስካልተካደ ድረስ ከጋብቻ በፊት የነበረ ቤት እንደሆነ የሚገመት በመሆኑ፤ አመልካች ቤቱ የተገዛው ከጋብቻ በፊት ነው የሚል የቀረበውን ክርክር በግልጽ ባልካዱበት ሁኔታ በሚች የግል ንብረት የተሰራ ነው በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ተቀባይነት ያለው አይደለም።

ከላይ እንደተገለጸው የስር ሁለቱ ፍርድ ቤቶች ቤቱ የጋራ ነው የሚል ድምዳሜ ላይ የደረሱት በሚች እና በአመልካች ስም ተመዝግቦ የሚታወቅ በመሆኑ በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1195 መሠረት የሚች እና የአመልካች የጋራ ንብረት እንደሆነ የሚገመት መሆኑን በመጥቀስ ነው። በርግጥም በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1195 ላይ እንደተመለከተው የማይንቀሳቀስ ንብረት በስሙ የተመዘገበ ሰው የንብረቱ ባለቤት እንደሆነ

ይገመታል። ከዚህ ድንጋጌ ጀርባ ያለው መሠረተ ሃሳብም የማይንቀሳቀስ ንብረትን አስመልክቶ የባለቤትነት ማረጋገጫ ማስረጃ (የምስክር ወረቀት) የሚሰጥ የአስተዳደር አካል፣ ማስረጃውን ከመስጠቱ በፊት፣ በርግጥም የባለቤትነት ማረጋገጫ ማስረጃ የተሰጠው ሰው በማስረጃው ላይ የተመለከተው ንብረት ባለቤት መሆኑን ህግና ሥርዓትን ተከትሎ በተጠያቂነት እና በኃላፊነት መንፈስ በአግባቡ አጣርቶ ይሰጣል ተብሎ ስለሚታመን መሆኑን ከህጉ አንቀጽ 1195 እንዲሁም ከማይንቀሳቀስ ንብረት ምዝገባ ጋር በተያያዘ በህጉ አንቀጽ 1553 እና ተከታዮቹ ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ መገንዘብ ይቻላል። የማይንቀሳቀስ ንብረትን አስመልክቶ የሚሰጥ የባለቤትነት ማረጋገጫ ማስረጃ (የምስክር ወረቀት)፣ ስሙም እንደሚያሳው፣ በህግ ለተቋቋመን የባለቤትነት መብትን ለማረጋገጥ የሚሰጥ ማስረጃ እንጂ ብቻውን የባለቤትነት መብትን የሚፈጥር አለመሆኑንም ልብ ማለት ያስፈልጋል።

በሌላም በኩል የንብረት ባለቤትነት መብት በዓለማችን በተለያየ መልኩ በህግ ዕውቅና ከተሰጣቸው የሰው ልጆች መብቶች መካከል አንደኛው መሠረታዊ መብት ነው። ይህ መብት የተባበሩት መንግስታት ቻርተር እ.ኤ.አ በ1945 ከወጣ በኋላ የመጀመሪያው የሆነው የሰብአዊ መብቶች ሁሉ አቀፍ መግለጫ እ.ኤ.አ በ1948 ከወጣበት ጊዜ ጀምሮ በወጡ ዓለም አቀፍ፣ አህጉራዊና ብሔራዊ ሰብአዊ መብት ነገ ሰነዶች ተካቶ ይገኛል። የተባበሩት መንግስታት ያወጣው የሰብአዊ መብቶች ሁሉ አቀፍ መግለጫ (Universal Declaration of Human Rights) አንቀጽ 17 ማንም ሰው ብቻውንም ሆነ ከሌሎች ጋር በመተባበር የንብረት ባለቤት የመሆን መብት ያለው መሆኑንና ማንም ሰው በዘፈቀደ ንብረቱን እንዲያጣ እንደማይደረግ ይደነግጋል። አህጉራዊ የሰብአዊ መብቶች ሰነዶች ከሆኑት መካከል በአፍሪካ የሰዎችና የህዝቦች መብቶች ቻርተር ሰነድም የንብረት ባለቤት የመሆን መብት የህግ ዋስትና ያለው መሆኑን ይደነግጋል። ኢትዮጵያ ዋነኞቹን በሰብአዊ መብቶች ላይ ያተኮሩ አለም አቀፍ ሰነዶችን ያጸደቀች ከመሆኗም በላይ በህገ መንግስቷ ወስጥ ዕውቅና በመስጠት የአገሪቷ የህግ አካል አድርጋቸዋለች። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት ማንኛውም የኢትዮጵያ ዜጋ የግል ንብረት ባለቤት መሆኑ/መሆኗ እንደሚከበርለት/እንደሚከበርላት (Every Ethiopian citizen has the right to the ownership of private property) ሲደነግግ የንብረት ባለቤትነት ምንጭ ደግሞ አንድ ሰው በጉልበቱ፣ በመፍጠር ችሎታው ወይም በካፒታላቸው ያፈሩት (is produced by the labor, creativity, enterprise or capital of an individual) ሀብት ስለመሆኑ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 40(1 እና 2) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። ይህ ድንጋጌ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተብለው ከሚታወቁት መብቶች ወስጥ የሚገኝ በመሆኑ በማንኛውም ደረጃ የሚገኙ የፌዴራል መንግስትና የክልል ህግ አወጪ፣ ህግ አስፈጻሚ እና የዳኝነት አካሎች የማክበርና የማስከበር ኃላፊነትና ግዴታ ያለባቸው መሆኑን በአንቀጽ 13(1) በአስገዳጅነት ተደንግጓል። ስለሆነም ከንብረት መብቶች አተገባበር ጋር በተያያዘ ክርክር ሲኖር፣ ፍርድ ቤቶች በተቻላቸው መጠን አንድ ሰው በላቡ እና በጥረቱ ወይም በሌላ ህጋዊ መንገድ ባገኘው የንብረት ባለቤትነት መብቱ ተጠቃሚ እንዲሆን፣ በሌላ በኩል ሌላ ሰው የእራሱ ባልሆነው ወይም በሌላ ሰው ንብረት ያላግባብ ተጠቃሚ እንዳይሆን በማድረግ ከንብረት ባለቤትነት መብት ጋር በተያያዘ ያለውን የፍትሕ ሚዛን የመጠበቅ ኃላፊነት አለባቸው።

ይህ ከላይ የተመለከተው አጠቃላይ መርህ ከፍቺ በኋላ ከንብረት ክፍፍል ጋር በተያያዘ በባልና ሚስት መካከል በሚነሳ ክርክር ላይም እንደአግባብነቱ ተፈጻሚ ሊሆን እንደሚገባም እሙን ነው። ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበሯቸው ንብረቶች ወይም ከጋብቻ በኋላ በወርስ ወይም በስጦታ በየግላቸው ያገኙባቸው ንብረቶች የግል ንብረቶቻቸው ሆኖ እንደሚቀሩ፣ በጋብቻ በሚኖሩበት ወቅት ከግል ጥረታቸውና ከግል ወይም ከጋራ ንብረታቸው የሚያገኛቸው ገቢዎች ሁሉ የጋራ ሀብቶቻቸው እንደሚሆኑ፣ የግል ይባልልኝ የሚል አቤቱታ ቀርቦ በፍርድ ቤት የጸደቀ እንደሆነ ባልና ሚስት ከተጋቡ

በኋላ አንዱ የግል ሀብቱ በሆነ ንብረት ለውጥ ያገኘው ወይም በግል ገንዘብ የገዛቸው ወይም የግል ንብረቱን ሽሞ የሚያገኘው ገንዘብ የግል ሀብቱ እንደሚሆን እንዲሁም የባልና ሚስት የጋራ ሀብት ለሁለቱም ተጋቢዎች እኩል እንደሚከፋፈል በፌዴራል የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 57፣ 58፣ 62(1) እና 90 ላይ የተመለከቱት ድንጋጌዎችም ይህንን የሚያሳዩ ናቸው። ከዚህ የምንረዳው ከባልና ሚስት አንደኛው ተጋቢ በሌላኛው ተጋቢ ንብረት ያላገባብ እንዲበለጽግ ወይም ከጋብቻ በፊት አንደኛው ወገን በግል ጥረቱ ባፈራው ንብረት ላይ ያለው የባለቤትነት መብት ያላገባብ እንዲገደብ የቤተሰብ ህጉ የማይፈቅድ መሆኑን ነው።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ፣ ከፍ ሲል እንደተገለጸው፣ ለዚህ ሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ቤት አመልካች ከተጠሪዎች አባት ጋር ጋብቻ ከመመስረታቸው በፊት በ1988 ዓ.ም ከሌላ ሰው የገዙ ስለመሆኑ ተጠሪዎች ክደው አልተከራከሩም። ከጋብቻ በፊት የተፈራ ንብረት ደግሞ የተጋቢው የግል ሀብት ሲሆን፣ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ሊሆን የሚችለው በገዛ ፊቃዳቸው በሚያደርጉት የጋብቻ ውል የጋራቸው እንዲሆን የተስማሙ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ በቤተሰብ ህጉ አንቀጽ 42፣ 57 እና 85 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። በተያዘው ጉዳይ አመልካች ከተጠሪዎች አባት ጋር ጋብቻ ከመመስረታቸው በፊት ያፈሩትን ለዚህ ሰበር ክርክር መነሻ የሆነውን ቤት የጋራ ለማድረግ በጋብቻ ውል የተስማሙ ስለመሆኑ የቀረበ ክርክርም ሆነ ማስረጃ የለም። ስለሆነም ቤቱን የባልና ሚስት የጋራ ሀብት ሊያደርግ የሚችል ከወል ወይም ከህግ የመነጨ ምክንያት የለም። ከላይ እንደተመለከተው፣ የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለቤትነት ማረጋገጫ ማስረጃ (የምስክር ወረቀት)፣ አንድ ሰው በአንድ ንብረት ላይ ያለውን መብት ለማረጋገጥ ሲባል በማስረጃነት የሚሰጥ እንጂ በእራሱ መብትን የሚፈጥር ባለመሆኑ፣ ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ንብረት የአመልካች እና የሚች ባለቤታቸው (የተጠሪዎች አባት) የጋራ ሊያደርግ የሚችል ህጋዊ ምክንያት በሌለበት ሁኔታ፣ የሚች ስም በማስረጃው ላይ መጠቀሱ ብቻ ንብረቱን የጋራ አያደርገውም። የማይንቀሳቀስ ንብረትን አስመልክቶ በሚመለከተው የአስተዳደር አካል የሚሰጠው የባለቤትነት ማረጋገጫ ማስረጃ በክርክር ሂደት የሚኖረውን ዋጋ እንዲሁም ማስረጃውን ማስተባበል የሚቻልበት ሁኔታን አስመልክቶ በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1195 እና 1196 ላይ የተመለከቱት ድንጋጌዎች አተገባበርም ይህንን ባገናዘበ መልኩ ሊሆን ይገባል። በመሆኑም፣ የተጠሪዎች አባት የንብረቱ ተጋሪ ሊሆን የሚችልበት ህጋዊ ምክንያት በሌለበት ሁኔታ፣ ስማቸው በባለቤትነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ላይ መመዘገቡን ብቻ መሠረት በማድረግ፣ የቤቱ ግማሽ ድርሻ የተጠሪዎች ነው በሚል በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የጸና ውሳኔ ሲታረም የሚገባው መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል።

በቂርቆስ ክፍለ ከተማ ወረዳ 5 የቤት ቁጥር 173 ከሆነው ንግድ ቤት ጋር በተያያዘ አመልካች ያቀረቡትን ቅሬታ ስንመለከት፣ ቤቱ የተሰራው ጋብቻ ከመመስረቱ በፊት በሚች (የተጠሪዎች አባት) ስለመሆኑ አመልካችም ክደው አይከራከሩም። ይህ ቤት የጋራቸው እንዲሆን በጋብቻ ውል የተስማሙ ስለመሆኑ አልተረጋገጠም። ከሚች ጋር በጋራ በመሆን ቤቱን ማከራየታቸው አመልካችን የቤቱ ተጋሪ አያደርጋቸውም። በመሆኑም አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረቡትን ክርክር ወድቅ በማድረግ የተሰጠ ውሳኔ፣ በአግባቡ ነው ከሚባል በስተቀር ሊነቀፍ የሚችልበት ህጋዊ ምክንያት የለም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት ተከታዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 112478ላይ መስከረም 21ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት እንዲሁም የፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 282131 ላይ ሐምሌ19 ቀን 2014ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ወሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ተሻሽለዋል።
2. በአዲስ አበባ ከተማ ኮልጌ ቀራኒያ ክፍለ ከተማ ወረዳ 02 የቤት ቁጥር አዲስ፣ የካርታ ቁጥር ወ2/ወ.ዝ01/1510/24129/00 የሆነውን ቤት አስመልክቶ የተሰጠው የወሳኔ ክፍል ተሽሯል፤ ቤቱም የአመልካች የግል ሀብት በመሆኑ ተጠሪዎች ከቤቱ ድርሻ የላቸውም ተብሎ ተወስኗል።
3. በተራ ቁጥር 2 ላይ ከተገለጸው ወጪ ያለው ቀሪው የስር ፍርድ ቤት ወሳኔ ክፍል አልተነካም።
4. በዚህ ችሎት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 235741

ቀን :- ጥቅምት 27 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች- እትመት አሰፋ

ደጅኔ አያንሳ

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሳዬ

ሀብታሙ እርቅይሁን

አመልካቾች :- 1. ወ/ሮ እልፍነሽ ገ/ኪዳን ----- 2ኛ አመልካች ቀረቡ

2. ወ/ሮ አበባ አማረ ----- ቀረቡ

3. አቶ ሚሊዮን አማረ

4. ወ/ሮ ሙሉ-መቤት አማረ

5. ወ/ሮ አዳነች አማረ

6. አቶ ጥዑም በርሔ

7. አቶ ብርሀኔ አስመላሽ

ወኪል 2ኛ አመልካች ቀረቡ

ተጠሪዎች :- 1. ወ/ሮ ፀሐይ በቀለ ጦን ሞግቢት እና አሳዳሪ አድራጊያቸው

ሀ/ ህጻን ቃልኪዳን ፍሰሀ አማረ

ለ/ ህጻን ሚካኤል ፍሰሀ አማረ

ሐ/ ህጻን ናታኒም ፍሰሀ አማረ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጠ።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያጸናው እና የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። የክርክሩን አመጣጥ ከሰር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ እንደተረዳነው አመልካቾች በሰር ፍርድ ቤት ጣልቃ ገቦች፤ ተጠሪዎች አመልካቾች ሆነው ተከራክረዋል። ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን ተጠሪዎች ጥቅምት 12 ቀን 2019 ዓ/ም ባቀረቡት አቤቱታ የ1ኛ ተጠሪ ባለቤት እና ከ2ኛ-4ኛ ያሉት ተጠሪዎች ወላጅ አባት የሆኑት አቶ ፍሰሀ አማራ ተክሌ ጥር 25 ቀን 2008 ዓ/ም ስላረፉ ውርስ አጣሪ ተሹሞ ውርስ እንዲጣራላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። ከ1ኛ-5ኛ ያሉት አመልካቾች ጥር 17 ቀን 2009 ዓ/ም ባቀረቡት አቤቱታ የሚች እናት፣ ወንድሞች እና እህቶች መሆናቸውን በመግለጽ፤ ውርሱ በአግባቡ ስላልተጣራ በክርክሩ ጣልቃ ገብተው እንዲከራከሩ እና ገለልተኛ ውርስ አጣሪ እንዲሾሙላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። 6ኛ እና 7ኛ አመልካቾች እንደ ቅደም ተከተላቸው ለዕቁብ ብር 275,000 እና 135,000 ከፍለው፤ ሚች የዕቁቡ ጸሐፊ እና ገንዘብ ሰብሳቢ ሆነው የተሰበሰበ ገንዘብ እና ቼክ በአላቸው አጅ ስለሚገኝ ዕጣው ሳይደርስቻው ዕቁቡ ሰለተበተነ በውርስ ዕዳነት እንዲያዝላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል።

ፍርድ ቤቱም ለመጨረሻ ጊዜ ሚያዝያ 07 ቀን 2013 ዓ/ም ተሻሽሎ የቀረበውን የውርስ አጣሪ ሪፖርት መሰረት በማድረግ ግራ ቀኝ አስተያየት እንዲሰጡበት አዟል። በዚህ መሰረት አመልካቾች ግንቦት 16 ቀን 2013 ዓ/ም ተጽፎ በሰጡት አስተያየት የውርስ ሀብት በሆነው ቤት እና ይዞታ ላይ የወራሾች ድርሻ ሲገለጽ የሚያሻማ በመሆኑ ወራሾች 1/5ኛ ድርሻ አላቸው እንዲባልላቸው ጠይቀዋል። ጣልቃ ገቦች በበኩላቸው አስተያየታቸውን በጊዜ ስላልሰጡ ሚያዝያ 28 ቀን 2013 ዓ/ም እና ሰኔ 01 ቀን 2013 ዓ/ም መብታቸው ታልፏል።

የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤቱም ጉዳዩን እንደመረመረው 5 ክፍል ቤቶች በተመለከተ በተጠሪዎች በኩል የቀረቡ ምስክሮች ሚች ቤቶቹን ሲያሠሩ እንደነበረ እና የሚያሠሩትም በአራሳቸው ለአራሳቸው መሆኑን ሚች እንደነገሩዋቸው ነው። በመሆኑም በዋናነት የምስክሮች ቃል መሰረት ያደረገው ሚች ነገሩን የሚሉትን ነው። ይህ ደግሞ ሚች በአራሳቸው ገንዘብ በሌላ ሰው ይዞታ ላይ ለአራሳቸው ቤት መሥራታቸውን በበቂ ሁኔታ የሚያረጋግጥ አይደለም። በሌላ በኩል የጣልቃ ገብ ምስክሮች አራሳቸው ጣልቃ ገቦች ቢሆኑም ተቀራራቢ በሆነ ሁኔታ ሚች ለክርክሩ ምክንያት የሆኑትን ክፍሎች ሚች ኃላፊነት በመውሰድ በአናታቸው ገንዘብ ከሌላ ወንድማቸው ጋር በመሆን እንዳሠሩ መስክረዋል። ስለሆነም 5 ክፍል ቤቶች የውርስ ንብረት ናቸው የሚያስብል አይደለም። በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 ውስጥ የሚገኘው የቤት ቁጥር 109 የሆነው ቤት እና ይዞታ ላይ ሚች በአራሳቸው ገንዘብ በሌላ ግለሰብ ይዞታ ላይ ለአራሳቸው ቤት መሥራታቸውን የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1178 እና 1179 በሚያስቀምጠው ሁኔታ ስላረጋገጡና ክፍሎቹ ሚች የግል ንብረት መሆናቸው ስላልተረጋገጠ በውርስ ንብረትነት ሊያዝ አይገባም። በመሆኑም በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 ውስጥ የሚገኘው የቤት ቁጥር 109 የሆነው ቤት እና ይዞታ ግማሹ ድርሻ የ1ኛ አመልካቾች፣ ግማሹ ድርሻ ሚችን ጨምሮ ከ2-5 ያሉ አመልካቾች አኩል 1/5ኛ ድርሻ፣ የሚች 1/5ኛ ድርሻ ደግሞ አኩል ከ2ኛ-4ኛ ላሉ ተጠሪዎች ሊከፋፈል ይገባል በማለት ወስኗል። በሌላ በኩል

የ6ኛ እና 7ኛ አመልካቾችን ጥያቄ በተመለከተ ሟች የዕቁብ ገንዘቡን የሰበሰቡ እና ለእራሳቸው የወሰዱት ስለመሆናቸው በውርስ አጣሪም ሆነ በችሎት ትዕዛዝ የቀረቡ የሰነድ ማስረጃዎች የሉም፤ በመሆኑም በውርስ እዳነት እንዲያዘላቸው ያቀረቡት ጥያቄ ተቀባይነት የለውም። ከዚህ ውጪ የውርስ ሪፖርቱ በአግባቡ የተጣራ፤ በማስረጃ የተረጋገጠ እና የሚነቀፍ ሆኖ ስላልተገኘ ጸድቋል፤ ከ2ኛ-4ኛ ያሉ ተጠሪዎች የወራሽነት ማስረጃ ይሰጣቸው በማለት ወስኗል። የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የአመልካቾችን የይግባኝ አቤቱታ ባለመቀበል ሰርዟል።

ይህ የሠበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው። አመልካቾች ጥምቅት 08 ቀን 2015 ዓ/ም በጻፉት የሰበር አቤቱታ የስር ፍርድ ቤቶች የፈጸሙትን መሰረታዊ የህግ ስህተት ለማስለወጥ የቀረበ ነው፤ 1ኛ አመልካች በገንዘባቸው ማንም ሳይቃወማቸው በጋራ ይዘታው ላይ የሠሩትን የግላቸውን ቤት የግል ነው በማለት ውሳኔ መስጠት ሲገባው የውርስ ሀብት ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ ሊታረም ይገባዋል። ግርሰሪው ውስጥ የሚገኙትን ንብረቶች አስመልክቶ የውርስ አጣሪ ያካተተው ሀሳብ ትክክል አለመሆኑን እየገለጽን፤ አስተያየት እንድንሰጥ እየጠየቅን፤ በችሎቱ የቀጠሮ ማሳሳት አስተያየት እንዳንሰጥ የተደረገን መሆኑን ከመዘገቡ መረዳት እየተቻለ፤ በአመልካቾች የቀረበውን የሰው እና የሰነድ ማስረጃ ሳይመረምር ወይም ንብረቶቹ በአመልካቾች እጅ መኖራቸውን ተጠሪዎች በማስረጃ ባላረጋገጡበት ሁኔታ በ1ኛ አመልካች ንግድ ቤት ውስጥ ያሉትን ንብረቶች የሟች ንብረቶች ናቸው በማለት የውርስ አጣሪ ሪፖርቱን ማጽደቁ፤ በተጨማሪም የእኚህን ንብረቶች መጠን በግልጽ ሳይለዩ የጸደቀውን የውርስ አጣሪ ሪፖርት በውሳኔ ማጽደቁ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። የዕቁብ ገንዘብን አስመልክቶ ሟች የዕቁብ ገንዘብ የወሰዱ እና ከወሰዱ በኋላ ግን ለወሰዱት ገንዘብ ተመጣጣኝ ክፍያ በዕቁብ ደንብ መሰረት ያልከፈሉ መሆኑን በእጅ ጽሑፋቸው እና በፊርማቸው የተረጋገጠ የዕቁብ መዘግብ፤ የዕቁብተኞች ደብተር እና የባንክ መረጃ እና ልዩ ልዩ ሰነዶች በማስረጃነት ቀርበው እያለ እና ተጠሪዎች ባላስተባበሉበት በውርስ ዕዳነት ሊያዙ የሚገቡ ሆነው አልተገኙም በማለት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በዚህ ፍርድ ቤት እንዲታረምልን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን መርምሮ በተያዘው ጉዳይ የስር ፍርድ ቤቱ ሰርድ ሰፍርድ ሀተታው ውስጥ በን/ስ/ላ/ክ/ከተማ ወረዳ 06 ውስጥ የሚገኙ በግል የተሠሩ ቤቶችን ለይቶ ካስቀመጠ በኋላ በውሳኔ ክፍል ውስጥ የግል ቤቶችን በተራ ቁጥር 2 እና 3 ስር ደግሞ በዚህ ቤት ውስጥ የሚገኙት ቤቶች ሁሉም የውርስ ሀብት ናቸው መባሉ የፍርድ እና የውሳኔ አለመጣጣም እና ለአፈጻጸም አስቸጋሪ አይሆንም የሚለውን ተያያዥ ጉዳይም ለማጣራት ተጠሪዎች መልስ እንዲያቀርቡ አዟል።

ተጠሪዎች ታህሳስ 18 ቀን 2015 ዓ/ም በተጻፈ ያስቀርባል ተብሎ በተያዘው ጭብጥ ላይ የሰጡት የመከላከያ መልስ የቤት ቁጥር 109 1ኛ አመልካችና ሟች አቶ አማረ ተክሌ በጋብቻ አብረው በነበሩበት ጊዜ የተሰራ ቤት በመሆኑ ከ2ኛ-5ኛ ያሉት ተጠሪዎች ወላጅ አባታቸው ከአባታቸው በውርስ ያገኙት ቤት በመሆኑ ከውርስ ድርሻው 1/5ኛ ድርሻ አላቸው ተብሎ በተወሰነው መሠረት ተጠሪዎች ከዚህ ቤት ላይ አባታቸውን

በመተካት የአቶ አማራ ተክሌን ድርሻ ወራሽ ናቸው። የተጠሪዎች አባት በግቢው ውስጥ በተሠራው ሰርቪስ ቤት የኮካ-ኮላ እና አምቦ ውሃ የማከፋፋል ንግድ ሥራ ሲሠሩ የነበሩ ናቸው። ሚች የግንባታ ፈቃድ በስማቸው ከመውጣታቸው በተጨማሪ ቤቶቹን የገነቡት እና በተለይም በግቢው የሚገኘው ዋናውን የውርስ ቤት አያታቸው ከሞቱ በኋላ የውርስ ሀብቱ ያልተከፋፈለ ከመሆኑም በላይ ይህ የውርስ ቤት ሳይከፋፈል ክፍሎቹን በማከራየት የተገኘው ገቢ ያልተከፋፈለ በዚህ ገቢ ሰርቪሶቹ የተሰሩ በመሆኑ የውርስ ሀብት ናቸው። ቤቶቹ የተሰሩት በሚች ሀብት ነው በማለት የስር ፍድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ የሚነቀፍበት የህግና የማስረጃ ስህተት ስለሌለ አቤቱታውን ውድቅ በማድረግ የስር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ እንዲያሰናድድ እንጠይቃለን። የኮካ-ኮላ እና አምቦ ውሃ ማከፋፈያ ግሮሰሪ የነበራቸው ሲሆን ስንት ሳጥን ኮካና አምቦ ውሃ ለጅምላ ንግዳቸው ይጠቀም እንደነበር፣ የኮካ-ኮላ እና አምቦ ውሃ አምራች ድርጅቶቹ ጋር ውል ሲዋዋል የተፈራረመበትን ማስረጃ ለውርስ አጣሪው አቅርቦን ማስረጃው በፋይሉ ተያይዟል የውርስ አጣሪው ፋይልም ከመጀመሪያ ፍርድ ቤቱ ፋይል ጋር ተያይዞ ስለሚገኝ፣ ከተጠሪዎች መጠኑ ተጠቅሶ የቀረበውን የተቀበለው ስለሆነ የተፈፀመ የህግ ስህተት የለም የስር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በማጽናት መዝገቡን ዘግቶ እንዲያሰናድድን በማክበር እናመለክታለን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካቾች ጥር 05 ቀን 2015 ዓ/ም ባቀረቡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው ተጠሪዎች ያቀረቡት የክስ አቤቱታ የሚች አቶ ፍስሃ አማራ የውርስ ሀብት እንዲጣራ ሲሆን አመልካቾች ጣልቃ በመግባት ከ1ኛ-5ኛ ያሉት አመልካች በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 ውስጥ የሚገኘው የቤት ቁጥር 109 የሆነው ውስጥ የተሰራው 5 ክፍል ቤት የ1ኛ አመልካች የግል ንብረት ነው፣ ግሮሰሪ ውስጥ የሚገኙ ንብረቶች የውርስ ሀብት ተብሎ ሊካተቱ አይገባም የሚል ሲሆን 6ኛ እና 7ኛ አመልካቾች ደግሞ ሚች ሲያስተባብሩት የነበረውና ዕጣም ደርሷቸው ክፍያ የወሰዱበት ዕቁብ ውስጥ ያልተከፈላቸው ገንዘብ በውርስ ዕዳነት እንዲያዝ ተከራክረዋል። አቤቱታ የቀረበበት በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 ውስጥ የሚገኘው የቤት ቁጥር 109 የሆነው ባለ አንድ ደጃፍ 3 ክፍል ቤት የ1ኛ አመልካች እና የሚች አማራ ተክሌ የጋራ ንብረት ሲሆን የሚች አማራ ግማሽ የውርስ ሀብት ድርሻ ሚች ፍስሃ አማራ ጨምሮ ከ2ኛ-5ኛ ያሉት አመልካቾች የጋራ ድርሻ ነው፣ የግማሽ ንብረቱ 1/5ኛ ድርሻ ለሚች ፍስሃ አማራ ልጆች ለሆኑት ለህጻን ቃልኪዳን ፍሰህ አማራ፣ ህጻን ሚካኤል ፍሰህ አማራ፣ ህጻን ናታኒም ፍሰህ አማራ በውርስ የሚተላለፍ ንብረት ስለመሆኑ በውርስ አጣሪ ሪፖርት ተመላክቷል።

ክርክር ያስነሳው 5 ክፍል ቤት የተሰራው በሚች አቶ ፍስሃ አማራ ወይስ በ1ኛ አመልካች የግል ገንዘብ የሚለውን የፍሬ ነገር ጭበጥ በመያዝ በሥር ፍርድ ቤት ማስረጃ ሰምቶ 5 ክፍል ቤቶች የተሰራው በሚች ፍስሃ አማራ የግል ገንዘብ ሳይሆን በ1ኛ አመልካች በመሆኑ 5 ክፍል ቤት በውርስ ንብረትነት ሊያዙ አይገባም በማለት ወስኗል። ይህን በውሳኔ ክፍል ካመለከተ በኋላ የሥር ፍርድ ቤት በንፋስ ስልክ ላፍቶ

ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 የቤት ቁጥር 109 የሆነው ቤትና ይዘታ ግማሽ ድርሻ የ1ኛ አመልካች ሲሆን ግማሽ ድርሻው ውስጥ የሚች ፍስሃ አማረ 1/5ኛ ድርሻ ለተጠሪዎች ሊከፋፈል ይገባል ተብሎ ተወስኗል። የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በሥር ፍርድ ቤት 5 ክፍል ቤት በውርስ ሀብትነት ሊያዝ አይገባም ተብሎ ከተወሰነ በኋላ እነዚህን 5 ክፍል ቤቶች ግንዛቤ ውስጥ ሳይሰገባ በቤት ቁጥር 109 የሚገኝና ቤትና ይዘታ ላይ የተጠሪዎችን ድርሻ መወሰኑ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በማለት ነው።

ክርክርን በፍትህ ብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕጉ መሰረት መምራት እና መቆጣጠር የፍርድ ቤቱ ኃላፊነት ሲሆን በተገቢው ሁኔታ ካልተመራ የሥነ-ሥርዓት ሕጉን ዓላማዎች የሆኑትን እንደ አንጻራዊ እውነትን የመፈለግ፣ ሥነ-ሥርዓታዊ ፍትህ፣ ክርክርን ውጤታማ፣ ወጭና ጊዜ ቆጣቢ በሆነ አግባብ መምራት የመሳሰሉትን ማሳካት ስለማይቻል የተከራካሪዎችን መብት ይነካል። ክርክር የሚወሰነው በተጠየቀው ዳኝነት አግባብ እንደሆነ የፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 182(2) ላይ ተመልክቷል። ፍርድ ቤቱም ከቀረበው ዳኝነት አኳያ ከግራቀኝ ክርክር በመነሳት በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 246 እና ተከታዮቹ መሠረት በተነሱት ጉዳዮች ጭብጥ መስርቶ ውሳኔ የመስጠት ኃላፊነት አለበት። ፍርድ በሚሰጥበት ጊዜም ምክንያትን ማስፈር እንደሚገባ በፍትህ ብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕጉ አንቀጽ 182(1) የተመለከተ ግዴታ ነው። ፍርድ በሚጻፍበት ጊዜ ስለጉዳዩ መግቢያ፣ በክርክሩ የተነሱትን ፍሬ ነገሮች ማስፈር፣ ምላሽ የሚያስፈልገውን የፍሬ ነገር ወይም የሕግ ጭብጥ መለየት፣ በተለየው ጭብጥ ማስረጃውን በመመዘን እና ተፈጻሚነት ያለውን ሕግ በመተግበር ለውሳኔው ምክንያትን በማስፈር ዳኝነት የተጠቀበትን ጉዳይ እልባት መሥጠትን ይጠይቃል። በዚህም ተከራካሪ ወገን በአግባቡ የተሰማ፣ ማስረጃው በአግባቡ ግምት ውስጥ የገባና ዳኛው ሕጉን እና የቀረበውን ማስረጃ መሠረት አድርጎ የወሰነው ስለመሆኑ ሊያረጋግጥ ይገባል።

በተያዘው ጉዳይ ከ1ኛ-5ኛ ያሉት አመልካቾች እና ተጠሪዎች እያከራከረ የሚገኘው በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 የቤት ቁጥር 109 የሆነው ውስጥ የሚገኙ አምስት ክፍል ቤቶች በማን የተሰሩ ናቸው የሚለውን የፍሬ ነገር ጭብጥ የሥር ፍርድ ቤት በመያዝ ማስረጃ ሰምቶ 5 ክፍል ቤቶች የተሰሩት በተጠሪዎች አውራሽ ሳይሆን በ1ኛ አመልካች ስለመሆኑ የፍሬ ነገር ድምዳሜ ላይ ደርሷል። ፍርድ ቤቱ በውሳኔው ተራ ቁጥር 1 ላይ 5 ክፍል ቤቶች የሚች ፍስሃ አማረ የውርስ ንብረት አይደሉም ሲል ውሳኔ ሰጥቷል። በዚህ ድምዳሜ እና ውሳኔ ላይ በተጠሪዎች በኩል ይግባኝ ቀርቦ ውሳኔው የተለወጠ ስለመሆኑ የቀረበ ክርክር የለም። በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 የቤት ቁጥር 109 የሆነው ውስጥ የሚገኙ 5 ክፍል ቤቶች በ1ኛ አመልካች የተሰሩና በሚች ፍስሃ አማረ ውርስ ሀብትነት የሚካተቱ አለመሆኑ ከተወሰነ የሚች ፍስሃ አማረ ድርሻ የሚሆነው በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 ውስጥ የሚገኘው የቤት ቁጥር 109 በሆነው ቀድሞ የተሰራው ባለ አንድ ደጃፍ 3 ክፍል ቤት ውስጥ ባለው ድርሻ ልክ ሊሆን ይገባል፤ የቤት ቁጥር 109 ባለ አንድ ደጃፍ 3 ክፍል ቤት የ1ኛ አመልካች እና የሚች አማረ ተክሌ የጋራ ንብረት ሲሆን የሚች አማረ ግማሽ የውርስ ሀብት ድርሻ ሚች ፍስሃ አማረ ጨምሮ ከ2ኛ-5ኛ ያሉት አመልካቾች የጋራ ድርሻ ነው፤ የግማሽ ንብረቱ 1/5ኛ ድርሻ ለሚች ፍስሃ አማረ ልጆች ለሆኑት ለህጻን ቃልኪዳን ፍሰህ አማረ፣ ህጻን ሚካኤል ፍሰህ አማረ፣ ህጻን ናታኒም ፍሰህ አማረ በውርስ የሚተላለፍ

ንብረት ነው። በሥር ፍርድ ቤት የተሰሩ የቤት ክፍሎች ሳይለይ የተጠሪዎችን የውርስ ድርሻ መወሰኑ 5 ክፍል ቤቶች በ1ኛ አመልካች ስለመሰራቱ በፍሬ ነገር ደረጃ ያረጋገጠውን መሠረት ያላደረገና ውሳኔው መሠረታዊ የሆነ የክርክር አመራር ግድፈት የተፈጸመበት ነው። የተጠሪዎች ድርሻ በቤት ቁጥር 109 ቀድሞ የተሰራው ባለአንድ ደጃፍ 3 ክፍል ቤት በመሆኑ በ1ኛ አመልካች የተሰራው 5 ክፍል ቤቶች በይዘታው ላይ ያረፉበት ካሬ ሜትር እና ቀድሞ የተሰራው ቤት ያረፈበት ቦታ መጠኑ ሳይለይ የተጠሪዎችን ድርሻ መለየት የማይቻል በመሆኑ ይህ ፍሬ ነገር ሳይጣራ የተሰጠው ውሳኔ ስህተት ያለበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል ብለናል።

በሌላ በኩል ላይ ከ1ኛ - 5ኛ ድረስ ያሉት አመልካቾች የሰበር አቤቱታ ያቀረቡበት በግርሰሪ ውስጥ የሚገኙ ንብረቶች እና 6ኛ እና 7ኛ አመልካቾች የጠየቁት ያልተከፈለ የዕቁብ ገንዘብ በውርስ ዕዳነት ይያያዘልን ጥያቄ በሰበር አጣሪ ችሎቱ ጭብጥ ሆኖ ያልተያዘ ከመሆኑም በላይ በስር ፍርድ ቤት በፍሬ ነገር ደረጃ ተጣርተው የፍሬ ነገር ድምዳሜ የተደረሰባቸው በመሆኑና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 80(3) ሆነ የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10 ላይ በመጨረሻ ውሳኔ ላይ በተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት እንጂ ማስረጃው ተመዝኖ የተደረሰበትን የፍሬ ነገር ድምዳሜ ላይ እንዲመለከት ሥልጣን ያልተሰጠው ስለሆነ በዚህ ረገድ የቀረበው የሰበር አቤቱታ ተቀባይነት የለውም ብለናል። ስለሆነም ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 291703 ነሀሴ 10 ቀን 2014 ዓ/ም እና የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 116638 መጋቢት 28 ቀን 2014 ዓ/ም የሠጡት ውሳኔ በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(1)(ለ) መሰረት ተሻሽሏል።
2. በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 የቤት ቁጥር 109 በሆነው ቀድሞ የተሰራው ባለ አንድ ደጃፍ 3 ክፍል ቤት የ1ኛ አመልካች እና የሚች አማረ ተክሌ የጋራ ንብረት ሲሆን የሚች አማረ ግማሽ የውርስ ሀብት ድርሻ ሚች ፍስሃ አማረ ጨምሮ ከ2ኛ-5ኛ ያሉት አመልካቾች የጋራ ድርሻ ነው፤ የግማሽ ንብረቱ 1/5ኛ ድርሻ ለሚች ፍስሃ አማረ ልጆች ለሆኑት ለህጻን ቃልኪዳን ፍሰሀ አማረ፤ ህጻን ሚካኤል ፍሰሀ አማረ፤ ህጻን ናታኒም ፍሰሀ አማረ በውርስ የሚተላለፍ ድርሻ ነው በማለት ወስነናል።
3. በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 የቤት ቁጥር 109 በሆነው በ1ኛ አመልካች ገንዘብ የተሰራው አምስት ክፍል ቤቶች የሚች ፍስሃ አማረ የውርስ ሀብት ውስጥ ሊካተት አይገባም ተብሎ ተወስኗል።
4. ቀሪ የሥር ፍርድ ቤት የውሳኔ ክፍል ፀንቷል።
5. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የተዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 የቤት ቁጥር 109 በሆነው ቤትና ይዘታ ላይ አስቀድሞ ተሰራው ባለአንድ ደጃፍ ሦስት ክፍል ቤት ያረፈበት ቦታ መጠን እና አምስት ክፍል ቤቶች የተሰራበት የቦታ መጠን በማጣራትና በመለየት

በፍርድ ቤቱ በተመለከተው መሠረት የሚችሉ ፍላጎት አማራጭ የውርስ ሀብትን ለይቶ እንዲወሰን ጉዳዩን በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(2) መሰረት መልሰናል።

6. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቶች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

- ❖ የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ። የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በውሳኔው መሠረት እንዲፈጽም አዘናል። ይጻፍ
- ❖ መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 235464

ጥቅምት 05 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች :- ተፈሪ ገብሩ(ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሽፌራው

መላኩ ካሳዩ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች:- የጉምሩክ ኮሚሽን ነገረ ፈጅ ቃልኪዳን ካሳሁን ቀረቡ

ተጠሪ:- ኒያላ ሞተርስ አክሲዮን ማህበር አልቀረበም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ወደ ሀገር ውስጥ የሚገቡ እቃዎችን ቀረጥና ታክስ ለማስከፈል የግብይት ዋጋ በአመልካች የሚወሰንበትን ሁኔታ የሚመለከት ሲሆን የሰበር ቅሬታ ሊቀርብ የቻለው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 209800 በሐምሌ 11 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው። ክርክሩ በተጀመረበት በታክስ ይግባኝ ኮሚሽን የአሁን አመልካች መልስ ሰጪ ተጠሪ ደግሞ ይግባኝ ባይ በመሆን ተከራክረዋል።

የክርክሩን አመጣጥ ስንመለከት ተጠሪ በዲክላራሲዮን ቁጥር c-7265/17 ላስገባቸው ተሽከርካሪዎች አመልካች ቀረጥ እና ታክስ እንዲከፈልበት የወሰነውን ዋጋ በመቃወም ለአዲስ አበባ ቃሊቲ ጉምሩክ ቅርንጫፍ የጉምሩክ

ጉዳዮች አቤቱታ አጣሪ ጽህፈት ቅሬታ አቅርቧል። አጣሪ ኮሚቴውም የተጠሪን ቅሬታ መርምሮ ተጠሪ ያቀረበው የእያንዳንዱ ተሽከርካሪ ዋጋ በጉምሩክ የዋጋ መረጃ ዳታ ቤዝ ውስጥ ከሚገኙ የአንድ ዓይነት ወይም ተመሳሳይ ዕቃዎች አማካይ ዋጋ ጋር ሲነፃፀር 26% አንሶ በመገኘቱ ምክንያት ተቀባይነት አለማግኘቱ ተገቢ ነው። በመሆኑም ተጠሪ በድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት ውሳኔ መሰረት ቀረጥ እና ታክስ ሊከፍል ይገባል በማለት ወስኗል።

ተጠሪ በዚህ ውሳኔ ላይ ለፌዴራል ታክስ ይግባኝ ኮሚሽን ቅሬታ አቅርቧል። የቅሬታው ይዘትም ተጠሪ በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/17 ወደ ሀገር ውስጥ ያስገባቸው ተሽከርካሪዎች የአንዱ ዋጋ የዲብዲ(USD) 15,518 ቢሆንም አመልካች ይህንን ዋጋ ውድቅ አድርጎታል። አመልካች ዋጋውን ውድቅ ለማድረግ የሰጠው ምክንያት የቀረበው ዋጋ ከተመሳሳይ ዕቃ ዋጋ ጋር ተወዳድሮ ከ10% በላይ ያነሰ ነው በሚል ነው። ነገር ግን ማነጻጸሪያ የተደረጉት ተሽከርካሪዎች የገቡት የመንግስት መስሪያቤት ለሆነው ለደን እና አካባቢ ሚኒስቴር ሲሆን ተጠሪ የዩ.ዲ ትራክ እና የኒሳን ሞትርስ ብቸኛ ወኪል በመሆኑ እነዚህን ድርጅቶች በመወከል ኢትዮጵያ ውስጥ በሚወጡ አለም አቀፍ የተሽከርካሪዎች ጨረታ ይሳተፋል። ድርጅቶቹ ለሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ ዋጋ ሲሰጡ የእቃ አቅራቢዎቹን ሁሉንም ወጪዎች በማካተት የሰጡት የመሸጫ ዋጋ/FOB የዩኤስ ዶላር 20,964 ነው። ተጠሪ በግብይቱ ላይ ወኪል ሆኖ ግብይት እንዲቀላጠፍ ከማድረግ ውጭ ለተጠሪ የተፈፀመ ክፍያ የለም። ክፍያ የተፈፀመው ለኒሳን ትራዲንግ ነው። ተጠሪ ምንም ዓይነት የሽያጭ ደረሰኝ ባልቆጠረበት ሁኔታ ኒሳን ሞትርስን ወክሎ በሚሰራው ስራ ላይ የጨረታ ሰነድ በመግዛት፤ ተሽከርካሪዎችን ሰርቪስ በመስጠት እና በግብይቱ ላይ የኮሚሽን ክፍያ ከመቀበል ውጭ ለተሽከርካሪዎች ዋጋ መስጠት አይችልም። በመሆኑም አመልካች በተለየ ሁኔታ የገባ ተሽከርካሪ ዲክላራሲዮንን ለማነጻጸሪያነት መጠቀሙ የዋጋ ትመና መመሪያን የተከተለ ስላልሆነ ባቀረብኩት የግብይት ዋጋ መሰረት ልስተናገድ ይገባል በማለት ጠይቋል።

አመልካች በሰጠው መልስ ተጠሪ ያስገባው ተሽከርካሪ ዋጋ በጉምሩክ መረጃ ዳታ ቤዝ ካለው መረጃ ጋር ሲወዳደር ከ10% በላይ ያነሰ በመሆኑ የዋጋ ዝርዝር እንዲያቀርብ ተጠይቋል። የቀረበው የዋጋ ዝርዝር በአመልካች ዳታ ቤዝ ከሚገኘው የተመሳሳይ እቃ ዋጋ ጋር ሲነጻጸር 26% ያነሰ ነው። ተጠሪ ብቸኛ አስመጪም ሆነ ቀጥተኛ አስመጪ ሆኖ በሚሰራበት ወቅት ተሽከርካሪዎችን ወደ ሀገር ውስጥ ሲያስገባ ለቀረጥ ማስከፊያ የሚሆነው የግብይት ዋጋ ተመሳሳይ ነው። በመሆኑም አመልካች በወሰነው የግብይት ዋጋ መሰረት ተጠሪ ተጨማሪ ቀረጥና ታክስ እንዲከፍል መጠየቁ ተገቢ ነው በማለት ተከራክሯል።

የፌዴራል ታክስ ይግባኝ ኮሚሽን ተጠሪ ተጨማሪ ቀረጥና ታክስ እንዲከፍል የተጠየቀው በተመሳሳይ ግብይት ወደ ሀገር ውስጥ ከገባ ዕቃ ጋር ተወዳድሮ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ክርክሩን መርምሮ ማነጻጸሪያ የተደረገው ተሽከርካሪ ተጠሪ ካስገባው ተሽከርካሪ ጋር ተመሳሳይ ብራንድ፣ ሞዴል፣ ሲ.ሲ. እና የምርት ዘመን ያለው መሆኑ ተጠሪም ሆነ አመልካች ያልተካካዱበት ጉዳይ ነው። አመልካች ተጠሪ ላስገባው ተሽከርካሪ ዋጋ የሰጠው በኒሳን ትራዲንግ ለአከባቢ እና ደን ልማት ሚኒስቴር ለገቡ ተሽከርካሪዎች የተሰጠው ዋጋ በማነፃፀሪያነት በመውሰድ ነው። የእነዚህ ተሽከርካሪዎች ዋጋ ሀገር ውስጥ ከገቡ በኋላ ያለውን ወጪ

የሚጨምር ነው። ተጠሪ ይግባኝ ባቀረበበት ዲክላራሲዮን የገቡት ተሽከርካሪዎች ግን ሀገር ውስጥ ከገቡ በኋላ ወጪዎች እና የትርፍ ህዳግ ተጨምሮ ለገበያ የሚቀርብ ነው። በዲክላራሲዮን ቁጥር C-1431/2016 ወደ ሀገር የገባው እቃ CPC Code 4000 ሲሆን በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/17 የገባው ደግሞ C-4071 ነው። ይህም ተሽከርካሪዎቹ የገቡበት ሂደት የተለያየ መሆኑን የሚያስረዳ ነው። በመሆኑም ሁለቱ ዲክላራሲዮኖች ተመሳሳይ ናቸው በማለት ተጠሪ በዲክላራሲን ቁጥር C-7265/17 ባስገባቸው ተሽከርካሪዎች ላይ ተጨማሪ ቀረጥና ታክስ የተጠየቀበት አግባብ የህግ መሰረት የሌለው ነው። በአመልካች የቀረቡ ማስረጃዎችም አመልካች የመረጃ ቋቱን ያደራጀው ከኒሳን ትሬዲን በቀረቡ ዋጋዎች በመሆኑ ተጠሪ ከኒሳን ትሬዲንግ ያቀረበው የግብይት ዋጋ ዝርዝር ተአማኒነት ያለው ነው። ስለሆነም አመልካች ተጠሪ ላስገባው ዕቃ የዋጋ ዝርዝር (Ecvs Ip Module) ውስጥ ካሉ ተመሳሳይ ዋጋዎች ጋር ወይም የዋጋ ትመና ታሪፍ ምደባ ዳይሬክቶሬት ለተሽከርካው ባዘጋጀው የመነሻ ዋጋ ደብዳቤ መሰረት ወይም ተጠሪ ወደ ሀገር ለገባው ዕቃ የኢትዮጵያ ክልል ውስጥ ከገባ በኋላ የተከፈለው ወጪ ተቀናሽ ተደርጎ የሚገኘውን ዋጋ ተጠሪ ካቀረበው የዋጋ ዝርዝር እና የግብይት ዋጋ ጋር አወዳድሮ በህጉ መሰረት ቀደም ብሎ የሰጠውን የቀረጥና ታክስ ውሳኔ ሊያሻሽል ይገባል በማለት ወስኗል።

አመልካች በፌዴራል ታክስ ይግባኝ ኮሚሽን ውሳኔ ላይ የይግባኝ ቅሬታ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቦ ግራቀኙን ከተከራከሩ በኋላ ተጠሪ ያቀረበው የግብይት ዋጋ አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀፅ 89(2)ን መሰረት አድርጎ ከመሆኑ በላይ የግብይት ዋጋው ትክክለኛና ከጥርጣሬ የፀዳ ስለመሆኑ ተጠሪ ከአምራች ያቀረበው የዋጋ ዝርዝር (price list) ተአማኒነት ያለው መሆኑን ኮሚሽኑ አረጋግጧል። እንደዚሁም አመልካች በዳታ ቤዝ(ECVS) ውስጥ ካደረገው ዋጋ በስተቀር ይህንኑ በተጠሪ የቀረበ የዋጋ ዝርዝር ማስረጃ የሚያስተባብል ሌላ ተጨማሪ ማስረጃ ያላቀረበ ከመሆኑ በላይ በሁለቱም ዲክላራሲዮኖች የተገዙት ተሽከርካሪዎች ተመሳሳይ ብራንድ፣ ሞዴል፣ ሲስ፣ የምርት ዘመን እንዲሁም የግብይት ዋጋቸው በእጅጉ የተለያዩ ነው። ይህ መሰረታዊ ልዩነት እያለ በዲክላራሲዮን ቁጥር C-143/2016 ለገቡት ተሽከርካሪዎች የተሰጠውን የግብይት ዋጋ በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/2017 ለገቡት ተሽከርካሪዎች እንደግብይት ዋጋ በመውሰድ ተጠሪ ቀሪ ቀረጥና ታክስ ብር 5,805,095.34 የሚከፍልበት የህግ ምክንያት የለም። በመሆኑም አመልካች መሰሪያ ቤት ተጠሪ በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/2017 ላስገባቸው 19 ተሽከርካሪዎች በግብይት ዋጋቸው መሰረት ሊያስተናግድ ይገባል በማለት የኮሚሽኑን ውሳኔ አሻሽሏል። አመልካች በመቀጠል የይግባኝ ቅሬታ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቦ ውሳኔው በመጽናቱ የሚከተለውን የሰበር ቅሬታ አቅርቧል።

አመልካች በጥቅምት 04 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የሰበር ቅሬታ ተጠሪ ያቀረበው የአምራች ዋጋ ዝርዝር በዓለም አቀፍ ደረጃ የዋጋ ለውጥ መኖሩን የማያሳይና በቅርንጫፍ ጽህፈት ቤቱ ያልፀደቀ ከመሆኑም በላይ ለአንድ አስመጪ ብቻ የተላከ ዋጋ በመሆኑ በመመሪያ ቁጥር 111/08 አንቀፅ 5(1) እና (3) መሰረት ተቀባይነት የለውም። አመልካች ለማንገፀሪያነት የተጠቀመው የተሽከርካሪ ዋጋ እቃው የኢትዮጵያ ጉምሩክ ክልል ውስጥ ከገባ በኋላ የወጡ ወጭዎችን ያካትታል መባሉ ትክክል አይደለም። የዋጋ አተማመን መመሪያ ቁጥር 111/08 አንቀፅ 2(4) (5) እና (9) እንዲሁም 5(2)(መ) እና አንቀፅ 9 ታሳቢ የሚያደርጉት በጉምሩክ

ዳታ ቤዝ ውስጥ ያለውን እቃ ተመሳሳይነት እንጂ እቃው ወደ አገር የገባበትን የጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት ኮድ አይደለም። በመሆኑም እቃዎቹ ተመሳሳይ ሆነው እያለ ወደ አገር ውስጥ ሲገቡ የተመዘገቡበት የጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት ኮድ በመለያየቱ ምክንያት በዲክላራሲን ቁጥር 1431/16 የገባውን እቃ ለማነፃፀርነት መጠቀም አትችሉም በማለት ውሳኔ መስጠቱ ህጉን የተከተለ አይደለም። በመሆኑም የታክስ ይግባኝ ኮሚሽን እና የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ተሽሮ አመልካች የወሰነው የግብት ዋጋ ይጽናልኝ በማለት ጠይቋል።

የአመልካች ቅሬታ በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ ተጠሪ ያስገባቸው ተሽከርካሪዎች በግብይት ዋጋ ይስተናገዱ የተባለበት አግባብ መጣራት አለበት በማለት ተጠሪ መልስ እንዲያቀርብ ትእዛዝ ሰጥቷል።

ተጠሪም መልሱን በጥር 5 ቀን 2014 ዓ.ም ያቀረበ ሲሆን ይዘቱም የሰበር ቅሬታ የቀረበው በታክስ ይግባኝ ኮሚሽን ያልተነሳ አዲስ ፍሬ ሀገር በመጥቀስ በመሆኑ የሰበር ቅሬታው ውድቅ ሊደረግ ይገባል። አመልካች በመከራከሪያነት የሚጠቅሰው አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀፅ 90(1) እና መመሪያ ቁጥር 111/08 አንቀፅ 5(1) እና (3) ለእቃው የተከፈለውን ዋጋ እንዲነፃፀሩ ያዛል እንጂ በአንድ ወገን የግብይት ዋጋ በሌላው ወገን ከግብይት ዋጋ በተጨማሪ የኮሚሽን ክፍያ እና ሌሎች ድህረ ርክክብ አገልግሎቶች ክፍያ ያካተተ ሂሳብ ጋር እንዲነፃፀር አይፈቅድም። አመልካች ለማነፃፀርነት የተጠቀመው የተሽከርካሪ ዋጋ እቃው በኢትዮጵያ የጉምሩክ ክልል ከገባ በኋላ የወጡ ወጪዎችን ያካተተ ነው። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤቶች በ6 የኒሳን ፒክ አፕ ደብል ጋቢና መሸጫ ዋጋ የተመለከተው USD 20,964.00 የአንድ ተሽከርካሪ መሸጫ ዋጋ ሳይሆን ሌሎች ክፍያዎችን ያካተተ መሆኑን ከውል ስምምነቶች፣ ለመልስ ሰጪ ከተከፈለው የኮሚሽን ክፍያ፣ በኒሳን ሞተርስ ከተሰጠው የጽሁፍ ማብራሪያ አረጋግጠው የደረሱበት መደምደሚያ በመሆኑ ሊነቀፍ አይገባውም። እንዲሁም በዲክላራሲዮን ቁጥር C-1431/2016 ncp code 4071 በቀጥታ ለአገልግሎት የሚቀርቡ እቃዎች ተብለው በተለየ መለያ ቁጥር የሚያዙ ሲሆን በአንፃሩ ተጠሪ በአስመጪነት ወደ ሀገር አስገብቶ ለደንበኞች የሚሸጣቸው ተሽከርካሪዎች በጉምሩክ መጋዘን ውስጥ ለተወሰነ ጊዜ የሚቆዩ እቃዎች ncp code 4000 የሚመዘገቡበት ነው። በመሆኑም በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/17 የገቡ ተሽከርካሪዎች እና ለማነፃፀርነት የዋለው በዲክላራሲን ቁጥር C-1431/2016 የገቡ ተሽከርካሪዎች ግብይት ሁኔታ የተለያየ ነው በማለት በስር ፍርድ ቤቶች የተደረሰበት መደምደሚያ የሚነቀፍበት የማስረጃም ሆነ የህግ ምክንያት የለም በማለት ተከራክሯል።።

አመልካች በጥር 30 ቀን 2015 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ በማቅረብ የሰበር ቅሬታውን አጠናክሯል።

የክርክሩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ያስቀርባል ሲባል የተያዘውን ጭብጥ ከግራቀኙ ክርክር፣ በስር ፍርድ ቤት በማስረጃ ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር እና ከተገቢው የህግ ድንጋጌ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው ተጠሪ በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/2017 ላስገባቸው 19 ተሽከርካሪዎች ቀረጥ እና ታክስ ለመክፈል የተገዙበትን የግብይት ዋጋ ዝርዝር ያቀረበ ቢሆንም ይህ የግብይት ዋጋ በአመልካች የመረጃ ቋት

ውስጥ ከሚገኘው የተመሳሳይ ተሽከርካሪ የግብይት ዋጋ 26% ያክል አንሶ በመገኘቱ አመልካች በተጠሪ የቀረበውን የግብይት ዋጋ ውድቅ በማድረግ በዲክላራሲን ቁጥር C-1431/2016 ከገቡ ተሽከርካሪዎች ጋር በማነጻጸር ለተጠሪ 19 ተሽከርካሪዎች የግብይት ዋጋ ወስኗል። ተጠሪ ይህንን የአመልካች የግብይት ዋጋ ተመን በመቃወም ለታክስ ይግባኝ ኮሚሽን ቅሬታ በማቅረብ ኮሚሽኑ አመልካች ለማነጻጸሪያነት የተጠቀማቸው ተሽከርካሪዎች ተጠሪ ካስገባቸው ተሽከርካሪዎች ጋር ተመሳሳይ ቢሆኑም ማነጻጸሪያ በሆነው ዲክላራሲዮን የገቡት ተሽከርካሪዎች ላይ የተገለጸው የግብይት ዋጋ ሀገር ውስጥ ከገቡ በኋላ የሚወጡ ወጪዎች ተጨምሮበት የቀረበ ነው። በተጠሪ የገቡት ተሽከርካሪዎች የግብይት ዋጋ ወደሀገር ውስጥ ከገቡ በኋላ የሚወጡ ወጪዎችን የሚጨምር ካለመሆኑም በላይ በዲክላራሲዮን ቁጥር C-1431/2016 ወደ ሀገር የገባው እቃ ኮድ C-4000 ሲሆን በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/17 የገባው ደግሞ C-4071 ነው። ይህም ተሽከርካሪዎቹ የገቡበት ሂደት የተለያየ መሆኑን የሚያስረዳ በመሆኑ አመልካች ለማነጻጸሪያነት የተጠቀመው ዲክላራሲዮን ተገቢነት የለውም የሚል የፍሬ ነገር ድምዳሜ ላይ ደርሷል።

በአዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 155/3 ስር ኮሚሽኑ በሚሰጠው ውሳኔ የህግ ስህተት ተፈጽሟል የሚል ወገን የይግባኝ ቅሬታውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ማቅረብ እንደሚችል ተመልክቷል። ይህም በፍሬ ነገር ክርክር ላይ ኮሚሽኑ የሚደርስበት ድምዳሜ የመጨረሻ መሆኑን እና ለመደበኛ ፍርድ ቤቶች የህግ ስህተትን የማረም ስልጣን ብቻ የተሰጠ መሆኑን የሚያሳይ ነው። ኮሚሽኑ ከላይ እንደተገለጸው አመልካች ለማነጻጸሪያነት የተጠቀማቸው ተሽከርካሪዎች ብራንድ፣ ሞዴል፣ ሲ.ሲ. እና የምርት ዘመን አንድ አይነት መሆኑን አረጋግጧል። በመሆኑም የፌዴራል ከፍተኛ እና ጠቅላይ ፍርድ ቤት ጉዳዩን በይግባኝ ተመልክተው ተጠሪ ባስገባቸው ተሽከርካሪዎች እና አመልካች ለማነጻጸሪያነት የተጠቀማቸው ተሽከርካሪዎች የብራንድ፣ ሞዴል፣ ሲ.ሲ. እና የምርት ዘመን ልዩነት አላቸው ማለታቸው ፍሬ ነገርን ለመመርመር ስልጣን ሳይኖራቸው የደረሱበት ድምዳሜ በመሆኑ ሊታረም የሚገባው ነው።

እንደዚሁም አመልካች በሰበር ቅሬታው አመልካች ለማነጻጸሪያነት የተጠቀመው ተሽከርካሪ ላይ የተጠቀሰው ዋጋ ተሽከርካሪዎቹ ወደሀገር ውስጥ ከገቡ በኋላ የሚወጡ ወጪዎችን የሚጨምር አይደለም እና የሁለቱ ዲክላራሲዮኖች የኮድ ልዩነት በዋጋ ተመን ላይ የሚያመጣው ለውጥ የለም በሚል የሚያቀርበው ክርክር የፍሬ ነገር ክርክር ሲሆን ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80/3/ሀ እና አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10 መሰረት እንደገና ማስረጃን በመመዘን የኮሚሽኑን የፍሬ ነገር ድምዳሜ ለመቀየር ስልጣን የለውም። በመሆኑም ይህ ሰበር ችሎት የስር ኮሚሽን በአመልካች የዋጋ ማነጻጸሪያ ዲክላራሲዮን ላይ የተጠቀሱት ተሽከርካሪዎች የግብይት ዋጋ ወደሀገር ውስጥ ከገቡ በኋላ የሚወጡ ወጪዎችን የሚጨምር ነው። በዲክላራሲዮን ቁጥር C-1431/2016 ወደ ሀገር የገባው እቃ ኮድ CPC 4000 ሲሆን በዲክላራሲዮን ቁጥር C-7265/17 የገባው ደግሞ C-4071 ነው። ይህም ተሽከርካሪዎቹ የገቡበት ሂደት የተለያየ መሆኑን ያሳያል በሚል የደረሰበትን የፍሬ ነገር ድምዳሜ እንዳለ የሚቀበለው ይሆናል።

የቀረጥ እና ታክስ ማስከፊያ ዋጋን በተመለከተ በአዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 89 ጀምሮ የተደነገገ ሲሆን ወደሀገር ለሚገባ ማናቸውም እቃ ቀረጥ ማስከፊያ ዋጋ የሚሆነው እስከ ኢትዮጵያ ጉምሩክ ክልል የመጀመሪያው መግቢያ ድረስ በትክክል ለእቃው የተከፈለ ጠቅላላ ወጪ መሆኑን በአንቀጽ 89/2 ስር ተመልክቷል። እንደዚሁም የግብይት ዋጋ ተደርጎ የሚወሰደው ወደ ኢትዮጵያ እንዲላክ ለተሸጠው ዋጋ በትክክል የተከፈለው ዋጋ መሆኑን፤ ነገር ግን ገዢ እና ሻጭ ግንኙነት ያላቸው መሆኑ በተጠቀሰው አዋጅ አንቀጽ 90/2 በተዘረዘሩት መስፈርቶች መሰረት ከተረጋገጠ የግብይት ዋጋው ተቀባይነት ሊያገኝ እንደማይችል ተደንግጓል። በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ የተሸከርካሪዎቹ ላኪ ድርጅት ከሆነው ኒሳን ትሬዲንግ የዋጋ ዝርዝር ያቀረበ መሆኑን እና አመልካች ከዚህ ድርጅት በሚቀርብለት የዋጋ ዝርዝር መሰረት ዳታ ቤቱን የሚገነባ መሆኑን አመልካች ካቀረባቸው ማስረጃዎች ማረጋገጡን ኮሚሽኑ በውሳኔው በማስፈር ላኪው ኒሳን ሞተርስ የሚልከው ዋጋ ተአማኒነት አለው የሚል ድምዳሜ ላይ ደርሷል። ኮሚሽኑ እዚህ ድምዳሜ ላይ ከደረሰ በኋላ አመልካች ተጠሪ ላስገባው ዕቃ የዋጋ ዝርዝር (Ecvs Ip Module) ውስጥ ካሉ ተመሳሳይ እቃዎች ጋር ወይም የዋጋ ትመና ታሪፍ ምደባ ዳይሬክቶሬት ለተሸከርካሪው ባዘጋጀው የመነሻ ዋጋ ደብዳቤ መሰረት ወይም ተጠሪ ወደ ሀገር ለገባው ዕቃ የኢትዮጵያ ክልል ውስጥ ከገባ በኋላ የተከፈለው ወጪ ተቀናሽ ተደርጎ የሚገኘውን ዋጋ ተጠሪ ካቀረበው የዋጋ ዝርዝር እና የግብይት ዋጋ ጋር አወዳድሮ በህጉ መሰረት ቀደም ብሎ የሰጠውን የቀረጥና ታክስ ውሳኔ ሊያሻሽል ይገባል በማለት ወስኗል። በዚህ ውሳኔ ላይ ለፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ያቀረበው አሁን አመልካች ሲሆን የአሁን ተጠሪ መስቀለኛ ይግባኝ ወይም በሌላ መዝገብ የይግባኝ ቅሬታ አቅርቦ ፍርድ ቤቱ አጣምሮ ስለማየቱ የከፍተኛው ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልባጭ አያሳይም። ተጠሪ የስር ኮሚሽን ያቀረብኩት የግብይት ዋጋ ዝርዝር ተአማኒነት እንዳለው ካረጋገጠ በኋላ ባቀረብኩት የግብይት ዋጋ ተቀባይነት እንዲያገኝ አለመወሰኑ ተገቢ አይደለም የሚል ከሆነ በአዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 155/3 መሰረት በኮሚሽኑ ውሳኔ ላይ የይግባኝ ቅሬታ ማቅረብ ነበረበት። ይልቁንም ተጠሪ በከፍተኛው ፍርድ ቤት በሰጠው መልስ በኮሚሽኑ ውሳኔ የተፈጸመ የህግ ስህተት ስለሌለ የኮሚሽኑ ውሳኔ ሊጸና ይገባል በሚል የተከራከረ መሆኑን የከፍተኛው ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልባጭ ያሳያል።

በመሆኑም የአመልካች አንዱ የሰበር ቅሬታ ተጠሪ ያቀረበው የተሸከርካሪዎች ዋጋ ተቀባይነት ሊያገኝ ይገባል መባሉን በመቃወም በመሆኑ ተጠሪ በኮሚሽኑ ውሳኔ ላይ የይግባኝ ቅሬታ ባቀረበበት አመልካች ባቀረበው የይግባኝ ቅሬታ መነሻ የስር ከፍተኛ ፍርድ ቤት የኮሚሽኑን ውሳኔ በማሻሻል ተጠሪ ያቀረበው የግብይት ዋጋ ተቀባይነት እንዲያገኝ መወሰኑ እና ይኼው በይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍርድ ቤት መጽናቱ የአዋጅ ቁጥር 859/2006 በአንቀጽ 155/3 የተደነገገውን የቅሬታ አቀራረብ ሥርአት የሚቃረን መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል።

በሌላ በኩል የታክስ ይግባኝ ኮሚሽን አመልካች ለማነጻጸሪያነት የተጠቀመበት ዲክላራሲዮን ላይ የተጠቀሱት ተሸከርካሪዎች የገቡበት ሁኔታ ተጠሪ ባቀረበው ዲክላራሲዮን ከተጠቀሱት ተሸከርካሪዎች የተለየ መሆኑን እና ይህም በግብይት ዋጋ ትመና ላይ ልዩነት እንደሚፈጥር በፍሬ ነገር ደረጃ አረጋግጧል። በመሆኑም አመልካች ተጠሪ ላስገባው ዕቃ የዋጋ ዝርዝር (Ecvs Ip Module) ውስጥ ካሉ ተመሳሳይ እቃዎች ጋር ወይም የዋጋ

ትመና ታሪፍ ምደባ ዳይሬክቶሬት ለተሽከርካው ባዘጋጀው የመነሻ ዋጋ ደብዳቤ መሰረት ወይም ተጠሪ ወደ ሀገር ለገባው ዕቃ የኢትዮጵያ ክልል ውስጥ ከገባ በኋላ የተከፈለው ወጪ ተቀናሽ ተደርጎ የሚገኘውን ዋጋ ተጠሪ ካቀረበው የዋጋ ዝርዝር እና የግብይት ዋጋ ጋር አወዳድሮ በህጉ መሰረት ቀደም ብሎ የሰጠውን የቀረጥና ታክስ ውሳኔ እንዲያሻሽል ሲል ኮሚሽኑ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ባለመሆኑ የሚከተለው ተወስኗል።

ውሳኔ

1ኛ. የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 209800 በሐምሌ 12 ቀን 2014 ዓ.ም እና የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 247779 በግንቦት 24 ቀን 2013 ዓ.ም የሰጡት ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1 መሰረት ተሸረዋል።

2ኛ. የፌደራል ታክስ ይግባኝ ኮሚሽን በመዝገብ ቁጥር ከነ-2271 የሰጠው ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1 መሰረት ጸንቷል።

3ኛ. በዚህ ፍርድ ቤት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይከብብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 234865
ጥቅምት 05 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ
ደጀኔ አያንሳ
ብርቅነሽ እሱባለው
ሐብታሙ እርቅ ይሁን
ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች፡- አቶ ሁሴን መሐመድ አሊ

- ተጠሪዎች፡- 1. ወ/ሮ መሠረት አበበ መኮንን
2. ነጻነት ታምሩ በሻህ

} የቀረበ የለም

መዝገቡ ለፍርድ የተቀጠረ ነው። በመሆኑ መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካች መሥከረም 20 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 130358 ሕዳር 20 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 283153 ሐምሌ 12 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባል በማለት አቤቱታ በማቅረባቸው ነው።

ጉዳዩ የከተማን ይዞታን በሚመለከት የቀረበን ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በስር ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር የአሁን አመልካች ከሳሽ ፤ የአሁን ተጠሪዎች ደግሞ ተከሳሾች ነበሩ። አመልካች በስር ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ ይዘት በአጭሩ፡- በቦሌ ክፍለከተማ ወረዳ 12 ውስጥ የሚገኝ በሰሜን ከአቶ ዩናስ ስለሺ፤ በደቡብ ከአቶ ማሩ ገ/ዩሀንስ፤ በምስራቅ 15 ሜትር እና በስተምዕራብ ከ1ኛ ተጠሪ በኋላም ይዞታው ከተዛወረላቸው 2ኛ ተጠሪ ጋር የሚዋሰን 150

ካ.ሜ ይዞታ እና ቤት የካቲት 12 ቀን 2011 ዓ.ም በተፈጸመ የሽያጭ ውል ገዝቻለሁ፤ በ1ኛ ተጠሪ ስም ተመዝግቦ በ2ኛ ተጠሪ ስም ከተዛወረው 400 ካ.ሜ ይዞታ በጋራ በምንዋሰንበት በኩል ያለውን ተጠሪዎች 3.50 ሜ በ 10 ሜትር በአጠቃላይ 35 ካ.ሜ ከሠኔ 29 ቀን 2013 ዓ.ም ጀምሮ በሀይል ወደ ይዞታቸው አካተው ሕገወጥ ግንባታ ገንብተዋል፤ ስለሆነም የፈጠሩት ሁከት ተወግዶ ግንባታውን አቁመው ይዞታውን እንዲለቁ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።

1ኛ ተጠሪ የፍርድ ቤቱ መጥሪያ ደርሷቸው ስላልቀረቡ መብታቸው ታልፎ ጉዳያቸው በሌሎች የታየ ስለመሆኑ ከመዝገቡ ጋር ተያይዞ የቀረበልን የውሳኔ ግልባጭ ያመለክታል።

2ኛ ተጠሪ በሰጡት መልስ በሕጋዊ መንገድ ነሐሴ 14 ቀን 2012 ዓ.ም በተደረገ የሊዝ ሽያጭ ውል 400 ካ.ሜ የሆነ መኖሪያ ቤት ግዝቼ የሊዝ የባለይዞታ ምስክር ወረቀት ተሰጥቶኛል፤ ከሚመለከተው አካል ሕጋዊ የግንባታ ፈቃድ በማውጣትም ግንባታ ጀምራለሁ፤ የአመልካች ይዞታ 150 ካ.ሜ ሲሆን የ2ኛ ተጠሪ ደግሞ 400 ካ.ሜ ነው፤ ስለሆነም ክስ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም ተጠሪዎች በአመልካች ይዞታ ላይ የሁከት ተግባር ፈጽመዋል ወይስ አልፈጸሙም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ከሚመለከተው የአስተዳደር አካል ስለጉዳዩ ተጣርቶ እንዲቀርብለት ካደረገ በኋላ ስለይዞታው አጣርቶ ምላሽ እንዲልክ የታዘዘው የቦሌ ክፍለከተማ አስተዳደር የሽግግር ጊዜ አገልግሎት ፕሮጀክት ጽ/ቤት ክርክር የተነሳበትን ይዞታ በመመልከት በካርታ የተጠቀሰውን 150 ካ.ሜ አመልካች ይዘው እንደሚገኙ፤ የግንባታ ፈቃድ አውጥተውም ግንባታ በመገንባት ላይ መሆናቸውን፤ 2ኛ ተጠሪም በግዢ ባገኙት ካርታ መሠረት በካርታቸው ከተጠቀሰው 400 ካ.ሜ አልፎ አስፋፍተው ወደ መንገድ መያዛቸውን፤ ሆኖም አስፋፍተው የያዙት አመልካች ክስ ባቀረቡበት የክርክሩ ይዞታ በኩል አለመሆኑን፤ በምልክታው ወቅት የግራቶች ተወካዮች በቦታው መኖራቸውን እና መፈረማቸውን በመግለጽ ምላሽ ልኳል፤ ተጠሪዎች ወደ አመልካች ይዞታ በመግባት እንዳይጠቀሙበት መሰናክል ያልፈጠሩ በመሆኑ የፈጠሩት የሁከት ተግባር የለም በማለት ወስኗል።

አመልካች ይህን ውሳኔ በመቃወም ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የይግባኝ አቤቱታ አቅርበዋል። ይግባኙ የቀረበለት ፍርድ ቤትም ግራቶችን ካከራከረ በኋላ አስተዳደሩ በላከው ምላሽ ላይ ግራቶች አስተያየት ሰጥተዋል፤ አመልካች ደብዳቤው ማሕተም የለውም የሚል አስተያየት በስር ፍርድ ቤት አላቀረቡም፤ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት መዝገቡ ላይ የተያያዘው ደብዳቤ ማሕተም ያረፈበት ስለመሆኑም አረጋግጧል፤ የመሬት ይዞታ ባለሙያው ክርክር በተነሳበት ይዞታ ላይ በመገኘት ተገቢውን ልኬት በመውሰድ አጣርቷል፤ አስተዳደሩ ማስረጃውን ሲያጣራ እንዴት አድርጎ ማጣራት እንዳለበት በችሎቱ በተለየ መንገድ እንዲያጣራ ትዕዛዝ እስካልተሰጠው ድረስ መንግስት ባወጣው መመሪያ እና የውስጥ የዳብረ አሰራር መሠረት ስራውን ሰርቶ ማስረጃውን ለፍርድ ቤቱ እንደላከ ይታመናል፤ አስተዳደሩ እስኬች እንዲልክ ስላልተጠየቀ ይህን አለመላኩ አያስነቅፈውም፤ ስለሆነም ይህንኑ መሠረት በማድረግ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው ሲል አጽንቶታል።

አመልካች መሥከረም 20 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡- አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 145 መሠረት ማስረጃው እንዲቀርብልኝ ጥያቄ አቅርቤአለሁ፤ ተጠሪዎች ያለአግባብ የአመልካችን ይዘታ መያዛቸው ከአስተዳደሩ በቃል ተነግሮኛል፤ ለፍርድ ቤቱ ክስ ከማቅረቤ በፊት ባለሙያው ለመስሪያ ቤቱ በጽሑፍ ሪፖርት ስለማቅረቡም ሆነ ከማሕደራ ውስጥ ማስረጃው ስለመያያዙ አላውቅም፤ በቃል ከተነገረኝ ውጪ ለፍርድ ቤቱ ምላሽ እንደተሰጠ ቀርቤ ስጠይቅ ባለሙያው ቀደም ሲል ሐምሌ 02 ቀን 2013 ዓ.ም ለመስሪያ ቤቱ በጽሑፍ ሪፖርት እንዳቀረበ ለማወቅ የቻልሁ መሆኑን በመግለጽ ያቀረቡኩት የተጨማሪ ማስረጃ ይያያዝልኝ አቤቱታ ውድቅ መደረጉ ተገቢ አይደለም፤ ፍርድ ቤቱ አስተዳደሩ ያላግባብ የሰጠውን መልስ መሠረት በማድረግ የአመልካችን የተጨማሪ ማስረጃ ጥያቄ ውድቅ በማድረግ እና ምስክሮች ሳይሰሙ የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት ያለበት በመሆኑ በሰበር ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ በሰበር አጣሪው ችሎት ተመርምሮ አመልካች በስር ፍርድ ቤት ባቀረቡት ክስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 145 መሠረት ከቦሌ ክፍለከተማ መሬት ልማት ማኔጅመንት የይዘታ አስተዳደር ተጠይቆ እንዲቀርብላቸው የጠየቁትን ማስረጃ ሳያስቀርብ የወሰነበት አግባብነት ለማጣራት ሲባል ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ቀርቧል።

1ኛ ተጠሪ በአዲስዘመን ጋዜጣ ጥሪ ተደርጎላቸው ስላልቀረቡ መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፏል።

2ኛ ተጠሪ ጥር 23 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጡት መልስ ይዘት በአጭሩ፡- 2ኛ ተጠሪ ግንባታ የፈጸምኩት በራሴ ይዘታ ላይ ብቻ መሆኑ ተረጋግጧል፤ የአመልካች ይዘታም በባለሙያ ተለክቶ 150 ካ.ሜ መሆኑ ተረጋግጧል፤ አመልካች ከዚህ ቀደም በባለሙያ ተጣርቶ በቃል ተነግሮኛል ካሉት ውጪ ተጨማሪ ማስረጃ እንዲያያዝላቸው ያቀረቡት አቤቱታ በስር ፍርድ ቤት የለም፤ አመልካች ራሳቸው በባለሙያ ተጣርቶ የልኬት ውጤት እንዲመጣ በስር ፍርድ ቤት ጠይቀዋል፤ ጉዳዩም በሚመለከተው የአስተዳደር አካል በአግባቡ ተጣርቷል፤ የተሰጠው ምላሽም ማሕተም ያለበት ነው፤ ስለሆነም ውሳኔው ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

ከመዝገቡ ይዘት መረዳት እንደቻልነው አመልካች ተጠሪዎቹ ይዘታቸውን አልፈው እንደያዙ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 145 መሠረት ከቦሌ ክፍለከተማ መሬት ልማትና ማኔጅመንት የይዘታ አስተዳደር ይጠየቅልኝ ማለታቸውን፤ ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም የቦሌ ክፍለከተማ አስተዳደር የሽግግር ጊዜ አገልግሎት ፕሮጀክት ጽ/ቤት ክርክር የተነሳበትን ይዘታ በሚመለከት ተጠሪዎች የይዘታ ማረጋገጫ ካርታቸው ከሚያመለክተው ይዘታ አልፈው ወደ አመልካች ይዘታ መግባት ያለመግባታቸውን፤ ገብተዋል ከተባለ ምን ያህል ካ.ሜ ይዘታ አልፈው እንደገቡ በማጣራት ምላሽ እንዲልክ ያደረገ መሆኑን፤ ይህንኑ ምላሽ መሠረት በማድረግም ተጠሪዎች የፈጸሙት የሁከት ተግባር የለም በማለት ውሳኔ የሰጠ መሆኑን፤ በሌላ በኩል አመልካች ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ተጠሪዎች አልፈው ይዘታዬን እንደያዙ በቃል የተነገረኝ ሲሆን ይኸው በጽሑፍ እንደቀረበ እና ማስረጃው ከማሕደራ ጋር ተያይዞ እንደሚገኝ በወቅቱ ያልተነገረኝ መሆኑን በመግለጽ የስር ፍርድ ቤቱን ማስረጃውን እንዲያስቀርብልኝ ጠይቄ ተጠሪዎች አስተያየት ሳይሰጡበት በቂ

ባልሆነ ምክንያት ውድቅ የተደረገ በመሆኑ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት እንዲያስቀርብልኝ ብለው መጠየቃቸውን፤ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም የቀረበው ጥያቄ በይግባኝ ቅሬታቸውም ላይ የገለጹት በመሆኑ በቀረበው ቅሬታ መሠረት ተመርምሮ ትዕዛዝ የሚሰጥ እንጂ በአቤቱታ የሚስተናገድ አይደለም በማለት ውድቅ ያደረገው እና ዋናውን ጉዳይ በሚመለከት በስር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው በማለት ያጸናው መሆኑን ነው።

በመሠረቱ ተከራካሪ ወገኖች ክርክራቸውን ለማስረዳት ማስረጃ ይሆኑኛል የሚሏቸውን የሠውም ሆነ የሰነድ ማስረጃዎችን ዝርዝርና ዋናውን ወይም ትክክለኛ ግልባጭቻቸውን ማቅረብ ያለባቸው ስለመሆኑ፤ በእጃቸው የማይገኙትን ማስረጃዎች ደግሞ ማስረጃዎቹ ካሉበት ቦታ በፍርድ ቤቱ ትዕዛዝ እንዲቀርቡላቸው መጠየቅ ያለባቸው ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 222፣ 223፣ 234 እና 145 ድንጋጌዎች ያመለክታሉ። ይህ የማስረጃ አቀራረብና አመዛዘን ስርዓትም በህጉ በተመለከተው አግባብ ተግባራዊ ሊሆን የሚገባው ነው። የግራ ቀኙ ክርክር በቃል ተሰምቶና በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 246፣ 247፣ 248 እና 249 ድንጋጌዎች አግባብ ተገቢው ጭብጥ ተይዞ ለጉዳዩ በሕጉ አግባብ የቀረቡት የተከራካሪ ወገኖች ማስረጃዎች ተሰምተውና አስፈላጊ ሲሆንም በሕጉ አግባብ ፍርድ ቤቱ ተጨማሪ ማስረጃዎችን እንዲቀርቡ በማድረግ ጉዳዩን በሚገባ አጣርቶ እውነትን መሰረት ያደረገ ዳኝነት መስጠት ያለበት መሆኑን በሕግ አግባብ የቀረበን ማስረጃ ከማስረጃው አግባብነት፣ ተቀባይነት እና የማሳመን ብቃት አንጻር በማየት የማይቀበለው ሆኖ በመገኘቱ ምክንያት ሳይመለከተው የቀረ ካልሆነ በቀር ክርክርን በማስረዳት የቀረበን የተከራካሪ ወገን ማስረጃ በዘፈቀደ ውድቅ ማድረግ እንደማይችል ስለማስረጃ አቀባበል በተደነገጉት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 138፣ 257፣ 258 እና 259 ድንጋጌዎች ስር በግልጽ ተመልክቷል። እንዲሁም ክርክርን ለማስረዳት የቀረበን፣ የተሰማን ማስረጃ አንድ በአንድ በማገናዘብ በመተቸት፣ የሚቀበለውንና የማይቀበለውን በመለየት ዳኝነት መስጠት እንደሚገባ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 181 እና 182 ድንጋጌዎች ስር የተመለከተው የሕጉ አገላለጽ የሚያስረዳ ሲሆን ይህ የማስረጃ አቀባበል አካሄድ ፍርድ ቤቱ በፍርድ አፃፃፍ ወቅት የግድ ሊከተለው የሚገባው መሆኑን የድንጋጌዎች ይዘት ያስገነዝባል።

አመልካች ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት ነው በማለት በዋነኝነት የሚከራከሩት ተጠሪዎች ያለአግባብ የአመልካችን ይዘታ መያዛቸው ከአስተዳደሩ በቃል ተነግሮኛል፤ ለፍርድ ቤቱ ክስ ከማቅረብ በፊት ባለሙያው ለመስሪያ ቤቱ በጽሑፍ ሪፖርት ስለማቅረቡም ሆነ ከማሕደራ ውስጥ ማስረጃው ስለመያያዙ አላውቅም፤ ባለሙያው ቀደም ሲል ለመስሪያ ቤቱ በጽሑፍ ሪፖርት እንዳቀረበ ለማወቅ የቻልሁ መሆኑን በመግለጽ ያቀረቡኩት የተጨማሪ ማስረጃ ይያያዝልኝ አቤቱታ ውድቅ መደረጉ ተገቢ አይደለም በሚል ነው።

አመልካች በዚህ አግባብ የሚከራከሩ ቢሆንም ጉዳዩ የቀረበለት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የቦሌ ክፍለከተማ አስተዳደር የሽግግር ጊዜ አገልግሎት ፕሮጀክት ጽ/ቤት ክርክር የተነሳበትን ይዘታ በሚመለከት ተጠሪዎች የይዘታ ማረጋገጫ ካርታቸው ከሚያመለክተው ይዘታ አልፎ ወደ አመልካች ይዘታ መግባት

ያለመግባታቸውን፤ ገብተዋል ከተባለ ምን ያህል ካ.ሜ ይዞታ አልፈው እንደገቡ በማጣራት ምላሽ እንዲልክለት አድርጓል፤ ተጠቃሹ አካልም ለፍርድ ቤቱ በሰጠው ምላሽ 2ኛ ተጠሪ በግዢ ባገኙት ካርታ መሠረት በካርታቸው ከተጠቀሰው 400 ካ.ሜ አልፈው አስፋፍተው ወደ መንገድ ከመያዛቸው በቀር አስፋፍተው የያዙት ይዞታ አመልካች ክስ ባቀረቡበት የክርክሩ ይዞታ በኩል አለመሆኑን ገልጿል፤ አመልካች በማሕደራ ውስጥ ይገኛል የሚሉት የተጨማሪ ማስረጃ ይቅረብልኝ አቤቱታም በስር የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተመርምሮ ክሱን ባቀረቡበት ወቅት ያላቀረቡት በከባድ እና በቂ በሆነ ምክንያት ባለመሆኑ እንዲሁም ባለሙያው ይዞታውን አይቶ 35 ካ.ሜ ተገፍቷል ብሎ ነግሮኛል በሚል ያቀረቡ ቢሆንም ስለጉዳዩ የሚመለከተው አካል ልኬት አድርጎ ምላሽ የሰጠ በመሆኑ እና አስፈላጊውን ማስረጃዎች ፍርድ ቤቱ ያስቀረበ በመሆኑ የተጨማሪ ማስረጃ ይያያዝልኝ አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በማለት ውድቅ ያደረገው ስለመሆኑ ይህ ችሎት በትዕዛዝ ያስቀረበው የስር ፍርድ ቤት መዝገብ ያመለክታል። በሌላ በኩል ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ከአስተዳደሩ የቀረበው ምላሽ ተገቢው የተቋም ማሕተም ያረፈበት መሆኑን፤ የመሬት ይዞታ ባለሙያው ክርክር በተነሳበት ይዞታ ላይ በመገኘት ተገቢውን ልኬት በመውሰድ ተገፍቶ የተያዘ የአመልካች ይዞታ አለመኖሩን ያጣራ መሆኑን አረጋግጦ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው ሲል አጽንቶታል።

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግስት 80/3/ሀ እና በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 እና 10/1 መሠረት ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ስልጣን መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበትን የመጨረሻ ውሳኔ ማረም እንጂ ፍሬነገርን የማጣራት እና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን የለውም። በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 እና 10/1 ላይ እንደተመለከተውም አንድ ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት ተፈጽሞበታል በማለት ሊታረም የሚችለው የተሰጠው ውሳኔ የሕገመንግስቱን ድንጋጌዎች የሚቃረን ከሆነ፤ ሕግን አላግባብ የሚተረጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ሕግ የሚጠቅስ ከሆነ፤ ለክርክሩ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይያዝ ወይም ከክርክሩ ጋር የማይዛመድ አግባብነት የሌለው ጭብጥ ተይዞ ከተወሰነ፤ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ውድቅ በማድረግ ከተወሰነ፤ በፍርድ አፈጻጸም ሒደት ከዋናው ፍርድ ጋር የማይገናኝ ትዕዛዝ ከተሰጠ፤ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን ሳይኖር ከተወሰነ፤ የአስተዳደር አካል ወይም ተቋም ከሕግ ውጭ የሰጠው ውሳኔ ከሆነ፤ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ውሳኔ በመቃረን የተሰጠ ውሳኔ ከሆነ ነው።

በያዝነው ጉዳይ አመልካች ተጠሪዎቹ ይዞታዬን ገፍተው በመግባት ሕገወጥ ግንባታ ገንብተዋል በማለት የሚከራከሩ ቢሆንም ፍሬነገርን የማጣራት እና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ባላቸው የስር ፍርድ ቤቶች አመልካች በካርታ የተጠቀሰውን 150 ካ.ሜ ይዞታቸውን ይዘው እንደሚገኙ፤ 2ኛ ተጠሪም በግዢ ባገኙት ካርታ መሠረት በካርታቸው ከተጠቀሰው 400 ካ.ሜ አልፈው አስፋፍተው ወደ መንገድ ከመያዛቸው በቀር አስፋፍተው የያዙት የአመልካች ይዞታ እንደሌለ ተረጋግጦ ተጠሪዎች የፈጠሩት የሁከት ተግባር የለም በማለት ተወስኗል። በአመልካች የቀረበው የሰበር አቤቱታ በአብዛኛው ከፍሬነገር ክርክር እና ከማስረጃ ምዘና

ጋር የተገናኝ ነው። በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 እና 10/1(ለ) በተመለከተው የመሠረታዊ የሕግ ስሕተት መመመዘኛ መሠረት በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠውን ውሳኔ እንደመረመርነው መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት ተፈጽሞበታል የሚያስብል ሆኖ አሳገኘውም። ስለሆነም ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 130358 ሕዳር 20 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት 283153 ሐምሌ 12 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ጸንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ ግራቶች የየራሳቸውን ይቻሉ።

ትዕዛዝ

- የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የመዝገብ ቁጥር 130358 የሆነው መዝገብ ወደ መጣበት ይመለስ።
- መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሲ.መ.ቁ 245494
ጥቅምት 06 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሐብታሙ እርቅ ይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች፡- አቶ አብዱ ኢድሪስ

ተጠሪ፡- የሐረሪ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ዓቃቤሕግ

መዝገቡ የተቀጠረው ለፍርድ ነው። በመሆኑ መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው አመልካች ሚያዝያ 04 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የሰበር አቤቱታ በሐረሪ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሐረሪ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 20011 የካቲት 22 ቀን 2014 ዓ.ም በአመልካች ላይ ያስተላለፈው የጥፋተኝነት ውሳኔ እና የካቲት 29 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው የቅጣት ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት በየደረጃው ያሉ የክልሉ ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባል በማለት አቤቱታ በማቅረቡ ነው።

ጉዳዩ የግድያ ወንጀል ተፈጽሟል ተብሎ የቀረበን ክስ የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በሐረሪ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሐረሪ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። የአሁን ተጠሪ በአሁን አመልካች ላይ በስር ፍርድ ቤት ያቀረበው ክስ ይዘት በአጭሩ፡- አመልካች የወንጀል ሕጉን አንቀጽ 539/1(ሀ) ድንጋጌን በመተላለፍ በቀን 06/07/2013 ዓ.ም በግምት ከጠዋቱ 3:00 ሰዓት በሐረሪ ክልል በኤር ወልዲያ ገንደ መልካ ሐዲ ተብሎ በሚጠራው ስፍራ በሚገኝ እርሻው ውስጥ ሚች ኢብራሐም ሙመድ የተባለውን ግለሰብ ጋር በነበራቸው የወሰን ጸብ ምክንያት ቂም በመያዝ እና በመዛት የሚችን ጭንቅላት አንገቱን እና የተለያየ

የሰውነት ክፍሉን በመምታት ጉዳት ካደረሰበት በኋላ ገድሎ እርሻ ውስጥ አስከሬኑን ጥሎ በመገኘቱ በፈጸመው የሰው መግደል ወንጀል ተከሰዋል የሚል ነው።

አመልካች ክስ ተነባብሮ እንዲረዳው ከተደረገ በኋላ መቃወሚያ የሌለው መሆኑን በመግለጽ የእምነት ክህደት ቃሉን ሲጠየቅ ድረጊቱን አልፎጸምኩም ብሎ ክዶ በመከራከሩ ፍርድ ቤቱ የዓቃቤሕግን ማስረጃዎች ከሰማ በኋላ አመልካች የቀረበበትን ክስ እንዲከላከል ሲል ብይን ሰጥቷል። አመልካችም መከላከያ ማስረጃውን አስቀርቦ አሰምቷል። ፍርድ ቤቱም የግራቀኙን ክርክር እና ማስረጃ ከመረመር በኋላ አመልካች ባቀረበው መከላከያ ማስረጃ በዓቃቤሕግ ማስረጃ የተረጋጠበትን ፍሬነገር ማስተባበል አልቻለም በማለት በተከሰሰበት የሕግ አንቀጽ ጥፋተኛ ብሎ በአስራ ስድስት ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራት እንዲቀጣ ሲል ወስኗል። ይህም ውሳኔ በየደረጃው ባሉ የክልሉ ፍርድ ቤቶች ጸንቷል።

አመልካች ሚያዝያ 04 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፎ ያቀረበው የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡- አመልካች ድርጊቱን ስለመፈጸሜ ምክንያታዊ ጥርጣሬን በማያስነሳ መልኩ በአሳማኝ ማስረጃ አልተረጋገጠብኝም፤ የቀረበብኝ ክስ ላይ የተገለጸው ፍሬነገር እና በሕክምና ማስረጃ ላይ የተገለጸው እርስ በእርስ ይጋጫል፤ ተጠሪ የማስረጃ ግዴታውን አልተወጣም፤ ስለሆነም በስር ፍርድ ቤቶች በአመልካች ላይ የተላለፈው የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የሰበር አጣሪው ችሎት በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ክርክር አመራር ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 መሠረት የአመልካችን የሰበር አቤቱታ መርምሮ በሰበር ሰሚው ችሎት እንዲታይ ሲል መርቶታል። ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የአመልካችን የሰበር አቤቱታ መርምሮ የስር ፍርድ ቤቶች በአመልካች ላይ ያስተላለፉት የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ.መ.ቁ 75980 (ቅጽ 13 ላይ እንደታተመው) በሰ.መ.ቁ 89676 (ቅጽ 17 ላይ እንደታተመው) እና በሰ.መ.ቁ 109441 (ቅጽ 19 ላይ እንደታተመው) ከሰጣቸው አስገዳጅ የሕግ ትርጉሞች አንጻር እንዲሁም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በስር ከፍተኛው ፍርድ ቤት የተሰሙትን ምስክሮች አስቀርቦ ከሰማ በኋላ ወደ ነገሩ መግባት አላስፈለገም በማለት ይግባኙን የመሰረዙን አግባብነት በጭብጥነት በመያዝ ተጠሪ መልስ እንዲሰጥበት በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2(4) (ሸ) እና 10(1)(ሐ) መሠረት ትዕዛዝ ሰጥቷል።

ተጠሪ ሐምሌ 17 ቀን 2015 ዓ.ም በሰጠው መልስ፡- አመልካች ከሚች ጋር ጸብ እና ቂም እንደነበራቸው፤ ሲዝታቸውም እንደነበር፤ አመልካች ቂም ይዞ ሚችን ገድሎ በእርሻው ውስጥ የጣለው መሆኑን፤ የሞቱ ምክንያትም ስለታማ ባልሆነ ግዑዝ ቁስ ጭንቅላቱ ላይ በደረሰበት ጉዳት ምክንያት መሆኑ ተረጋግጧል፤ የዓቃቤሕግ የሰው እና የሰነድ ማስረጃ እርስ በእርሱ የሚደጋገፍ ነው፤ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም የዓቃቤሕግን ምስክር በድጋሚ በመስማት በስር ፍርድ ቤት የተረጋገጠው ፍሬነገር ትክክል መሆኑን

አረጋግጧል፤ ስለሆነም የስር ፍርድ ቤቶች በአመልካች ላይ ያስተላለፉት የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ ተገቢ ስለሆነ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

አመልካችም የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥቷል።

የግራቀኙ ክርክር እና በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ነው። ይህ ችሎትም ሊጣራ ይገባል ተብሎ የተያዘውን ነጥብ ከግራቀኙ ክርክር፤ ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናኘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

ይህ ችሎት የተጠሪ ምስክሮች በስር ፍርድ ቤት የሰጡትን የምስክርነት ቃል ግልባጭ አስቀርቦ እንደተመለከተው የዓቃቤሕግ ምስክሮች አመልካች ከሚች ጋር ጸብ እንደነበራቸው እና ሽምግልና እንደተቀመጡ፤ ለቅሶ ቤት እንዲዳለን ብለው ሚችን ጠርተውት አመልካችም አብሮአቸው መሄዱን እና ከዛ በኋላ ሚች አለመመለሱን፤ ሚች ጠፋ መባሉን መስማታቸውን፤ በአመልካች እርሻ ውስጥ ሚካ ላይት እና የሶላት ከሊም እንዳገኙ፤ ሚች የተንፏቀቀበትን ቦታ እንዳይ እና የሚችን አስከሬን በአመልካች እርሻ ውስጥ ማግኘታቸውን ከመመስከረማቸው በቀር አመልካች የወንጀል ድርጊቱን ሲፈጽም አይተናል ብሎ የመሰከረ አንድም የዓቃቤሕግ ምስክር የለም።

በመሠረቱ በወንጀል ጉዳይ የሚሰጥ ውሳኔ በተከሳሹ ነጻነት ወይም ሕይወት ላይ የሚሰጥ ውሳኔ በመሆኑ ከሳሽ የሆነው ዓቃቤሕግ በክሱ ላይ የተጠቀሰው የወንጀል ድርጊት መፈፀሙንና የወንጀል ድርጊቱን ፈፃሚ ማንነት በትክክል ለይቶ በማሳየት በሕጉ የተጣለበትን የማስረዳት ግዴታ መወጣት ያለበት ስለመሆኑ ከወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 141 ድንጋጌ ይዘት መገንዘብ ይቻላል። ፍ/ቤቱ ተከሳሹ እንዲከላከል ብይን ሊሰጥ የሚችለውም ዓቃቤሕግ ባቀረባቸው ማሥረጃዎች ተከሳሹ ወንጀል መፈፀሙን ተፈፀመ የተባለው ወንጀል ደግሞ በተከሳሹ መፈፀሙን ያረጋገጡ ሆነው ባገኛቸው ጊዜ ስለመሆኑ ከወንጀል ሕጉ አንቀጽ 23 (2)እና(4)፤57፤58(1) እና ከወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 141 እና 142 ድንጋጌዎች ይዘት መገንዘብ ይቻላል። ተከሳሽ ክሱን እንዲከላከል ብይን ተሰጥቶ ባቀረባቸው ማሥረጃዎች ክሱን ያልተከላከለ ከሆነ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 149 መሠረት በተከሳሽ ላይ የጥፋተኝነት ውሳኔ የሚሰጥ በመሆኑ ፍ/ቤቱ ተከሳሽ ክሱን እንዲከላከል ብይን ከመስጠቱ በፊት ዓቃቤሕጉ ባቀረበው ማሥረጃ እንደክስ አቀራረቡ ያስረዳ መሆኑን እና የወንጀል ድርጊቱም የተፈጸመው በተከሳሽ መሆኑን በትክክል ለይቶ ያስረዳ ስለመሆኑ በአግባቡ መመዘን እና ማረጋገጥ ይጠበቅበታል።

በያዘነው ጉዳይ ዓቃቤሕግ ያቀረባቸው የሰው ምስክሮች የሰጡት የምስክርነት ቃል አመልካች ከሚች ጋር ጸብ እንደነበራቸው እና ሽምግልና እንደተቀመጡ፤ ለቅሶ ቤት እንዲዳለን ብለው ሚችን ጠርተውት አመልካችም አብሮአቸው መሄዱን እና ከዛ በኋላ ሚች አለመመለሱን፤ ሚች ጠፋ መባሉን መስማታቸውን፤ በአመልካች እርሻ ውስጥ ሚካ ላይት እና የሶላት ከሊም እንዳገኙ፤ ሚች የተንፏቀቀበትን ቦታ እንዳይ እና የሚችን አስከሬን በአመልካች እርሻ ውስጥ ማግኘታቸውን በመግለጽ የተሰጠ የምስክርነት ቃል ነው። ይህም

የምስክርነት ቃል የሚችል አስከሬን በተገኘበት አካባቢ የተገኙ እና የታዩ የአካባቢ ማስረጃዎችን የሚመለከት እንጂ ወንጀሉ በአመልካች መፈጸሙን አይተናል በሚል በቀጥታ የተሰጠ የምስክርነት ቃል አይደለም።

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሲ.መ.ቁ 75980፤ 109441 እና በሌሎችም መዛግብት በሰጠው ውሳኔ የአካባቢ ሁኔታ ማስረጃ ወንጀሉን የፈጸመው ተከላኝ መሆኑንና ከተከላኝ ውጭ ሌላ ሰው ወንጀሉን ሊፈጽመው አይችልም በሚል መደምደሚያ ላይ ለማድረስ በቂና አሳማኝ በሆነ ሁኔታ የሚያስረዳ ሆኖ ሲገኝ የአስረጅነት ብቃት ያለው ማስረጃ ተደርጎ እንደሚወሰድ፤ የአካባቢ ሁኔታ አንድን የተፈጸመ ወንጀል ለማስረዳት የአስረጅነት ብቃት ያለው ማስረጃ የሚሆነው ወንጀሉ ከመፈጸሙ በፊት ወንጀሉ ከተፈጸመ በኋላ ስላለው ሁኔታ የተረጋገጡት ፍሬ ነገሮች (የአካባቢ ሁኔታዎች) ተከላኝ ወንጀሉን ፈጽሞታል ከሚል እርግጠኛ መደምደሚያ ለመድረስ የሚያስችል ይዘትና ባህሪ ያላቸው ሲሆን፤ የአካባቢ ሁኔታ ማስረጃዎቹ ተያያዥነት ያላቸውና ክፍተት የሌለባቸው ሲሆኑ፤ የአካባቢ ሁኔታ ማስረጃዎቹ የተከላኝ ጥፋተኝነት ወንጀል መምራት የሚያረጋግጡ እንጂ በተቃራኒው ተከላኝ ንጹህ ነው ወንጀሉን አልፈጸመም ወደሚለው ሎጅካል መደምደሚያ የማይወስዱ ሲሆኑና የቀረቡት የአካባቢ ሁኔታ ማስረጃዎች በማናቸውም የሞራልና የሕሊና መመዘኛ ወንጀሉ በተከላኝ ሳይሆን በሌላ ሰው የመፈጸም እድልና አጋጣሚ የሌለ መሆኑን በበቂ ሁኔታ ለማስረዳት የሚችሉ ሆነው ሲገኙ ነው በማለት አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል። ይኸው ሰበር ሰሚ ችሎት በሲ.መ.ቁ 89676 እና በሌሎችም መዛግብት ላይ በሰጠው ውሳኔም በወንጀል ጉዳይ ላይ የሚሰጠው ውሳኔ የማስረጃ ምዘና መሠረታዊ መርሆዎችን መሠረት ያደረገ መሆን እንዳበት በመግለጽ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል።

ጉዳዩ ከዚህ አንጻር ሲታይ በአመልካች እና በሚች መካከል ጸብ መኖሩ እና ሽምግልና መቀመጣቸው፤ የተጠሪ ምስክር እና አመልካች ለቅሶ ቤት እንሄዳለን ብለው ሚችን ጠርተውት አብረው ሄደው ሚች አለመመለሱ፤ በአመልካች እርሻ ውስጥ ሚካ ላይት እና የሶላት ከሊም እና የሚች አስከሬን መገኘቱ ብቻውን የወንጀል ድርጊቱን የፈጸመው አመልካች ስለመሆኑና ከአመልካች ውጭ ሚችን ሌላ ማንም ሰው ሊገድለው የማይችል ስለመሆኑ አመክኒያዊ መደምደሚያ ላይ የሚያድረሱ፤ ተያያዥነት ያላቸውና ክፍተት የማይፈጥሩ የአካባቢ ሁኔታ ማስረጃዎች ናቸው ብሎ ለመደምደም የሚያስችል አይደለም። ስለሆነም የሰበር ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን በዚህ አግባብ በማየት አመልካችን መከላከል ሳያስፈልገው በነጻ ማሰናበት ሲገባቸው አመልካች መከላከያ ማስረጃ እንዲያቀርብ በማድረግ የቀረበበትን ክስ አልተከላከለም በማለት በአመልካች ላይ ያስተላለፉት የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. በሐረሪ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሐረሪ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 20011 የካቲት 22 ቀን 2014 ዓ.ም በአመልካች ላይ ያስተላለፈው የጥፋተኝነት ውሳኔ እና የካቲት 29 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው የቅጣት ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት

በመ.ቁ 06027 ታሕሳስ 24 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ፤ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 00493 የካቲት 28 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 195/2/ለ/2 መሠረት ተሸሯል።

2. ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ በተገለጸው ምክንያት አመልካች ከቀረበበት ክስ በነጻ እንዲሰናበት ወሰነናል።

ትዕዛዝ

- አመልካች የሚገኙበት የሚመለከተው ማረሚያ ቤት የስር ፍርድ ቤቶች በአመልካች ላይ ያስተላለፉት የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ የተሻረ እና አመልካች ከቀረበበት ክስ በነጻ የተሰናበተ መሆኑን አውቆ አመልካችን ከአስር እንዲለቅ ታዟል። በዚህ አግባብ ማስፈጸም ይችል ዘንድም የዚህ ውሳኔ ትክክለኛ ግልባጭ ይደረሰው።
- የሥር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ የተሻረ መሆኑን እንዲያውቁት የዚህ ውሳኔ ትክክለኛ ግልባጭ ይደረሳቸው።
- መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



**በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት**

**የሰ/መ/ቁጥር 245927
ጥቅምት 02 ቀን 2016 ዓ/ም**

ዳኞች፡- ብርሃኑ አመነው

ረታ ቶሎሳ

በእወቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ክድር

አመልካች፡- ቢኤ ኤምኢቲ ኢነርጂ ቴሌኮም ኢንዱስትሪና ንግድ ኃ/የተ/የግ/ማህበር

ተጠሪ፡- አቶ ሞገስ ፈየራ ቡልቲ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን በዚህ አግባብ መዝገቡ በዳኞች የእረፍት ጊዜ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካች ሚያዚያ18 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የሰበር አቤቱታ በኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት በፊኒፊኔ ዙሪያ የኦሮሚያ ልዩ ዞን የሰበታ ከተማ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 22285 በቀን 24/05/2015 ዓ.ም የሠጠውን ውሳኔ በኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሸገር ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 47039 በቀን 21/06/2015 ዓ.ም ማጽናቱ እንዲሁም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 422130 በቀን 26/07/2015 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ አሻሽሎ ማጽናቱ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ

ሊታረም ይገባል በማለቱ ሲሆን ተጠሪ በስር ፍ/ቤት ከሳሽ ሆነው አመልካች ደግሞ ተከሳሽ ሆነው ተከራክረዋል።

ተጠሪ በስር ፍ/ቤት በቀን 20/12/2014 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ በአመልካች ድርጅት ውስጥ በ2007 ዓ.ም በስራ አማካሪ መደብ የተቀጠሩ መሆኑን፣ ከ2008 ዓ.ም ጀምሮ በማእድን ፍለጋ ማናጀርነት፣ በ2009 ዓ.ም በምክትል ስራ አስኪያጅነት፣ በ2012 ዓ.ም ደግሞ በውክልና በስራ አስኪያጅነት ተመድበው ሲሰሩ የቆዩ መሆኑን ገልጸው በኋላም ከስራ አስኪያጅነት ተነስቼ በስራ አማካሪ መደብ ተመድቤ በመስራት ላይ እያለሁ አመልካች ያለምንም ምክንያት በህገ ወጥ መንገድ ከስራ ስላሰናበተኝ የሚከፈለኝ 7,000 (ሰባት ሺህ) የአሜሪካ ዶላር ባንክ በሚሸጥበት ዋጋ በመሆኑ በዚሁ አግባብ የአገልግሎት ክፍያ፣ የስራ ስንብት፣ የካሳ፣ በህገ ወጥ መንገድ የተቋረጠ የሽያጭ ክፍያ እና የአመት እረፍት ክፍያዎችን በማስላት በአጠቃላይ ብር 5,927,597.39(አምስት ሚሊዮን ዘጠኝ መቶ ሃያ ሰባት ሺህ አምስት መቶ ዘጠና ሰባት ብር ከሰላሳ ዘጠኝ ሳንቲም) አመልካች እንዲከፍለኝ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል።

አመልካችም በ25/01/2015 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው መልስ ተጠሪ በስራ አስኪያጅነት መደብ ላይ የነበረ በመሆኑ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም የሚል መቃወሚያ በማስቀደም በፍሬ ነገር መልሱ ደግሞ ተጠሪ በስራ አስኪያጅነት የቆየ በመሆኑ በፍ/ብ/ሀቁ. 2577 መሰረት ስራው ልዩ እምነትን የሚፈልግ ስለሆነ አመልካች ሌላ ሃላፊ የቀጠረ በመሆኑና ተጠሪን የሚመድብበት ሌላ ቦታ ስለሌለው ውሉን ማቋረጡ ህጋዊ ነው። ተጠሪ የስራ መሪ በመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 1156/2011 መሰረት የጠየቃቸው ክፍያዎች የህግ መሰረት የላቸውም። የማስጠንቀቂያ ጊዜ ሁለት ወር የተሰጠው በመሆኑ፣ የአመት እረፍት ሁሉንም አሟጦ የተጠቀመ በመሆኑ፣ የዘገየ ክፍያ ተጠሪ ክሊራንስ ያልወሰደ በመሆኑ፣ የሽያጭ ክፍያ በይርጋ የታገደና ለመጠየቅም መብት የሌለው በመሆኑ ሊከፈለው አይገባም በመሆኑም ክሱ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከመረመረ በኋላ ተጠሪ ከስራ አስኪያጅነቱ የተነሳ በመሆኑ ጉዳዩ የሚታየው በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጁ መሰረት ነው። አመልካች ተጠሪን አሰናበትኩት የሚለው በፍታብሄር ህጉ በተደነገገው የስራ ውል ማቋረጫ መሰረት ሲሆን ተጠሪ የሚከፈለውን ደሞዝ ልክፍልበት የምችልበት ሌላ የስራ መደብ የሌለ በመሆኑ ሊሰናበት ችሏል በማለት የተከረከረ ሲሆን በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጁ ደግሞ ከፍተኛ ተከፋይ ሰራተኛ ክፍያ ሊከፈለው ካልቻለ ይሰናበታል የሚል ድንጋጌ የሌለው በመሆኑ አመልካች ተጠሪን ከስራ አስኪያጅነት ካነሳው ወደ መደበኛ የጂኦሎጂስት ሰራተኛ አዛውሮ በዚሁ መደብ መሰረት መክፈል ይችላል እንጂ አመልካች ውሉን ያቋረጠው ውሉን ለማቋረጥ በሚያስችል ህጋዊ ምክንያት ባለመሆኑ ስንብቱ ህገ ወጥ ነው። አመልካች ለተጠሪ ሲከፍል የነበረው 7000(ሰባት ሺህ) የአሜሪካ ዶላር መሆኑን አምኗል። ነገር ግን ክፍያው ሲከፈል የነበረው ዶላር በሚገዛበት ነው ወይስ በሚሸጥበት ዋጋ የሚለውን አመልካች ያላስረዳ በመሆኑ

በሚሸጥበት ዋጋ ሲከፍል ነበር ተብሏል። በመሆኑም ተጠሪ ከሊራንስ የወሰደ መሆኑ በመረጋገጡ የዘገየ ክፍያ፣ የአመት እረፍት አመልካች የሰጠበት መንገድ የህግ መሰረት የሌለው በመሆኑ የአመት እረፍቱን በገንዘብ ቀይሮ እንዲሁም የስራ ስንብትና ካሳ አመልካች ሊከፈል ይገባል በማለት በአጠቃላይ ብር 5,012,485.70 (አምስት ሚሊየን አስራ ሁለት ሺህ አራት መቶ ሰማኒያ አምስት ከሰባ ሳንቲም) ከወሰነ በኋላ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 208 መሰረት ተጠሪ የአገልግሎት ክፍያ ሲታሰብ የቁጥርና የስሌት ስህተት ስለተፈጸመ እንዲታረም በሚል አቤቱታ ካቀረበ በኋላ ፍ/ቤቱ የአገልግሎቱ ብር 1,062,680.40(አንድ ሚሊየን ስልሳ ሁለት ሺህ ስድስት መቶ ሰማኒያ ብር ከአርባ ሳንቲም) ተብሎ የታሰበው በስህተት ሲሆን ሊከፈል የሚገባው ብር 1,188,194.99 (አንድ ሚሊን አንድ መቶ ሰማኒያ ስምንት ሺህ አንድ መቶ ዘጠና አራት ብር ከዘጠና ዘጠኝ ሳንቲም) ነው ብሎ በማሻሻል በአጠቃላይ ብር 5,837,986.45 (አምስት ሚሊየን ስምንት መቶ ሰላሳ ሰባት ሺ ዘጠኝ መቶ ሰማኒያ ስድስት ብር ከአርባ አምስት ሳንቲም) እንዲሁም ወጪና ኪሳራ ብር 50,000(ሃምሳ ሺህ) ፣የጠበቃ አበል ብር 501,248.57(አምስት መቶ አንድ ሺህ ሁለት መቶ አርባ ስምንት ከ አምሳ ሰባት ሳንቲም) አመልካች ለተጠሪ ሊከፍል ይገባል በማለት ወስኗል።

አመልካችም በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድሮብኛል በማለት ለሽገር ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም የስር ፍ/ቤቱን ውሳኔ በማጽናት ወስኗል። ጉዳዩ በሰበር የቀረበለት የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ከሰጠ በኋላ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 208 አቤቱታ ቀርቦለት ያሻሻለው ውሳኔ አመልካች ባልተጠራበት በመሆኑ፣ ስሌቱ ግልጽ ባለመሆኑ፣ ስነ ስርአታዊ በሆነ ሁኔታ ያልተወሰነና ያልተጠየቀ ዳኝነት በመሆኑ አመልካች በዚህ ውሳኔ የተወሰነውን ክፍያ ለመክፈል አይገደድም፣የአመት እረፍትም ተጠሪ በህጉ አግባብ ወስደው የተጠቀሙ በመሆኑ የክፍያ ጥያቄው አግባብነት የለውም በማለት አሻሽሎ የቀረውን የውሳኔ ክፍል በማጽናት ወስኗል።

አመልካችም የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት ሚያዚያ 18 ቀን 2015 ዓ.ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ለዚህ ችሎት ያቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡- በስር ፍ/ቤት ተጠሪ በስራ አስኪያጅነት ተመድቦ ይሰራ እንደነበረ ሳይክድ የአመልካች ድርጅት ባለቤትነት የተላለፈላቸው ባለሀብቶች በቀን 01/12/2013 ዓ.ም የተጻፈ ዶ/ር ሰብስቤ ኃ/ማርያም ለተባሉ የስራ ሃላፊ የሰጡትን የውክልና ደብዳቤ መሰረት አድርጎ ከስራ አስኪያጅነት ውክልና ተነስቼ በአማካሪነት ተመድቤያለው በማለት ያቀረበውን ክርክር የስር ፍ/ቤት እንዳለ በመውሰድ ቢወስንም ይህ ደብዳቤ የተጠሪውን ስም የማይጠቅስና የማይመለከተው በመሆኑ፣ መጀመሪያ ወደ ተቀጠረበት መደብ ተመልሶ እንዲሰራም የትኛውም አይነት የቃልም ሆነ የጽሁፍ ትዕዛዝ ያልተሰጠው በመሆኑ፣ መጀመሪያ ወደ ተቀጠረበት መደብ ተዛውሮ ቢሆን ኖሮ ደሞዙ ብር 80,256.40 (ሰማኒያ ሺ ሁለት መቶ ሃምሳ ስድስት) በመሆኑ በስራ አስኪያጅነት ሲከፈለው የነበረው 7,000 የአሜሪካ ዶላር እየተከፈለው የሚቀጥልበት ምክንያት የማይኖር በመሆኑ፣ ተጠሪ ለመስክ ስራ ሲላክ ጂኦሎጂስት የሚልና ሙያውን የሚገልጽ የትብብር ደብዳቤ በማስረጃነት በማቅረብ የስራ መደብ ለውጥ እንደተደረገ በማስመሰል

ያቀረበ ቢሆንም የስራ መደብ ለውጥ የሚደረገው በቀጥታ ለግለሰቡ በሚጻፍ ደግሞ፤ የስራ መደብና የስራ መዘርዘር የሚገልጽ በስራ አስኪያጅ ወይም በተወካይ በሚፈረም ደብዳቤ እንጂ በሰው ሃይል አስተዳደርና በአስተዳደር ስራ አስኪያጅ በሚጻፍ ደብዳቤ አለመሆኑ እየታወቀ የስር ፍ/ቤት ተጠሪ ከስራ አስኪያጅነት ተነስቷል በማለት መደምደሙ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው።

የስር ፍ/ቤቱ ተጠሪ ከስራ አስኪያጅነት ተነስቻለው በማለት ያቀረበውን ክርክር ተጠሪ ከስራ አስኪያጅነት ተነስቷል ወይስ አልተነሳም የሚል ጭብጥ በመያዝ በማስረጃ ማረጋገጥ እያለበት ሳያረጋግጥ መወሰኑ አግባብ አይደለም፤ የስር ፍ/ቤት ተጠሪ ከስራ አስኪያጅነት አልተነሳም የሚባልበት ሁኔታ የለም ካለ በኋላ የተለያዩ ክፍያዎች እንዲከፈሉት ሲወስን በአማካሪ ጂኦሎጂስትነት ተቀጥሮ ሲሰራ ይከፈለው የነበረው ደግሞ ብር 80,256.40(ሰማኒያ ሺ ሁለት መቶ ሃምሳ ስድስት) ሆኖ እያለ በስራ አስኪያጅነት ሲከፈለው የነበረውን 7,000 የአሜሪካ ዶላር መሰረት በማድረግ አስልቶ መወሰኑ፤ በስር ፍ/ቤት አመልካች ተጠሪን ከሃላፊነት ካነሳ በኋላ ቀድሞ ሲሰራበት ወደ ነበረው የስራ መደብ እንዳይመልሰው ሌላ ሰው የተመደበበት በመሆኑ እና ለተጠሪ የሚሆን ሌላ የስራ መደብ በአመልካች ድርጅት ባለመኖሩ የስራ ውሉን በህጋዊ ምክንያት ያቋረጠ መሆኑንና ይህም በማስረጃ ተግባር እንዲወሰን ጠይቆ እያለ የስር ፍ/ቤቱ አመልካች በአሰሪና ሰራተኛ አዋጁ መሰረት ያቀረበው ክርክር ስለሌለ ስንብቱ ህገ ወጥ ነው በማለት መወሰኑ አግባብ አይደለም፤ ወጪና ኪሳራን በተመለከተ ተጠሪ ሲከራከር የነበረው በጠበቃ እና በወንድሙ አማካኝነት በመሆኑና ያወጣውን ወጪም በማስረጃ ያላረጋገጠ ሆኖ እያለ እንዲሁም ክርክሩ ውስብስብነት የሌለውና በአጭር ጊዜ የተቋጠሰ ከመሆኑ አኳያ የስር ፍ/ቤት የወሰነው ወጭና ኪሳራ እና የጠበቃ አበል የስነ ስርአት ህጉን ያላገናዘበ በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት ነው ተብሎ እንዲሻርና ተጠሪ የስራ መሪ በመሆኑ በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ መሰረት ክስ የማቅረብ መብት የለውም ተብሎ እንዲወሰንልን እንጠይቃለን የሚል ነው።

ተጠሪ በአማካሪ ጂኦሎጂስት የስራ መደብ የተቀጠሩ ቢሆንም በም/ስራ አስኪያጅ እና ስራ አስኪያጅ የስራ መደብ ሲሰሩ በቆዩበት የድርጅቱ ባለቤትነት ሲተላለፍ ሌላ ስራ አስኪያጅ በመሾሙ የተጠሪን የስራ ሁኔታ እስኪወሰን ድረስ በሚከፈለው የስራ አስኪያጅነት ደመወዝ ላይ ተመስርተው ክፍያዎች መሰላታቸው ተገቢ ነው? ወይስ አይደለም? ከክርክሩ ውስብስብነት ከወሰደው ጊዜ አንፃር የተወሰነውን የወጪና ኪሳራ እና የጠበቃ አበልን አግባብነት ለማግራት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ይቅረብ ግራ ቀኙም መልስና የመልስ መልስ ይሰጡበት በማለት ትዕዛዝ ሰጥተን ግራ ቀኙ በዚህ አግባብ የፅሁፍ ክርክር አድርገዋል።

ተጠሪም በ14/10/2015 ዓ.ም የተጻፈ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፦ የአመልካች አቤቱታ የማስረጃ ምዘናን የሚመለከት በመሆኑ ለሰበር ችሎት ሊቀርብ አይገባውም። የአመልካች ድርጅት ባለቤቶች ድርጅቱን ከገዙ በኋላ በቀን 26/09/2013 ዓ.ም ባደረጉት አስቸኳይ ስብሰባ የቀድሞው የማኔጅመንት

አባላትን በሙሉ ያነሱ እና ተጠሪንም ከስራ አስኪያጅነት ውክልና አንስተው ኢንጂነር ታደሰ አድማሱን ዋና ማናጀር በማድረግ ሾመዋል። ተጠሪ ከቀድሞዎቹ ባለሀብቶች ተሰጥቶት የነበረው ውክልና ከ12/12/2013 ዓ.ም ጀምሮ መነሳቱን አመልካች በቀን 26/08/2014 ዓ.ም በጻፈው ማስጠንቀቂያ ደብዳቤ ገልጸልኛል። በመሆኑም ከስራ በተሰናበትኩበት ጊዜ ምንም አይነት የስራ አስኪያጅነት ስልጣን ያልነበረኝና በአማካሪነት የስራ መደብ እየሰራሁ የነበረ በመሆኑ አመልካች ስራ አስኪያጅ ነው በማለት ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት የለውም። አንድ ሰራተኛ ስራ አስኪያጅ ነው ወይስ አይደለም የሚለው በሚሰራው ስራ እንጂ በሚከፈለው የደሞዝ መጠን የሚወሰን ባለመሆኑና ተጠሪ በጂኦሎጂስት ስራ መደብ ተመድቤ እየሰራሁ መሆኑን የአመልካች የሰው ሀብት አስተዳደር በ16/03/2014 ዓ.ም የጻፈው ደብዳቤ የሚያረጋግጥ ሲሆን እንዲህ አይነት ደብዳቤ ለመጻፍም የሰው ሀብት አስተዳደር ሙሉ ስልጣን ያለው በመሆኑ አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም።

ተጠሪ ከ7 አመት በፊት በሚቀጠርበት ጊዜ ደሞዙ 4000 (አራት ሺህ) የአሜሪካን ዶላር እንጂ አመልካች በወቅቱ በነበረ የምንዛሬ ሂሳብ አንድ ዶላር በ20 ብር ምንዛሬ አስልቶ ያቀረበው ብር 80,256.40 (ሰማኒያ ሺህ ሁለት መቶ ሃምሳ ስድስት ከአርባ ሳንቲም) አይደለም። ይሁን እንጂ ባለኝ የስራ ልምድ ምክንያት የአመልካች ድርጅት ባለቤት በያዝከው ደሞዝ የጂኦሎጂ ስራ ላይ ቀጥል ብሎኝ ከ1 ዓመት በላይ 7,000(ሰባት ሺህ) የአሜሪካን ዶላር እየከፈለኝ እስክሰናበት ድረስ ሲያሰራኝ የቆየ በመሆኑና በአስሪና ሰራተኛ አዋጁ አንቀጽ 40(2)፣ 41 እና ሌሎችም ድንጋጌዎች መሰረት ካሳና ሌሎች ክፍያዎች የሚሰሉት የሰራተኛውን የመጨረሻ ሳምንት አማካኝ ደሞዝ ከግምት ውስጥ በማስገባት በመሆኑ ከ7 አመት በፊት ሲከፈል በነበረው ደሞዝ ሊሰላ ይገባል በሚል አመልካች ያቀረበው አቤቱታ ተቀባይነት የለውም። አመልካች ተጠሪን ያሰናበተበት ምክንያት በአስሪና ሰራተኛ አዋጁ ያልተመለከተ በመሆኑ ስንብቱ ህገ ወጥ ነው። የጠበቃ አበልን በተመለከተ የጥብቅና ውል ማስረጃ አቅርቤ የተወሰነ በመሆኑ ተገቢነት ያለው ነው። ወጪና ኪሳራውም ካወጣሁት በታች የተወሰነ በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ ስህተት የለበትም ተብሎ እንዲጸና እጠይቃለው የሚል ነው።

አመልካችም በቀን ሰኔ 29/2015 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ በማቅረብ አቤቱታውን አጠናክሯል።

ከዚህ በላይ አጠር ባለመልኩ የተገለጸው የግራ ቀኝ ክርክርና በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ውሳኔዎች ይዘት የሚመለከት ሲሆን ተጠሪ የስራ መሪ መሆናቸውን አመልካች አስረድቷል? ወይስ አላስረዳም?ውጤቱስ ምን ሊሆን ይገባል? ተጠሪ የስራ መሪ አይደለም የሚባል ከሆነ የስራ ውላቸው የተቋረጠው በህጉ አግባብ ነው? ወይስ አይደለም? የስር ፍርድ ቤቱ ስንብቱ ህገ ወጥ ነው በማለት አመልካች ለተጠሪ እንዲከፍላቸው የወሰናቸው ክፍያዎች አግባብነት አላቸው? ወይስ የላቸውም? አመልካች ለተጠሪ እንደከፍላ የተወሰነው የወጪና ኪሳራ ከክርክሩ ይዘት፣ውስብስብነት እና ከፈጀው ጊዜ አንፃር የተጋነነ ነው? ወይስ አይደለም? የሚሉትን ጭብጦች መሰረት በማድረግ

በውሳኔው ላይ በዚህ ችሎት ደረጃ ሊታረም የሚችል የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል፡፡ በመሰረቱ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ) እና በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10(1) እንደተመለከተው ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው የዳኝነት ስልጣን በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ውስጥ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈፅሞ ሲገኝ በሰበር አይቶ የማረም ነው፡፡ በዚህ አግባብም ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር ሰሚነት ስልጣኑን ተግባራዊ ሲያደርግ ፍሬ ነገርን በተመለከተ በዋነኝነት መነሻ የሚያደርገው ስልጣን ባላቸው የበታች ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች ነው፡፡

አሁን በያዝነው ጉዳይ ማስረጃን የመስማት፣ የመመርመርና የመመዘን ስልጣን ያላቸው የስር ፍርድ ቤቶች ተጠሪ ከስራ ሲሰናበቱ የነበራቸው የስራ መደብ የስራ መሪ ናቸው የሚያስብል አይደለም በማለት የደመደሙት የአመልካች ድርጅት ባለቤትነት ከቱርክ ባለሀብቶች ወደ ሀገር ውስጥ ባለሀብቶች ሲተላለፍ ባለአክሲዮኖች አስቸኳይ ስብሰባ በ26/09/2013 ዓም አድርገው የተጠሪን የስራ አስኪያጅነት ውክልና ቀሪ በማድረግ በምትካቸው ሌላ ሰው እንዲወከል በመወሰን ውክልናውም በውሳኔው መሰረት ከ12/12/2013 ዓም ጀምሮ መነሳቱን፣ በተግባርም በማዕድን ስራ ዘርፍ የስራ መደብ ላይ በሀገር ውስጥ በጭሮ ከተማ በውጪ ሀገር በኮንጎና ዛምቢያ መስራታቸውን እንዲሁም ተጠሪ በጂኦሎጂስት የስራ መደብ ተመድበው እየሰሩ መሆኑን የአመልካች የሰው ሀብት አስተዳደር በ16/03/2014 ዓ.ም ደብዳቤ መፃፉን መሰረት በማድረግ ነው፡፡

የስር ፍርድ ቤቶች ማስረጃን በመስማት፣ በመመርመርና በመመዘን ተጠሪ ከስራ ሲሰናበቱ የስራ መሪ አይደሉም በማለት የደረሱበት ድምዳሜ በዚህ ችሎት ሊለወጥ የሚችለው የስር ፍርድ ቤት ከማስረጃ ምዘና መርህ አንፃር የፈፀሙት መሰረታዊ የህግ ስህተት ከተገኘ ብቻ ሲሆን ይህ ችሎት ባደረገው ምርመራም የስር ፍርድ ቤቶች የቀረቡትን ማስረጃዎችን በመመርመር ተገቢውን ማጣራት በማድረግ ተጠሪ ከስራ ሲሰናበቱ የስራ መሪ አይደሉም በማለት መደምደማቸው ተገቢውን ማጣራት በማድረግ ለጉዳዩ ተገቢውን እልባት መስጠታቸውን ከሚያሳይ በስተቀር ከማስረጃ ምዘና መሰረታዊ መርህ አንፃር መሰረታዊ የህግ ስህተት መፈፀማቸውን የሚያሳይ ሆኖ ስላልተገኘ፣ አመልካች ተጠሪን በተግባርም ጭምር ወደ ጂኦሎጂስት የስራ መደብ መልሶ ሲያሰራ ቆይቶ ከስራ ያሰናበትኋቸው ከስራ አስኪያጅነት የስራ መደብ ካነሳኋቸው በኋላ ልመድባቸው የምችልበት ክፍት ስራ መደብ ባለመኖሩ ነው በማለት መከራከሩ ስንብቱ ከህጉ አግባብ ውጪ የተፈፀመ መሆኑን ስለሚያሳይ ስንብቱ ከህጉ አግባብ ውጪ የተፈፀመ ነው በማለት አመልካች ለተጠሪ በመጨረሻ ሲከፍል የነበረው 7000(ሰባት ሺህ) የአሜሪካ ዶላር መሆኑን ማመኑን መነሻ በማድረግ ነገር ግን ክፍያው ሲከፈል የነበረው ዶላር በሚገዛበት ነው ወይስ በሚሸጥበት ዋጋ የሚለውን ተገቢውን የክፍያ ሰነድ የመያዝ ግዴታ ያለበት አመልካች ያላስረዳ መሆኑን በመጥቀስ በሚሸጥበት ዋጋ ሲከፍል ነበር ወደሚል መደምደሚያ በመድረስ በአዋጅ ቁጥር 1156/2011 አንቀጽ 43(4)(ሀ) መሰረት ካሳ የ6 ወር ደመወዝ እና ክፍያ ለዘገየበት ክፍያ እንዲከፈላቸው መወሰኑ የሚነቀፍ ሆኖ አልተገኘም፡፡

ነገር ግን የስራ ስንብት ክፍያ በአዋጁ አንቀጽ 39(1)(ለ) እና 40(1)እና(2) መሰረት ሊከፈላቸው የሚገባው ከስራ መሪነት የስራ መደብ ውጪ ለሰሩበት ጊዜ ብቻ ሊሆን ሲገባ የስር ፍርድ ቤቶች ይህንን ከግምት ውስጥ ባላስገባ መልኩ የተጠሪን አጠቃላይ አግልግሎት ከግምት ውስጥ በማስገባት የስራ ስንብት ክፍያ ለተጠሪ እንዲከፈል መወሰናቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ፣ ወጪና ኪሳራን በተመለከተም ከክርክሩ አጠቃላይ ይዘት፣ ውስብስብነት እና ከፈጀው ጊዜ አንፃር ፍርድ ያረፈበትን ገንዘብ ከግምት ውስጥ በማስገባት ተገቢውን ፍርድ ሊሰጡ ሲገባ በተጠሪና በጠበቃቸው መሀከል የተደረገውን ስምምነት እንዳለ በመቀበል የወጪና ኪሳራ ፍርድ ያረፈበትን ገንዘብ 10% አመልካች ለተጠሪ እንዲከፍል መወሰናቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ስላገኘነው ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

1. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ. 422130 መጋቢት 26 ቀን 2015 ዓ.ም የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ በማሻሻል የሠጠው ውሳኔ ይህንን ውሳኔ በፍ/ሰ/ሰ/ሕ/ቁ.348(1) መሰረት ተሻሽሏል። ተጠሪ የስራ መሪ አለመሆናቸውን በማረጋገጥ፣ በግራ ቀኙ መሃል የነበረው የስራ ውል ከህጉ አግባብ ውጪ መቋረጡን በመጥቀስ አመልካች ለተጠሪ ካሳ እና ክፍያ ለዘገየበት ክፍያ እንዲከፍሏቸው የሰጠው የውሳኔ ክፍል ፀንቷል። የስር ፍርድ ቤቶች አመልካች ለተጠሪ የስራ ስንብት ክፍያ እና ወጪና ኪሳራ እንዲከፍሉ የሰጡት የውሳኔ ክፍል ተሸሯል።

2. የስራ ስንብት ክፍያን በተመለከተ ተጠሪ በአመልካች ድርጅት ውስጥ ከተቀጠሩበት ጊዜ ጀምሮ እስከተሰናብቱበት ጊዜ ድረስ ከስራ መሪነት ውጪ ያገለገሉበትን ጊዜ ከግምት ውስጥ በማስገባት በአዋጁ አንቀጽ 40(1) እና (2) መሰረት ተገቢውን የስራ ስንብት ክፍያ መጠን በማስላት እንዲሁም ወጪና ኪሳራን በተመለከተ ከክርክሩ አጠቃላይ ይዘት፣ ውስብስብነት እና ከፈጀው ጊዜ አንፃር ፍርድ ያረፈበትን ገንዘብ ከግምት ውስጥ በማስገባት ተገቢውን የወጪና ኪሳራ መጠን እንዲወስን ጉዳዩን በፍ/ሰ/ሰ/ሰ/ሕ/ቁ.343(1) መሰረት መልሰንለታል።

2.ግራ ቀኙ በሰበር ክርክሩ ምክንያት ያወጡትን ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።

ጉዳዩ ውሳኔ ስላገኘ መዝገቡ ተዘግቷል። ይመለስ።



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ 246164
ጥቅምት 6 ቀን 2015 ዓ/ም

ዳኞች፡- ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንደሸው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነጻነት ተገኝ

አመልካች፡- አቶ ዳግም ወጋየሁ----- ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ሕይወት ንጉሴ----- አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ፍርድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ በሰበር ችሎት እንዲታይ የተደረገው በግራቀኙ መካከል ጋብቻ አለ በሚል በስር ፍርድ ቤቶች በመውሰኑ የተፈጸመ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አጣርቶ ለመውሰን ሲባል ነው።

ከመዝገቡ መረዳት እንደሚቻለው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የአሁን ተጠሪ በአመልካች ላይ ግንቦት 26 ቀን 2014 ዓ/ም ባቀረቡት የተሻሻለ ክስ አመልካች እና ተጠሪ ነሐሴ 30 ቀን 2012 ዓ/ም በሁኔታ በህጋዊ መንገድ በፎቶግራፍ በተደገፈ ጋብቻ መስርተን አብረን ስንኖር ቆይተናል። ልጅ ባንወልድም መኪና፣ በባንክ ያለ ገንዘብና ሌሎች ንብረቶች አፍርተናል። ሆኖም በመካከላችን አለመግባባት በመፈጠሩ ጋብቻው እንዲፈረስ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል።

አመልካች ለክሱ በሰጡት መልስ በአመልካች እና በተጠሪ መካከል የተፈጸመ ጋብቻ የለም። በተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ መሰረት ጋብቻ በሚፈጸምባቸው ስርዓት የተፈጸመ ጋብቻ ስለመኖሩ በአቤቱታው አልተገለጸም። በፎቶ ግራፍ በተደገፈ ዕውቅና ባለው ጋብቻ በማለት የቀረበው የህግ ድጋፍ የሌለው ነው። ተጠሪና አመልካች እንደባልና ሚስት ኑረናል ሊባል ይችላል እንጂ ትዳር አልነበረንም። ጋብቻ ሳይኖር እንደ ባልና ሚስት የኖርነው ከመስከረም 17 እስከ የካቲት 28 ድረስ ብቻ ነው። ተጠሪ ያቀረቡትን ፎቶ ግራፍ በሚመለከት የ 3 ወር ነፍሰጡር እያለች ጊዜያ ሳይገፋ ህጋዊ ጋብቻ እስክንፈጽም ድረስ ብቻ የፎቶ ማስታወሻ እፈልጋለሁ ስላለች ፎቶ ተነስተናል። ከዚያ በኋላ ፅንሱን በራሷ ፈቃድ ያለኔ ስምምነት አቋርጣለች። ስለሆነም በህግ መሰረት ጋብቻ በመካከላችን ያልተፈጸመ በመሆኑ ጋብቻ እንዲፈረስ ሊጠየቅ አይገባም በማለት መልስ ሰጥተዋል።

በስር ፍርድ ቤት ክሱ ሲሰማ የአሁን ተጠሪ በወቅቱ ፎቶ ስንገሳ ባልና ሚስት ለመሆናችን እወቁልን በማለት ነው፤ ፎቶ ስንገሳ ጓደኞች፣ ጎረቤቶች፣ እህትና ወንድሜ ነበሩ፤ የእራት ግብዣም ነበር ብለዋል። አመልካች በበኩላቸው ከተጠሪ ጋር ለስድስት ወር ብቻ ኖረዋል፤ የቤት ኪራይም ከፍያለሁ፤ አብረን ስንኖር ጽንሰ ስለተፈጠረ ከመውለዱ በፊት ፎቶ መነሳት እፈልጋለሁ በማለት ፎቶ ተነስተናል፤ ጋብቻ የለንም ብለዋል።

ጉዳዩ በዚህ መልኩ የቀረበለት የስር ፍርድ ቤት በግራፍ መካከል ጋብቻ አለ ወይስ የለም? የሚል ጭብጥ በመያዝ የግራፍን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ ውሳኔ ሰጥቷል። በሰጠው ውሳኔ የአሁን ተጠሪ ምስክሮች አመልካች እና ተጠሪ በ ነሐሴ 30 ቀን 2012 ዓ/ም ጋብቻቸውን በተመለከተ ቀን የፎቶ ፕሮግራም እንደተደረገ እንዲሁም ማታ የተጠሪ እህት የእራት ፕሮግራም እንደተዘጋጀ በዚህ ፕሮግራም ላይ የኬክ ቆረሳ ፕሮግራም እንደነበረ በተገቢው መልኩ አስረድተዋል። ይህም በግራፍ መካከል የጋብቻ ሁኔታ ስለመኖሩ ያስረዳል ። ከዚህ ጉዳይ ጋር በተያያዘ የተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ በአንቀጽ 96 እና 97 በተጋቢዎች መካከል የጋብቻ ሁኔታ ስለመኖሩ የሚያረጋግጥ ማስረጃ ሲቀርብ ጋብቻ ስለመኖሩ ግምት መውሰድ እንደሚቻል ተደንግጓል። በተመሳሳይ መልኩ የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ 33875 በተመሳሳይ ጉዳይ አስገዳጅ ውሳኔ ሰጥቷል። በመሆኑም በግራ ፍ/ቤት መካከል ጋብቻ አለ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። በፍቺው ዙሪያ ግራፍን ለማነጋገር በሚልም ቀጠሮ ለውጦ በመጨረሻ መጋቢት 18/2015 ዓ.ም ጋብቻው እንዲፈረስ መወሰኑን መዝገቡ ያሳያል።

አመልካች ጋብቻ አለ ተብሎ በተሰጠው ውሳኔ ቅር በመሰኘት የይግባኝ ለፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም። የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ነው።

አመልካች ሚያዚያ 24 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር ማመልከቻ የተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ ሶስት ዓይነት ጋብቻዎች እንዳሉ ይደላግጋል። የአሁን ተጠሪ በግራ ቀኛችን ተመሰረተ የተባለው ጋብቻ በየትኛው የጋብቻ ዓይነት እንደተመሰረተ በማስረጃ አስደግፈው አላስረዱም ። የቀረበው ፎቶ ግራፍ በተመለከተ እኔ እና ተጠሪ ብቻችንን ለማስታወሻ የተነሳነው እንጂ ተጠሪ እንደሚሉት የሰርግ ስነ-ስርዓት ላይ የተነሳ ፎቶ አይደለም። ይህም ብቻውን እንደ የጋብቻ ማስረጃ የሚወሰድ አይደለም። እንዲሁም የአሁን አመልካች ግራቀኛችን ለስድስት ወራት ብቻ ያለጋብቻ አብረን ስለመኖራችን በተገቢው መልኩ አስረድቻለሁ። በስር ፍ/ቤት የተጠቀሰው የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ 33875 የሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም በክርክር ላይ ካለው ጉዳይ ጋር ምንም ግንኙነት የለውም፤ የስር ፍ/ቤት አላግባብ በማገናኝት የሠጠው ውሳኔ ስህተት ነው። በመሆኑም የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ስለተፈጸመበት በመሆኑ ይታረምልኝ በማለት ጠይቀዋል።

ሰበር አጣሪ ችሎት የአመልካችን ቅሬታ ሰምቶ ተጠሪ መጀመሪያ ክስ ስታቀርብ እንደ ባልና ሚስት አብረን ኖረናል ብላ የንብረት ክፍፍል የጠየቀች ሲሆን ክሷን አሻሽላ ጋብቻ አለን ይፍረስልኝ ያለች ሲሆን የስር ፍ/ቤት ጋብቻ በመካከላችን ስለመኖሩ ከቤተሰብ ህጉ አንጻር ሳይመዘን መወሰኑ ተገቢ አይደለም በሚል አመልካች ቅሬታቸውን ማሰማታቸውን መዝግቦ የስር ፍርድ ቤት በአመልካችና ተጠሪ መካከል ጋብቻ ስለመኖሩ ከቤተሰብ ህጉ አንጻር መዝግቶ ስለመወሰኑ በሰበር ችሎት ጉዳዩ ሊታይ ይገባል በማለት መርቷል።

በዚህ መልኩ ከአጣሪ ችሎት የተመራው መዝገብ በሰበር ችሎት ተመርምሮ ከፍሲል በመግቢያችን የገለጽነው ጭብጥ ተይዞ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጓል።

ተጠሪ በሰጡት መልስ ከአመልካች ጋር ከ2011 ዓ.ም ጀምሮ የተዋወቅንና ቅርርባችን ጠንክሮ ተጋብተን አብረን ለመኖር የወሰንን ቢሆንም አመልካች ገና ቤተሰብ ላይ ጥገኛ በመሆኑና ሌላ የራሱ ምክንያት ያለው መሆኑ አሳምኖኝ፤ እንዲሁም ከሁለትና ሶስት ወር በኋላ በይፋ ሰርግ ደግሰን ይፋ እናወጣለን በማለት አሳምኖኝ በጥር ወር 2012 ወደ እኔ ቤት ልብሶቼን ይዞ በመምጣት አብረን መኖር ጀምረናል። ይሁንና ሶስት ወር ያለው ሰርግ ምክንያቶችን እየደረደረ ሰርግ አድርገን ሳናሳውቅ ስድስት ወር በመሙላቱና በመሀሉም እኔ በማርገዜ ይህ የድብቅ ጋብቻ ለኔም ለቤተሰቦቼም ውርደት ነው ከቤተሰብ ልታጣላኝ ነው በማለት ወጥሬ ስይዘው እሺ እንዴት እናርግ ቢላኝ ቀለል ባለና ቤት ውስጥ በሚያልቅ ዝግጅት ብዙ ሰው ሳንጠራ ቤተሰቦቻችን ብቻ ጠርተን ቀለበት እናረጋለን፤ ለማስታወሻም ሼሎ ተከራይተን ፎቶ ቤት ሂደን እንነሳለን ብየው በቀን 30/12/2012 ዓ.ም ቤተሰብና የቅርብ ጓደኛ በተገኙበት ግንኙነታችንን ህጋዊና ይፋ አድርገናል። ለማስታወሻም

የሰርግ ፎቶዎች ተነስተናል። አመልካችና ተጠሪ ይህን ስናደርግ ዓላማችን ለልጆቻችን ማስታወሻ ለማስቀመጥ እንጂ አመልካች እንዳቀረበው ለድራማ አይደለም። አመልካች በአቤቱታው በቤተሰብ ህጉ ከተደነገገው የጋብቻ አፈጻጸም ውጪ በሆነ መንገድ እንደተጋባን በማስመሰል ለፍ/ቤቱ ያቀረበው ሐሰት ነው። የስር ፍ/ቤት የፈጸመው ምንም አይነት የሕግ ስህተት የለም፤ በቤተሰብ ህጉ አንቀጽ 27 መሰረት ጋብቻው ስለመከናወኑ አስፈላጊውን ሁሉ አጠርቷል። ይኸው ሰበር ችሎት በመ/ቁ/21740 በሰጠው አስገዳጅ ውሳኔ የጋብቻ ጽሁፍ በሌላ ጊዜ ጋብቻ መኖሩን ለማስረዳት/ለማረጋገጥ የሚቻለው በሁለቱ ወገኖች መሀከል የባልና የሚስት ሁኔታ መኖሩን በማስረዳትና በማረጋገጥ ስለመሆኑ አስገዳጅ ውሳኔ ሰጥቷል። ተጠሪ በስር ፍ/ቤት በስነ ስርዓቱ የነበሩትን (አባቴን፣ ወንድሜን፣ እህቴን) ምስክር በማቅረብ በፕሮግራሙ ላይ የተነሳነውን የሰርግ ፎቶ በማቅረብ ባህሉን ጠብቀን መጋባታችንን አስረድቻለሁ። አመልካች የኔን ማስረጃዎች ማስተባበል ባለመቻሉ የስር ፍ/ቤት በመሀከላችን ህጋዊ ጋብቻ ነበር ብሎ ውሳኔ ሰጥቶ ከአመልካች ጋር በትዳር ላለመቀጠል ያቀረብኩትን ምክንያቶች ተመልክቶ ጋብቻውን አፍርሷል። በመሆኑም የስር ፍ/ቤት የፈጸመው ምንም መሰረታዊ የህግ ስህተት ባለመኖሩ ውሳኔው ሊፀና ይገባል ብለዋል። አመልካችም ክርክራቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከፍ ሲል በአጭሩ የገለጽነው የጉዳዩን አመጣጥ ሲሆን የግራ ቀኙን ክርክር ቅሬታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከተገቢው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ የተፈጸመ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን መርምረናል።

በበኩላችን እንደመረመርነው አመልካችና ተጠሪን ያለያየውና ምላሽ ማግኘት የሚገባው ጭብጥ በግራቀኙ መካከል የሁኔታ ጋብቻ አለ ተብሎ የመወሰኑ ተገቢነት በመሆኑ ይህንኑ የሕግ ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩ እንደሚከተለው መርምረናል።

የስር ፍርድ ቤትን መዝገብ አስቀርቦን እንደተመለከትነው የአሁን ተጠሪ አስቀድመው ለስር ፍርድ ቤት የካቲት 29/2014 ዓ.ም አቅርበውት በነበረው አቤቱታ ከአመልካች ጋር ከነሀሴ 30/2012 ዓ.ም ጀምሮ እስከ የካቲት 24/2014 ዓ.ም ድረስ እንደባልና ሚስት አብረን ኑረናል፤ ልጆች ባንወልድም የተለያዩ ንብረቶች አፍርተናል፤ ሆኖም አብረን መኖር ስላልቻልን አብረን በኖርንበት ጊዜ ያፈራናቸውን ንብረቶች እንዲያካፍለኝ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል። በማስረጃ ዝርዝራቸውም ከነሀሴ 30/2012 ዓ.ም ጀምሮ እስከ የካቲት 24/2014 ዓ.ም ድረስ እንደባልና ሚስት አብረን ስንኖር የጋራ ንብረት ማፍራታችንን ያውቃሉ ያሏቸውን ምስክሮች ዘርዝረው አቅርበዋል።

ከዚህ በኋላ ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 91 መሰረት ክሱን ለማሻሻል ጠይቀው በስር ፍርድ ቤት ስለተፈቀደላቸው አመልካች እና ተጠሪ ነሐሴ 30 ቀን 2012 ዓ/ም በህጋዊ መንገድ በፎቶግራፍ በተደገፈ ጋብቻ መመስረታቸውን ጠቅሰው ጋብቻው በፍቺ እንዲፈረስ ጠይቀዋል።

ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 91(1) ድንጋጌ መገንዘብ እንደሚቻለው ተከራካሪ ወገን ክሱን ለማሻሻል ወይም ክርክሩን ለመለወጥ የሚችለው የክሱ መሻሻል ወይም የክርክሩ መለወጥ ክስ የቀረበበትን ጉዳይ ይበልጥ ግልጽ የሚያደርገው እንዲሁም ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት አስፈላጊ መሆኑ በፍርድ ቤቱ ሲታመንበት ብቻ ነው። ስለሆነም የክሱ መሻሻል ወይም የክርክሩ መለወጥ የሚፈቀድበት መሰረታዊ ማጠንጠኛ በግራ ቀኙ መካከል ያለውን ክርክር ለመወሰን አስፈላጊ የሚሆን (for the purpose of determining the real questions in dispute) መሆኑ ነው። በዚህ ረገድ ይህ ሰበር ችሎት በሰ/መ/ቁ 161736 እና በሌሎች መዛግብት ትርጉም ሰጥቷል።

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ በቀደመው ክሳቸው ዳኝነት የጠየቁት ከአመልካች ጋር ጋብቻ ሳይኖራቸው ከነሀሴ 30/2012 ዓ.ም ጀምሮ እስከ የካቲት 24/2014 ዓ.ም ድረስ እንደባልና ሚስት አብረው ኑረው በዚህ ግንኙነት ንብረት ስላፈሩ በግንኙነታቸው የተፈራውን ንብረት ለመካፈል ነው። አመልካችም አብረው መኖራቸውን ሳይክዱ ግንኙነቱ ለስድስት ወር ብቻ የቆየ መሆኑን በማንሳት ይከራከራሉ።

ክርክሩ ይህ ከነበረ በግራ ቀኙ መካከል ውሳኔ የሚሻው ጉዳይ (the real questions in dispute) እንደባልና ሚስት አብረው የኖሩበት ጊዜ እና በዚህ የግንኙነት ጊዜ የተፈራ ንብረትን የሚመለከት ነው። ስለሆነም የክሱ መሻሻል ወይም የክርክሩ መለወጥ ይህን ይበልጥ የሚያብራራው ወይም ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት የሚረዳ ሊሆን ይገባል። ነገር ግን ተጠሪ አስቀድመው ባቀረቡት ክስ ከአመልካች ጋር የነበራቸው ግንኙነት ከነሀሴ 30/2012 ዓ.ም ጀምሮ እስከ የካቲት 24/2014 ዓ.ም ድረስ የቆየ ጋብቻ ሳይኖር እንደባልና ሚስት አብሮ መኖር መሆኑን በመጥቀስ በዚህ ጊዜ የተፈራውን ንብረት ልካፈል በማለት ያቀረቡትን የክስ ምክንያት በመቀየር በግራቀኙ መካከል በፎቶ ግራፍ የተደገፈ ጋብቻ መደረጉን የሚጠቅስ ክስ አድርገው አቅርበዋል። ይህ ደግሞ ነገሩን ይበልጥ የሚያብራራው ወይም ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት የሚረዳ ነው የሚባልበት የህግ ምክንያት የለም።

በመሆኑም ተጠሪ ጋብቻ እንደሌለ ይልቁንም ግንኙነታቸው ከጋብቻ ውጪ መሆኑን ጠቅሰው ያቀረቡትን የአቤቱታ ምክንያት ቀይረው ጋብቻ አለ በሚል ፍሬ ነገር ለመሟገት መቅረባቸው በሥነ ስርዓት ህጉ

የተዘረጋውን የማሻሻያ ሥርዓት የተከተለ ባለመሆኑ የሥር ፍርድ ቤት የተሻሻለውን አቤቱታ ተቀብሎ በዚህ መሰረት መወሰኑ የሚነቀፍ ነው።

በሌላም በኩል የስር ፍርድ ቤት በግራቀኙ መካከል ጋብቻ አለ በማለት የወሰነው የተጠሪ ምስክሮች ነሐሴ 30 ቀን 2012 ዓ/ም ጋብቻን የተመለከተ የፎቶ ፕሮግራም መደረጉን፤ እንዲሁም ማታ በተጠሪ እህት የእራት ፕሮግራም እንደተዘጋጀ አስረድተዋል፤ ይህም በግራቀኙ መካከል የጋብቻ ሁኔታ ስለመኖሩ ያስረዳል፤ በተመሳሳይ መልኩ የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ 33875 አስገዳጅ ውሳኔ ሰጥቷል የሚል ምክንያት በመስጠት ነው።

እንደሚታወቀው በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 94 መሠረት ጋብቻ መኖሩን ማስረዳት የሚቻለው በጋብቻ የምስክር ወረቀት መሆኑ የተደነገገ ሲሆን የምስክር ወረቀቱ በሌላ ጊዜ የትዳር ሁኔታ መኖርን በማስረዳት ጋብቻ እንዳለ ማረጋገጥ እንደሚቻል ከሕጉ አንቀጽ 96 እና 97 ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። ነገር ግን በተያዘው ጉዳይ አመልካችና ተጠሪ ፎቶ ግራፍ ተነስተዋል የተጠሪ እህትም እራት ጋብዘዋል መባሉ በህጉ በሚታወቁት ጋብቻዎች ሥርዓት ጋብቻ ተፈጽሟል የሚያሰኝ አይደለም። በዚህ መልኩም የትዳር ሁኔታ መኖሩን አሳይተዋል ሊባልም አይችልም። ከመነሻውም የአሁን ተጠሪ አስቀድመው ካቀረቡት አቤቱታና በዚህ ፍርድ ቤት ከሰጡት መልስ መገንዘብ የሚቻለው እራሳቸው ተጠሪ ከአመልካች ጋር የነበራቸው ግንኙነት ጋብቻ የፈጸሙ ባልና ሚስት ሳይሆን እንደባልና ሚስት ግንኙነት መሆኑን እንደሚቆጥሩት እና የተጠሪ ቤተሰቦችም ባልና ሚስት ናቸው በማለት ያልተቀበላቸው እንደነበር የሚያሳይ ነው። ይህ አይነቱ ሁኔታ ደግሞ በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 96 መሠረት በመካከላቸው የትዳር ሁኔታ መኖሩን የሚያስገነዝብ አይደለም። በቤተሰብ ህጉ በአንቀጽ 97/1/ መሠረትም ግምት መውሰድ የሚቻልበት አይደለም። ከዚህም ሌላ የስር ፍርድ ቤት ለውሳኔው በዋቢነት የጠቀሰው በሰ/መ/ቁ 33875 የተሰጠ ውሳኔ ከተያዘው ጉዳይ ጋር በፍሬ ነገሩ የሚመሳሰል አይደለም።

በአጠቃላይ የስር ፍርድ ቤት ተጠሪ ጋብቻ እንደሌለና ከአመልካች ጋር የነበራቸው ግንኙነት ከጋብቻ ውጪ መሆኑን ጠቅሰው ያቀረቡትን የአቤቱታ ምክንያት ቀይረው ጋብቻ አለ ይፈረስልኝ በሚል ያቀረቡትን አቤቱታ ተቀብሎ በግራ ቀኙ መካከል ጋብቻ አለ በማለቱና እንዲፈረስ መወሰኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት በመሆኑ ተከታይን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 178378 በቀን 04/04/2015 ዓ.ም ጋብቻ አለ በማለት ያሳለፈው ውሳኔ፤ እንዲሁም ይህን ተከትሎ ጋብቻው እንዲፈረስ በ18/07/2015 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም በመ/ቁ 302468 በቀን 30/06/2015 ዓ.ም ያሳለፈው ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 348(1) መሰረት ተሸጋጅ።
2. በአመልካች ተጠሪ መካከል ጋብቻ የለም ተብሎ ተወስኗል።
3. ግራቀኙ ከጋብቻ ውጪ አብረው መኖራቸው ስላላከራከረ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የተዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ ግንኙነቱ የቆየበትን ጊዜ እና በዚህ ግንኙነት የተፈራውን ንብረት አጣርቶ ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥ ጉዳዩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 343(1) መሰረት መልሰናል። የውሳኔው ግልባጭ ይድረሰው።
4. እግድ ተነስቷል። ይጻፍ።
5. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ።
6. የስር ፍርድ ቤት መዝገብ በመጣበት መልኩ ይመለስ።

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፋርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 247153 እና 245689

ህዳር 05 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች፡-እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሣዬ

ሀብታሙ እርቅይሁን

በሰ/መ/ቁ.247153

አመልካቾች፡- 1ኛ. አቶ አህመድ የሱፍ ----- ቀረበ

2ኛ. ወ/ሮ ሃይት ኢብራሂም -- አልቀረበም

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ጥሩ አለም ጌጡ ----- ቀረቡ

በሰ/መ/ቁ.245689

አመልካች፡- ወ/ሮ ጥሩ አለም ጌጡ ----- ቀረቡ

ተጠሪዎች፡-1ኛ. አቶ አህመድ የሱፍ ----- ቀረቡ

2ኛ. ወ/ሮ ሃይት ኢብራሂም ----- አልቀረቡም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን በዚህ አግባብ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካች በቀን 11/09/2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የባህር ዳር ከተማ ወረዳ ሸሪአ ፍ/ቤት በመ.ቁ.58562 በቀን 27/07/2014 ዓ.ም ሰጥቶት የባህርዳርና አካባቢዋ ከፍተኛ የሸሪአ ፍ/ቤት በመ.ቁ.0331123 በቀን 15/10/2014 ዓ.ም የጸናውን ውሳኔ የአ/ብ/ክ/መ/ ጠቅላይ ሸሪአ ፍ/ቤት በመ.ቁ.59199 በቀን 22/03/2015 ዓ.ም በመሻር መወሰኑ እና የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.119939 በቀን 24/06/2015 ዓ.ም አሻሽሎ መወሰኑ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለታቸው ሲሆን ተጠሪ በስር ፍ/ቤት ከሳሽ ሆነው 1ኛ አመልካች ተከላሽ ሆነው እንዲሁም 2ኛ አመልካች ጣልቃ ገብ ሆነው በባልና ሚስት የንብረት ክፍፍል ጉዳይ ተከራክረዋል።

ተጠሪ በስር ፍ/ቤት በቀን 22/01/2012 ዓ.ም ባቀረቡት አቤቱታ ከ1ኛ አመልካች ጋር ከ2005 ዓ.ም ጀምሮ ጋብቻ የነበራቸውና በጋብቻው ውስጥም ሶስት ልጆች የወለዱ መሆኑን በመግለጽ ጋብቻው እንዲፈርስ፤ የልጅ ቀለብ እንዲቆረጥላቸው እንዲሁም 1ኛ. በባህር ዳር ከተማ የሚገኝ ሚና ዱቄት ፋብሪካ፤ 2ኛ. በሞጣ ከተማ የሚገኝ ስኬት ዱቄት ፋብሪካ 3ኛ. ሃቂቃ ማህበር 4ኛ. NMH ማህበር 5ኛ. በባህር ዳር ከተማ ቀበሌ 04 የሚገኝ ማህበር 6ኛ. በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ፤ በቡና ባንክ ፤ በወጋገን ባንክ የሚገኙ ሀብቶች የጋራ በመሆናቸው ያካፍለኝ በማለት ጠይቀዋል።

1ኛ አመልካችም በ25/02/2012 ዓ.ም በተጻፈ መልስ ጋብቻው የተመሰረተው ከ2006 ዓ.ም ጀምሮ እንጂ ከ2005 ዓ.ም ጀምሮ አይደለም በማለት ልጆች ግን መውለዳቸውን አምነው ንብረትን በተመለከተ ሚና ፋብሪካ ከሚባለው ድርጅት ድርሻ የለኝም። ስኬት የተባለው ፋብሪካ ተጠሪን ከማግባቱ በፊት የተገዛ በመሆኑ ተጠሪን አይመለከታትም። NMH ማህበር ተሸጦ ተጠቅመንበታል። በባህር ዳር ከተማ ቀበሌ 04 የሚገኝ ማህበር የለኝም። በባንኮች ውስጥ አለ የተባለውም ገንዘብ የለኝም። የቀረበው ንብረትም ግምቱ የተጋነነ ነው በማለት ተከራክረዋል። ከዚህ በኋላ 2ኛ ተጠሪ ባቀረቡት የጣልቃ ገብነት አቤቱታ 2ኛ ተጠሪ እና አይሻ ዳውድ የምትባል የ1ኛ አመልካች ሚስት ያሉ መሆናቸውን በመግለጽ ስኬት የዱቄት ፋብሪካ በመካከላቸው ሊካፈል የሚገባ ነው በማለት አመልክተዋል። ፍ/ቤቱ ወ/ሮ አይሻ ዳውድ ጣልቃ ገብተው እንዲከራከሩ መጥሪያ ቢልክም ለመከራከር ፈቃደኛ አለመሆናቸውን በ1ኛ አመልካች በኩል ገልጸዋል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ ከሚመለከታቸው አካላት ስለ ንብረቶቹ ማስረጃ አስቀርቦ ከመረመረ በኋላ በሚና የዱቄት ፋብሪካ፤ በሞጣ ከተማ ከሚገኘው ስኬት የዱቄት ፋብሪካ፤ የአውሳ ሪል ስቴት ማህበር፤ NMH ማህበር የሚገኙት ንብረቶች ላይ 1ኛ አመልካች ድርሻ ያለው መሆኑ በመረጋገጡ ከዚህ ንብረት ላይ የአመልካች ድርሻ ግምት ውስጥ ገብቶ ተጠሪ 1/3ኛ ድርሻ የሚገባት በመሆኑ ከተቻለ በስምምነት ይካፈሉ ካልተቻለ ተሸጦ ይካፈሉ በማለት ወስኗል።

ተጠሪ በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድርጎባቸው በማለት ለባህር ዳር እና አካባቢዋ ከፍተኛ ሸሪአ ፍ/ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን አመልካችም መስቀለኛ ይግባኝ አቅርበው ፍ/ቤቱ አጣምሮ የስር

ፍ/ቤትን ውሳኔ በማጽናት ወስኗል። ከዚህ በኋላ አመልካቾች በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አለን በማለት ለአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤት አቤቱታ ቢያቀርቡም ፍ/ቤቱ የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ ማጽናቱን ተከትሎ ለአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር አቤቱታ አቅርበው ችሎቱም ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ የስር ፍ/ቤት በተጠሪ በኩል የቀረቡ የማይንቀሳቀስ ንብረቶችን በተመለከተ በግራ ቀኙ የተቆጠሩ ምስክሮችን ሳይሰማ ከተቋማቱ የቀረበውን ማስረጃ ብቻ መሰረት በማድረግ መወሰኑ የክርክር አመራር ህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ የሥር ፍ/ቤቱ የግራ ቀኙን ማስረጃ ከሰማ በኋላ ከቀረበው የሰነድ ማስረጃ ጋር በማገናዘብ ተገቢውን ሊወስን ይገባል በማለት መዝገቡን ለስር ፍ/ቤት ይመለስ በማለት ወስኗል።

መዝገቡ የተመለሰለት የሥር ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ምስክሮች ሰምቶ ከቀረበው የሰነድ ማስረጃ ጋር ከመረመረ በኋላ በባህር ዳር ከተማ የሚገኘውን ሚና አክሲዩን ማህበር እና በሞጣ ከተማ የሚገኘውን የዱቄት ፋብሪካ በተመለከተ በ1ኛ አመልካች ስም ያለውን ድርሻ ተጠሪና አመልካቾች እኩል ሊካፈሉ ይገባል። በባህር ዳር ከተማ የሚገኘውን አውሳ ሪል ስቴት እና ሀቂቃ አክሲዩን ማህበርን በተመለከተ ተጠሪ ልትጠይቅ አይገባትም። የNMIH ማህበርን በተመለከተ የ1ኛ አመልካችን ድርሻ ሶስቱም እኩል ሊካፈሉ ይገባል። 1ኛ አመልካች ከአዋሽ ባንክ እና ከኢትዮጵያ ልማት ባንክ አለብኝ ያለውን እዳ በተመለከተ ተጠሪ ልትጠየቅ አይገባም በማለት ወስኗል።

አመልካቾችም ተጠሪም በየበኩላቸው በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድሮብኛል በማለት ለባህር ዳር እና አካባቢዋ ከፍተኛ ሸሪክ ፍ/ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም የስር ፍ/ቤት የሰጠውን ሌላውን የውሳኔ ክፍል በማጽናት አውሳ እና ሀቂቃ ማህበሮችን በተመለከተ አመልካች መኖራቸውን ስላልካደ የስር የባህር ዳር ወረዳ ሸሪክ ፍ/ቤት የሰው እና የሰነድ ማስረጃ አስቀርቦ አረጋግጦ የመሰለውን እንዲወስን መዝገቡ ይመለስለት በማለት ወስኗል።

አመልካቾች እና ተጠሪ በተለያዩ መዝገብ በዚህ ውሳኔ ላይ ቅሬታ አለኝ በማለት ለአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም መዝገቦቹን አጣምሮ ከመረመረ በኋላ የስር የወረዳ ሸሪክ ፍ/ቤቱ የ1ኛ አመልካች ምስክሮች የሰጡት የምስክርነት ቃል እርስ በርሱ የሚጣረስና ተዘርዘሮ ከቀረበው የጋራ ሀብት ጋር ግንኙነት የሌለው መሆኑ እየታወቀ በቂ የማስረጃ ምዘና ሳያደርግ የሰጠው ውሳኔ ሊሻሻል የሚገባው ነው ብሎ በመሻር ሚና ዱቄት ፋብሪካና በሞጣ ከተማ የሚገኝ ስኬት ዱቄት ፋብሪካ የተመሰረተው በ1ኛ አመልካች ስም በመሆኑ የሁለቱ ፋብሪካዎች ግምት ብር 25,000,000 (ሃያ አምስት ሚሊዮን) 1ኛ አመልካች 1/3ኛውን ለተጠሪ ያካፍላል። ከተራ ቁጥር 3-5 ተገምተው የቀረቡት አክሲዮኖች ላይ ከ1ኛ አመልካች ድርሻ 1/3ኛውን ለተጠሪ ያካፍላል። በስር ፍ/ቤት በባንክ የተገኘ ገንዘብን በተመለከተ የተጣራና የተገኘ ገንዘብ ስለሌለ ታልፏል በማለት ወስኗል።

አመልካቾችም በዚህ ውሳኔ ላይ ቅሬታ አለን በማለት ለአ/ብ/ክ/መ/ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር አቤቱታ አቅርበው ችሎቱ ከመረመረ በኋላ ሚና ትሬዲንግ እና ሞጣ ከተማ የሚገኝ ስኬት

ዱቄት ፋብሪካ ከንግድ ቢሮ በተረጋገጠው መሰረት አክሲዮኖች መሆናቸው ተረጋግጦ እያለ ምስክሮች 1ኛ አመልካች ሲያቋቁመው እናውቃለን በማለታቸው ብቻ የጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤቱ እነዚህ ንብረቶች የ1ኛ አመልካች የግል ሀብት ናቸው ብሎ መደምደሙ ተገቢ ባለመሆኑ ተሸሯል። በእነዚህ ንብረቶች ረገድ የወረዳው የሸሪክ ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ ጸንቷል። ሌላው የጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤቱ ውሳኔ ጸንቷል በማለት ወስኗል።

አመልካቾችም የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት በ11/09/2015 ዓ.ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፦ ሚና ትሬዲንግ እና የሞጣ ስኬት የዱቄትና የፓስታ ፋብሪካ 1ኛ አመልካችና ተጠሪ ከመጋባታቸው በፊት የተፈራ ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ ተጠሪ መብት ሊኖራት አይገባም። መብት አላት የሚባል ከሆነም ከ1ኛ አመልካች ድርሻ መሆን ሲገባው እኩል ለ3 ይካፈሉ ተብሎ መወሰኑ፤ የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤት ከተራ ቁጥር 3-5 ተዘርዝረው የቀረቡትን 1/3ኛ ያካፍሉ በማለት የወሰነበት ላይ በተራ ቁጥር 3 የተጠቀሰው ሃቂቃ ማህበር ሲሆን በዚህ ማህበር በ1ኛ አመልካች ስም የአክሲዮን ድርሻ የለም በማለት እየተከራከርኩ ድርሻ መኖሩ ባልተረጋገጠበት ሁኔታ ተብሎ መወሰኑ፤ NMH ማህበርም የተሸጠ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ ተካፈሉ መባሉ፤ ለስኬት የዱቄት ፋብሪካ የማሽን ግዥ ከኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና ከአዋሽ ባንክ በማህበር ደረጃ የብድር እዳ መኖሩ ተረጋግጦ ባለበት ተጠሪ የድርሻዋን እዳ መክፈል እያለባት መታለፉ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት በመሆኑ ለታረም ይገባል የሚል ነው።

አቤቱታው የቀረበለት የሰበር አጣሪ ችሎት አመልካቾችን በሚሰማበት ወቅት አመልካቾች በስር ፍ/ቤት በነበረው ክርክር ሼህ አብዱ ሀሰን የተባሉት ዳኛ ቅሬታ እያቀረብን በከፍተኛ ሸሪክ ፍ/ቤት እና በጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤት በሁለት የተለያዩ እርከን ላይ በሚገኙ ፍ/ቤቶች ተሰይመው ጉዳያችንን ተመልክተው መወሰናቸው ተገቢ አይደለም የሚል አቤቱታ ማቅረባቸውን ተከትሎ መዘገቡን አይቶ ይኸው ነጥብ በሰበር ሰሚው ችሎት ሊጣራ ይገባል ብሎ ጉዳዩን ለሰበር ችሎቱ መርቷል። ይህ ችሎትም ጉዳዩን ተጠሪ ባሉበት ለማጣራት ተጠሪ መልስ እንዲያቀርቡ አዟል።

በዚህ ትዕዛዝ መሰረት ተጠሪ በ19/10/2015 ዓ.ም የተጻፈ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፦ የከፍተኛ ሸሪክ ፍ/ቤት ዳኛ የሆኑት ዳኛ ሼህ አብዱ ሀሰን ከስር የጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤት ዳኞች አንደኛው በጡረታ ከሰራቸው በመነሳታቸው የዚሁን ዳኛ ቦታ ደርበው በጊዜያዊነት እንዲሰሩ በአ/ብ/ክ/መ የዳኞች አስተዳደር ጉባኤ የተወከሉ በመሆኑና ይህም በሸሪክ ፍ/ቤት ማቋቋሚያ አዋጅ የሚፈቀድ በመሆኑ ዳኛው ተሰይመው ውሳኔ መስጠታቸው ተገቢ ነው። አመልካቾችም ዳኛ ተተክቶ ጉዳያችን ይታይ ብለው በጠበቃቸው አማካኝነት ጠይቀውና ተስማምተው ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ አሁን ተቃውሞ እያቀረብን በማለት ማቅረባቸው ተገቢነት የለውም። ከስር ጀምሮ እስከ አሁን እየተከራከረ ያለው የአመልካቾች ጠበቃ አንድ ሰው ሆኖ እያለ በጠበቃቸው አማካኝነትም ሆነ በራሳቸው በዳኛ አሰያዩም ጉዳይ በስር ፍ/ቤቶች ተቃውሞ ሳያቀርቡ ቆይተው አሁንም የህግ ባለሙያ ባለመሆናችን በጽሁፍ አቤቱታችን

አላካተትነውም ማለታቸው ተገቢነት የሌለው እና አሁን ሊያነሱት የማይገባው መቃወሚያ በመሆኑ ውድቅ ተደርጎ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ እንዲጸናልኝ እጠይቃለው የሚል ነው።

አመልካቾችም በ29/10/2015 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ በማቅረብ አቤቱታቸውን አጠናክረዋል።

ይህ በእንዲህ እንዳለ ተጠሪ በመ.ቁ. 245659 የስር የስር የአ/ብ/ክ/መ/ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት በ02/08/2015 ዓ.ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፡ ሚና ዱቄት ፋብሪካና በሞጣ ከተማ የሚገኘው ስኬት ዱቄት ፋብሪካ የ1ኛ አመልካችና የተጠሪ የጋራ ሀብት ስለመሆኑ በስር ፍ/ቤት ባቀረብኳቸው ምስክሮች ከአመልካቾች በተሻለ ሁኔታ አስረድቼ እያለ የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ሳይኖረው ንብረቱ የአክሲዮን ነው በማለት መወሰኑ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት በመሆኑ ተሸሮ እነዚህ ንብረቶች የባልና ሚስቱ ናቸው ተብሎ 1/3ኛ እንድንካፈል እንዲወሰንልኝ እጠይቃለው የሚል ነው።

አቤቱታው የቀረበለት የሰበር አጣሪ ችሎትም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የሸሪአ ጠቅላይ ፍ/ቤቱን ውሳኔ የሻረበት አግባብነት መጣራት ያለበት በመሆኑ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ይቅረብ ሲል ትዕዛዝ ሰጥቷል።

ከዚህ በኋላ ተጠሪ ጉዳዮቸው በዚህ መዝገብ ከቀረበው የአመልካቾች አቤቱታ ጋር ተጣምሮ እንዲታይ አቤቱታ አቅርበው ችሎቱም ሁለቱም ጉዳዮች ከአንድ የስር ፍ/ቤት ውሳኔ የመነጨ መሆናቸው በመረጋገጡ የተጠሪ አቤቱታ ከዚህ መዝገብ ጋር ተጣምሮ እንዲታይ ትዕዛዝ ሰጥቶበት፤ ከጻፍ አስያየም ጋር በተያያዘ ለቀረበው ክርክር አመልካቾች ሊያቀርቡት የሚችሉት መልስ በሰ/መ/ቁ.245173 ካቀረቡት ቅሬታ ጋር የሚመሳሰል በመሆኑ ሊጣመሩ ችለዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተመለከተውን ሲመስል አመልካቾች እየተከራከሩ ያሉት አንድ ዳኛ በሁለት የተለያዩ እርከን ባላቸው ፍ/ቤቶች ተሰይመው አንድ ጉዳይ በማየት መወሰናቸው ተገቢነት የለውም የሚል ሲሆን ተጠሪ በበኩላቸው ይኸው ዳኛ በኋለኛው ፍ/ቤት ሊሰየሙ የቻሉት በክልሉ የዳኞች አስተዳደር ጉባኤ ተፈቅዶላቸው በመሆኑና የሸሪአ ፍ/ቤቶች ማቋቋሚያ አዋጅም ይህንኑ የሚፈቅድ በመሆኑ ዳኛው በሁለቱም ፍ/ቤቶች ተሰይመው ጉዳዩን አይተው መወሰናቸው ተገቢነት ያለው ነው የሚል ነው። በተያዘው ጉዳይ በክልሉ ከፍተኛ የሸሪአ ፍ/ቤት ጉዳዩን አይተው የወሰኑት ዳኛ ሼህ አብዱ ሁሴን ጉዳዩ በይግባኝ በቀረበበት በጠቅላይ ሸሪአ ፍ/ቤትም ተሰይመው ጉዳዩን አይተው መወሰናቸው በግራ ቀኙ ክርክር ያልቀረበበት ከዚህ መዝገብ ጋር ተያይዘው በሚገኙት የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ በግልፅ የተመለከተ ነጥብ ነው። በመሰረቱ የጠቅላይ ሸሪአ ፍርድ ቤት ችሎት በአንድ ሰብሳቢና በሁለት ቃዲዎች የሚያስችል መሆኑ በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ሸሪአ ፍ/ቤቶችን አቋም ለማጠናከር በወጣው አዋጅ 132/1998 አንቀፅ 14(2) የተመለከተ አስያየምን አስመልክቶ የተቀመጠ መሰረታዊ ድንጋጌ ሲሆን በዚህ አግባብም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት

ከክልሉ ጠቅላይ ሸሪክ ፍርድ ቤት የሚቀርብለትን የመጨረሻ ውሳኔ ሊያይና ተገቢውን እልባት ሊሰጥ የሚገባው በቅድሚያ የክልሉ ጠቅላይ ሸሪክ ፍርድ ቤት በተሟላ ዳኛ ጉዳዩን አይቶ የመጨረሻ ውሳኔ መስጠቱ ሲረጋገጥና ሶስት ዳኞች የሚሰየሙበት የሠበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን ያስቀርባል ካለው በኋላ መሆኑን ያሳያል።

አንድ የሸሪክ ፍርድ ቤት ቃዲ ክርክር የተነሳበትን ጉዳይ አስቀድሞ በዳኝነት የሚያውቀው ሆኖ የተገኘ እንደሆነ ከችሎት ሊነሳ የሚገባ መሆኑ በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ሸሪክ ፍ/ቤቶችን አቋም ለማጠናከር በወጣው አዋጅ 132/1998 አንቀፅ 17(1)(ሐ) የተመለከተ መሰረታዊ መርህ ሆኖ እያለ በክልሉ ጠቅላይ ሸሪክ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር አይተው ለጉዳዩ ተገቢ ነው የተባለውን ውሳኔ ከሁለት የሥራ ባልደረባዎቻቸው ጋር ሆነው የሰጡት በተራ ቁጥር 3 የተሰየሙት ዳኛ በክልሉ ከፍተኛ የሸሪክ ፍ/ቤት ጉዳዩን አይተው የወሰኑ መሆኑ ለግራ ቀኙ ክርክር በክልሉ ጠቅላይ ሸሪክ ፍርድ ቤት ጉዳዩን አስቀድመው በሚያውቁና ለጉዳዩ ገለልተኛ ባልሆኑ አንድ የችሎቱ ዳኛ ጭምር መሆኑ በሕግ የተመለከተው የይግባኝ ሰሚ ችሎት የዳኞች ቁጥር ሳይሟላ ውሳኔው እንደተሰጠ ያረጋግጣል።

በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 212 የሥነ-ሥርዓት ግድፈት ያለበት ፍርድ ቤት የይግባኝ ካልተለወጠ የጸና እና ሊፈጸም የሚችል ፍርድ እንደሆነ ተመላክቷል። በህግ የተቋቋመ የዳኝነት አካል ከነግድፈቱም ቢሆን የሰጠው ውሳኔ መከበር እና መፈጸም አለበት። ይህም አንዱ የህግ የበላይነት መገለጫ ነው። ነገር ግን በህግ የተቋቋመው የዳኝነት ተቋም በተለየም ከአንድ ዳኛ በላይ ሆኖ በሚሰየምበት ችሎት ከተፈቀደለት የዳኛ ቁጥር በታች ሆኖ ከተሰየመ ህጋዊ እና አስገዳጅ ውሳኔ ለመሥጠት ያለውን የአስገዳጅነት ሀይሉንና የህግ ከለላውን ያሳጣዋል። በአንድ በተሰየመ ችሎት የተለያየ እና የህግ ዕውቅናና መሰረት የሌለው ውሳኔ እንዲሰጥ ዕድል የሚከፍትና ዜጎች በዳኝነት አካሉ ላይ እምነት እንዳይኖራቸው ያደርጋል። የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎትም በዚህ ጉዳይ በሰበር መዝገብ ቁጥር 73696 ቅጽ 13 ላይ “የዳኞች ቁጥር ሳይሟላ የሚሠጠው ትዕዛዝ ወይም ውሳኔ ደግሞ እንደተሰጠ የማይቆጠርና ህጋዊ ውጤት ሊኖረው የሚገባ አይደለም” በማለት አስገዳጅ የህግ ትርጉም ሰጥቶበታል። ተመሳሳይ አስገዳጅ የህግ ትርጉም በሰ/መ/ቁ.187862 ተሰጥቷል። ስለሆነም የሥነ-ስርዓት ግድፈት ያለበት ውሳኔ ተፈጻሚና የጸና የሚሆነው በተሟላ ችሎት ከተሠጠ ብቻ ነው።

የክልሉ ጠቅላይ ሸሪክ ፍርድ ቤት ተገቢውን የዳኛ ቁጥር በያዘ ችሎት ውሳኔውን አለመስጠቱ መሰረታዊ የክርክር አመራር ስነስርዓት ግድፈት መፈጸሙን የሚያሳይ መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ከክልሉ ጠቅላይ ሸሪክ ፍርድ ቤት በተሰጠ ውሳኔ ላይ የሰበር ቅሬታ ሲቀርብለት በቅድሚያ ለሰበር ቅሬታው መሰረት የሆነው ውሳኔ የተሟላ የችሎት ዳኛን በያዘ ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተሰጠና ሕጋዊ ውጤት ያለው መሆኑን አለመሆኑን ሊመረምር ሲገባ ይህንን ሳያደርግ ቀርቶ ሚና ትሬዲንግ እና ሞጣ ከተማ የሚገኝ ስኬት ዱቄት ፋብሪካን በተመለከተ ጠቅላይ ሸሪክ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ በመሻር በዚህ ረገድ የወረዳው የሸሪክ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ ማፅናቱና ሌላውን

የጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤቱ ውሳኔ ማፅናቱ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘነው ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

1. የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤት በመ.ቁ 59199 በቀን 22/03/2015 ዓ.ም እንዲሁም የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 119939 በቀን 24/06/2015 ዓ.ም የሰጡት ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 348 መሰረት ተሸሯል።
2. የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ሸሪክ ፍ/ቤት የዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ ክርክሩን በሕግ አግባብ በተሟላ የችሎት ዳኛ እና በህጉ አግባብ መርቶ የመሠለውን እንዲወስን ጉዳዩን መልሠናል።
3. ይህ የሰበር ክርክር ያስከተለውን ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
4. በዚህ መዝገብ የተሰጠው ውሳኔ ኮፒ ተደርጎ ከሰ/መ/ቁ.245689 ጋር እንዲያያዝ ታዟል።
ጉዳዩ ውሳኔ ስላገኘ መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የመ.ቁ.241998
ጥቅምት 01/2016 ዓ.ም

ዳኞች: ተፈሪ ገብሩ(ዶ/ር)

እንዳሻው አዳኝ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች: ወ/ሮ የጅምርታ ማሞ -- ጠበቃ አቶ ደሳለኝ ደመቀ ቀረቡ

ተጠሪ: አቶ ነገሱ ኩምሳ --- ቀርቦዋል።

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

በዚህ መዝገብ ላይ የቀረበው ጉዳይ ጋብቻ በፍቺ ቀሪ መሆኑን ተከትሎ የቀረበ የባልና ሚስት የንብረት ክርክርን የሚመለከት ነው። የሰበር አቤቱታው የቀረበው የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/420201 ላይ ጥር 09/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው።

ክርክሩ የተጀመረው የግራ ቀኙ ጋብቻ በፍርድ ቤት ውሳኔ ቀሪ መሆኑን ተከትሎ የአሁን አመልካች ባቀረቡት የጋራ ንብረት ክፍፍል ጥያቄ ነው። የአሁን ተጠሪ አመልካች ባቀረቡት የጋራ ንብረት ዝርዝር ላይ መልስ እንዲሰጡ በታዘዘው መሰረት ተገቢ ነው ያሉትን መከራከሪያ አቅርቦዋል። ከዚህ ጋርም የግራ ቀኙ የጋራ ንብረት ሆኖ እያለ አመልካች ባቀረቡት የንብረት ዝርዝር ውስጥ ያልተካተተ በሻኪሶ ከተማ አስተዳደር በንቲ አርባ ቀበሌ ክልል ውስጥ የቤት ቁጥር 207 የሆነው መኖሪያ ቤት የጋራ ንብረት መሆኑን ጠቅሰው ክፍፍል እንዲደረግበት ጠይቀዋል። አመልካች በበኩላቸው የተጠቀሰው

ቤት ከወላጆቻቸው በውርስ ያገኙት እንጂ የግራ ቀኙ የጋራ ንብረት አለመሆኑን ጠቅሰው ከክፍፍሉ ሊወጣ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍ/ቤትም በፍቺ ውጤቱ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረና ማስረጃ ከሰማ በኋላ ክርክር የተነሳበት ቤት በውርስ የተገኘ በመሆኑ የአመልካች የግል ሀብት እንጂ የባልና ሚስቱ የጋራ ንብረት አይደለም በሚል በተጠሪ የቀረበውን የክፍፍል ጥያቄ ውድቅ አድርጓል።

ተጠሪ ይህንን ውሳኔ እና ሌሎች ንብረቶችንም አስምልክቶ በተሰጠው ውሳኔ ላይ ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርቦዋል። ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን አስቀርቦ ከሰማ በኋላ ክርክር የተነሳበትን ቤት በተመለከተ ግራ ቀኙ የሌሎች ወራሾችን ድርሻ በመክፈል ያስቀሩት በመሆኑ የጋራ ነው በማለት እና ሌሎች ንብረቶችንም በተመለከተ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠውን ውሳኔ በማሻሻል ወስኗል።

አመልካች በተራቸው በውርስ ያገኙት ቤት የጋራ ነው በሚል መወሰኑን በመቃወም የይግባኝ አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቦዋል። ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት አመልካች በውርስ ያገኙት ስለመሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ በትዳር ውስጥ በቤቱ ላይ ከወጣው ወጪ ውስጥ የአሁን ተጠሪ ግማሹ ከሚከፈላቸው በስተቀር ቤቱ የጋራ የሚሆንበት ምክንያት የለም በማለት በሌሎች ንብረቶች ላይ የወረዳው ፍ/ቤት በድጋሚ አጣርቶ እንዲወሰን በነጥብ መልሷል።

በመቀጠል ተጠሪ ቤቱ የጋራ አይደለም በሚል በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ አቅርቦዋል። ሰበር ችሎቱም ግራ ቀኙን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ በሰጠው ውሳኔ ቤቱ በጋብቻ ውስጥ በውርስ የተገኘ ቢሆንም የግራ ቀኙ ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ወቅት በቤቱ ላይ የወጣው ወጪ ዋጋ ከነገር ቤቱ ዋጋ እጥፍ በላይ ስለመሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ በስር ፍርድ ቤቶች ተረጋግጦ እያለ ተጠሪ በቤቱ ላይ የወጣውን ወጪ ብቻ እንዲካፈሉ መወሰኑ ከህግ አግባብ ውጭ ነው በማለት ከዚህ አንፃር የተሰጠውን የውሳኔ ክፍል ሽሯል።

የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ጉዳይ ላይ ነው። አመልካች የካቲት 06/2015 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ ተፈፅሟል ያሉትን መሰረታዊ የህግ ስህተት ጠቅሰው በዚህ ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል። የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ የቤቱ ግምት ሳይታወቅ፣ በቤቱ ላይ የተደረገው ለውጥ /እድሳት/ ሳይጣራ መሰረታዊ ለውጥ ተደርጎበታል በሚል ምክንያት ቤቱ የጋራ ነው ተብሎ የመወሰኑ አግባብነት በዚህ ችሎት ቀርቦ እንዲመረመር በመታዘዙ ግራ ቀኙ የፅሁፍ ክርክር እንዲለዋወጡ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና መሰረታዊ የክርክሩ ይዘት ጠቅለል ባለ መልኩ ከላይ የተመለከተውን ሲመስል ችሎቱም በሰበር አጣሪው ችሎት ሊጣራ ይገባል ተብሎ የተያዘውን ነጥብ ከግራ ቀኙ ክርክር፣ ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ መርምሯል።

እንደመረመርነውም ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት ግራ ቀኙ በጋብቻ ፀንተው በነበሩበት ወቅት አመልካች በውርስ ያገኙት መሆኑን፣ ይኸው ቤት ሲገኝም ባልና ሚስቱ ከቤቱ ላይ የውርስ ድርሻ ለነበራቸው ሌሎች ወራሾች የድርሻቸው ከጋራ ሃብታቸው ላይ የክፈሉ መሆኑን፣ እንዲሁም በጋብቻ ውስጥ በዚህ ቤት ላይ የተደረገው መሻሻል እና በአጠቃላይ ቤቱ ላይ የወጣው ወጪ በውርስ ከተገኘው ዋናው ቤት ዋጋ ጋር ሲነፃፀር ከእጥፍ በላይ ስለመሆኑ በማስረጃ የተረጋገጠ መሆኑን የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ያሳያል። ሰበር ሰሚ ችሎቱም ለውሳኔው መሰረት ያደረገው እነዚህን በማስረጃ የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች ስለመሆኑ በውሳኔው በግልጽ አመላክቷል።

እንግዲህ በአ.ፌ.ዲ.ሪ. ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3ሀ)) እና ህገ መንግስቱን ተከትሎ በታወጀው የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10 መሰረት ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው የዳኝነት ስልጣን መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸውን ማናቸውንም የመጨረሻ ውሳኔዎችን መርምሮ ማረም ነው። መሰረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት እንደሆነም በአዋጁ የትርጉም ክፍል በአንቀጽ 2(4) ስር በዝርዝር ተመልክቷል። ችሎቱ ይህንን ስልጣኑን ተግባራዊ ሲያደርጉ ፍሬ ነገርን በተመለከተ በዋናነት መነሻ የሚያደርገው ስልጣን ባላቸው የበታች ፍርድ ቤቶች በማስረጃ የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች ነው።

በህግ ስልጣን የተሰጣቸው የስር ፍርድ ቤቶች በፍሬ ነገር ረገድ ማስረጃን በመመርመር እና በመመዘን የሚደርሱበት ድምዳሜ በሰበር ሰሚ ችሎት ሊለወጥ የሚችለው የበታች ፍርድ ቤቶች የቀረቡላቸውን ማስረጃዎችን ይዘት በአግባቡ ሳይመለከቱ ሲቀሩ፣ ወይም በማስረጃ የተረጋገጠው እና ፍርድ ቤቶቹ የደረሰበት ድምዳሜ የተለያዩ ሆነው ሲገኙ አልያም በማስረጃ ምዘና ረገድ የፈፀሙት መሰረታዊ የማስረጃ ምዘና መርህ ጥሰት መኖሩ ሲረጋገጥ እንደሆነ በዚህ ችሎት በተደጋጋሚ የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ ነው።

በሌላ በኩል መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈፅሞበታል በሚል የሰበር አቤቱ የቀረበበት የመጨረሻ ውሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ከሆነ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታውን ተቀብሎ በሰበር የማየት ስልጣን የሚኖረው ውሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሚቃረን ሲሆን እንዲሁም አግባብነት የሌለውን ህግ በመጥቀስ ወይም ህግን ያላግባብ በመተርጎም የተሰጠ ውሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሆኖ ጉዳዮቹም ለህዝብ ጥቅም ሀገራዊ ፋይዳ ያላቸው ሲሆን ብቻ ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 10(1(ሐ) እና (መ)) ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ።

ከዚህ አኳያ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ውሳኔ ይዘት በአዋጁ አንቀጽ 10(1(ሐ) እና (መ)) ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች አንፃር ሲታይ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም። በመሆኑም ተከታይ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

የአሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/420201 ላይ ጥር 09/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቷል።

ትዕዛዝ

- 1. የዚህን ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ወጪ ግራ ቀኑ የየራሳቸውን ይቻሉ።
- 2. በዚህ መዝገብ ላይ የተሰጠ የእግድ ትዕዛዝ ካለ ተነስቷል። ይፃፍ።
- 3. መዝገቡ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ጃቶች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 241463

ጥቅምት 27 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች፡-እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሣዬ

ሀብታሙ እርቅይሁን

አመልካች፡- ወ/ሮ ጸጋ ተገኝ ---- ቀረቡ

ተጠሪዎች፡- 1ኛ. ሀብታሙ ጫኔ

2ኛ. ታምሩ ጫኔ

አልቀረቡም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን በዚህ አግባብ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካች ጥር 25 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 49051 በቀን 16/11/2013 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔ የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 0111594 በቀን 15/09/2014 ዓ.ም አሻሽሎ ማጽናቱ እና የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 03-36257 በቀን 29/02/2014 ዓ.ም የይግባኝ ሰሚ ችሎቱን ውሳኔ በማጽናት መወሰኑ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለታቸው ሲሆን ተጠሪዎች በስር ፍ/ቤት ከላኦች ሆነው አመልካች ደግሞ ተከላኸ ሆነው በውርስ ሀብት ጉዳይ ተከራክረዋል፡፡

ተጠሪዎች በስር ፍርድ ቤት ባቀረቡት አቤቱታ የሟች ጫኔ ከበደ ልጆችና ወራሾች መሆናቸውን በፍ/ቤት ያረጋገጡ መሆናቸውን በመግለጽ እንዲሁም ሟች አባታቸው በህይወት እያለ በቀን 22/03/2007 ዓ.ም በፍ/ቤት በተሰጠ ውሳኔ ከአመልካች ጋር የነበራቸው ትዳር ፈርሶ በኮምፖዩተር ከተማ ቀበሌ 02 የሚገኘው ዋናው ቤት የሟች የግል ንብረት መሆኑን 3 ክፍል ሰርቪስ ቤት ደግሞ የጋራ ነው ተብሎ የሰርቪስ ቤቱ ግምት በየድርሻቸው የተከፈለ ቢሆንም አመልካች የሟች አባታችን የግል ንብረት የሆነውን ይህንኑ ዋና ቤትና ግምታቸው ብር 90,000.00 (ዘጠና ሺህ ብር) የሚሆኑ የቤት እቃዎችን ይዘው ለወራሾች ለማስረከብ ፈቃደኛ ባለመሆናቸው እንዲያስረክቡን ይወሰንልን ሲሉ ጠይቀዋል።

አመልካች ባቀረቡት መልስም የቤቱና የንብረቱ ግምት የተጋነነ ነው። ከሟች ባለቤቱ ጋር በፍ/ቤት በባልና ሚስት ጉዳይ ክርክር አድርገን ፍ/ቤቱ የንብረት ክፍፍል ውሳኔ የሰጠ ቢሆንም ከዛ በኋላ በመታረቃችን የንብረት ክፍፍሉ አልተፈጸመም። በትዳር ቀጥለን ጋብቻው የፈረሰው በባለቤቱ ሞት ምክንያት ነው። ክስ የቀረበበት ቤት በጣም ያረጀ ስለነበረ አመልካች በኮምፖዩተር ከተማ ቀበሌ 05 የሚገኝ የግል ቤቱን ሽጮ በማደስ አዲስ ቤት ያደረግኩት በመሆኑ የዚህ ቤት ግማሽ ድርሻ ይገባኛል በአማራጭም ለአድሳት ያወጣሁት ወጭ ሊከፈለኝ ይገባል። ከቤት እቃዎቹ መካካል ቴሌቪዥኑ የግሌ ነው። የአረቄ ማመላሻ ጎማው የ3ኛ ወገን ነው የቢራ ሳጥኑም የባልና ሚስት ንብረት ስላልሆነ የጋራ የሆኑት ተለይተው ግማሽ ድርሻዬ ሊከፈለኝ ይገባል። የሰርቪስ ቤቶቹ የአመልካችና የሟች የጋራ ንብረት ስለመሆናቸው ተጠሪዎች ያልካዱ በመሆኑና ከዚህ በፊትም የንብረት ክፍፍል ያልተደረገባቸው በመሆኑ የዋናው ቤትና አራት ክፍል ሰርቪስ ቤት ግማሽ ድርሻዬ ሊከፈለኝ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ምስክሮችና ማስረጃዎች ከመረመረ በኋላ ከቀረበው የሰነድ ማስረጃና ከምስክሮች መረዳት እንደተቻለው ሟች ጫኔ ከበደ እና አመልካች የነበራቸው ጋብቻ በፍ/ቤት ውሳኔ ፈርሶ ሶስት ክፍል ሰርቪስ ቤት የጋራ ንብረታቸው ነው ተብሎ ዋጋው ተገምቶ ግማሹን ድርሻ ሟች ለአመልካች በሽማግሌዎች አማካኝነት ከፍሎ የጠቀለለው መሆኑ በማስረጃ በመረጋገጡ ክፍፍሉ ተፈጽሟል። እንዲሁም ዋናውን ቤት በተመለከተ ቤቱ የሟች ጫኔ ከበደ የግል ንብረት መሆኑ ሟችና አመልካች ካደረጉት የባልና ሚስት ክርክር የውሳኔ ግልባጭ መረዳት የተቻለ በመሆኑ ዋናው ቤት የሟች የግል ንብረት ነው። ከምስክሮች መረዳት እንደተቻለው ንብረት ተከፋፍለው እንደ ባልና ሚስት መኖራቸውን በቀጠለብት ጊዜ ሁለት ክፍል ኩሽና ቤት የሰሩ መሆኑ በመረጋገጡ ይህም የጋራቸው እንደሚሆን የህግ ግምት በመውሰድ የዚህን ቤት ግማሽ ግምት ተጠሪዎች ለአመልካች በመክፈል ሊጠቀሙት ይገባል። የቤት እቃዎቹን በተመለከተ 6 የቢራ ሳጥኖችን አበበ እሾቱ የመጠጥ አከፋፋይ የተረከባቸው መሆኑ ከተያያዘው ማስረጃ መረዳት የተቻለ በመሆኑ ከዚህ ውጭ ያለው የቤት እቃ የሟች እና የአመልካች የጋራ ንብረት በመሆኑ እኩል ሊካፈሉ ይገባል በማለት ወስኗል።

አመልካችም በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድርጎባቸዋል በሚል ለአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም የይግባኝ አቤቱታውን ከስር ፍ/ቤት ውሳኔና አግባብነት ካላቸው ህጎች አንጻር እንዲሁም የሟችና የአመልካች የባልና ሚስት ጉዳይ በፍ/ቤት የታየበትን መ.ቁ. 0125468 አስቀርቦ ከመረመረ በኋላ መዝገቡ ቀበሌ ውሳኔውን እንዲያስፈጽም የታዘዘ መሆኑንም ሆነ ውሳኔው በስምምነት ተፈጽሞ የቀረበ ስለመሆኑ የማያሳይ በመሆኑ የፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ 277 እና 396 ውሳኔው በአፈጻጸም ተቋቁሞ የሚባለው በፍ/ቤት ቀርቦ ሲመዘገብ መሆኑንና በፍ/ቤት ካልተመዘገበ ግን በፍ/ቤት ዘንድ ዋጋ ሊሰጠው የማይችል ስለመሆኑ የሚያስገነዝብ በመሆኑ ይህም ከአ/ብ/ክ/መ የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 94(3) እና 128 እንዲሁም ከፈ.ዴ.ራ.ሉ ህገ መንግስት አንቀጽ 34(1) አንጻር ጋብቻቸውን አድሰው አብረው መቆየታቸው ሲታይ የስር ፍ/ቤት የምስክሮችን ቃል መሰረት አድርጎ አፈጻጸም ተደርጓል በሚል መወሰኑ ስህተት ነው። በመሆኑም ሶስት ክፍል ሰርቪስ ቤቱ ፍርድ ያረፈበት ቢሆንም ውሳኔው በፍ/ቤት ያልተፈጸመና ተጋቢዎቹም ጋብቻቸውን አድሰው አብረው የኖሩ መሆናቸው በምስክሮች የተረጋገጠ በመሆኑ ሶስት ክፍል ሰርቪስ ቤቱ የሟችና የአመልካች የጋራ ንብረት ስለሆነ እኩል ሊካፈሉ ይገባል በማለት የስር ፍ/ቤቱን ውሳኔ በማሻሻል ሌላውን የውሳኔ ክፍል በማጽናት ወስኗል።

አመልካችም ይህ ውሳኔ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል በማለት ለአ/ብ/ክ/መ/ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር አቤቱታ ቢያቀርቡም የይግባኝ ሰሚው ችሎት ውሳኔ ስህተት አልተገኘበትም በሚል አቤቱታቸው ተቀባይነት አላገኘም።

አመልካችም የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት በ25/05/2015 ዓ.ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፡- ለዚህ ክርክር መነሻ የሆነው ዋናው ቤት ከትዳር በፊት ሟች ያፈሩት ንብረት ቢሆንም በእርጅና ምክንያት ሊወድቅ ሲል የግል ቤቱን በመሸጥ ከፍተኛ ወጭ አውጥቼ ያደስኩት መሆኑ በስር ፍ/ቤት ተመስክሮልኝ እያለ፣ እኔና ሟች ባለቤቱ በፍ/ቤት ክርክር ጋብቻው ከፈረሰ በኋላ የንብረት ክፍፍል ሳናደረግ በትዳር የቀጠልን መሆኑ ተረጋግጦ እያለ ዋናው ቤት መሰረታዊ የእድሳት ለውጥ የተደረገበት በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች ቤቱ የጋራ ሀብት ሆኗል ብለው መወሰን እያለባቸው ይህም ከታለፈ ያወጣሁት ወጪ ተገምቶ ሊወሰንልኝ ሲገባ ቤቱ የሟች የግል ንብረት ነው መባሉ አግባብነት የለውም፤ በኮምፖዩተር ወረዳ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 01-25465 አመልካች እና ሟች ባለቤቱ በነበረን የባልና ሚስት ክርክር የአሁን አመልካች ዋናውን ቤት ትቼዋለሁ ሰርቪስ ቤቶቹን ብቻ ያካፍለኝ ብላለች የሚለውን መሰረት አድርጎ ውሳኔ የሰጠ ቢሆንም እንኳ ከዛ በኋላ መልሰን በትዳር ስለቀጠልን፣ በአፈጻጸምም ንብረት ስላልተካፈልን ቤቱ የጋራ ሆኖ የቀጠለ በመሆኑ፣ በወቅቱ ክርክሪን ትቻለው ብልም መልሰን በትዳር ስለቀጠልን የቀደመው ፍርድ በሌላ ጊዜ በሚነሳ የባልና ሚስት ክርክር ይህን ንብረት አስመልክቼ አዲስ ክርክር እንዳላነሳ የማይከለክለኝ በመሆኑ የስር ፍ/ቤት በዚህ መዝገብ የተሰጠውን ውሳኔ ብቻ መሰረት አድርጎ መወሰኑ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ተሸሮ ዋናው ቤት መሰረታዊ ለውጥ የተደረገበት በመሆኑ የጋራ ሀብት ነው ተብሎ እንዲወሰንልኝ እጠይቃለሁ የሚል ነው።

አቤቱታው የቀረበለት የሰበር አጣሪ ችሎትም የክርክሩ መነሻ በሆነው የሟች የግል ሀብት ዋና ቤት ላይ አመልካች ከሟች ጋር በትዳር ስትኖር በዚህ ቤት ላይ እድሳት ያደረገች ስለመሆኑ በምስክሮች ተነግሮ እያለ የዚህ ቤት የእድሳት ወጭ ለአመልካች አይገባትም የመባሉ አግባብነት መጣራት ያለበት በመሆኑ አቤቱታው ለሰበር ችሎት ይቅረብ ግራ ቀኙም የጽሁፍ መልስ ይቀባበሉ ሲል ትዕዛዝ ሰጥቷል።

በዚህ ትዕዛዝ መሰረት ተጠሪዎች በ24/08/2015 ዓ.ም የተጻፈ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም የአመልካች አቤቱታ ቤቱ ታድሷል ወይስ አልታደሰም የሚለው ላይ ያተኮረ በመሆኑ የፍሬ ነገር እንጂ የህግ ስህተት ባለመሆኑ እንዲሁም በክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ታይተው በፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታዩ የሚገባቸው የህዝብ ጥቅምና ሃገራዊ ፋይዳ ያላቸው ጉዳዮች መሆን እንዳለባቸው የፌዴራል ፍ/ቤቶች አዋጅ ቁ. 1234/2013 አንቀጽ 2(2) (ሀ)፣ (ለ)፣ (ሸ) እና አንቀጽ 10(1) (ሐ) እና (መ) ተጨማሪ መስፈርቶችን የሚደነግግ በመሆኑና አቤቱታው ይህንን ስለማያሟላ ውድቅ ሊደረግ ይገባል። በኮምፖዩተር ወረዳ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 0125465 በ2009 ዓ.ም ዋናው ቤት የሟች ስለመሆኑ ከተወሰነ በኋላ በቤቱ ላይ የተደረገ እድሳት የሌለ መሆኑ በስር ፍ/ቤት በምስክሮች የተረጋገጠ በመሆኑ ባልተደረገ እድሳት የእድሳት ወጭ መጠየቁ ተገቢነት የሌለው በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ እንዲጸና እንጠይቃለን የሚል ነው።

አመልካችም በቀን 21/09/2015 ዓ.ም በተጻፈ የመልስ መልስ አቤቱታቸውን አጠናክረው ተከራክረዋል።

ከዚህ በላይ አጠር ባለመልኩ የተገለጸው የግራ ቀኙ ክርክርና በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ውሳኔዎች ይዘት የሚመለከት ሲሆን እኛም የሰበር አጣሪ ችሎት የያዘውን ማስቀረቢያ ጭብጥ መሰረት በማድረግ በውሳኔው ላይ በዚህ ችሎት ደረጃ ሊታረም የሚችል የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል። በመሰረቱ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ) እና በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10(1) እንደተመለከተው ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው የዳኝነት ስልጣን በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ውስጥ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈፅሞ ሲገኝ በሰበር አይቶ የማረም ነው። በዚህ አግባብም ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር ሰሚነት ስልጣኑን ተግባራዊ ሲያደርግ ፍሬ ነገርን በተመለከተ በዋናነት መነሻ የሚያደርገው ስልጣን ባላቸው የበታች ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች ነው።

አሁን በያዝነው ጉዳይ ማስረጃን የመስማት፣ የመመርመርና የመመዘን ስልጣን ያለው የደቡብ ወሎ መስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ግራ ቀኙ የሚከራከሩበት ዋናው ቤት የሟች ጫኔ ከበደ የግል ሀብት ነው የሚል መደምደሚያ ላይ የደረሰው ሟች ጫኔ ከበደ እና አመልካች የነበራቸው ጋብቻ በፍ/ቤት ውሳኔ ፈርሶ በንብረት ላይ ክፍፍል ሲደረግ አመልካች ሶስት ክፍል ሰርቪስ ቤት ላይ የይገባኛል ክርክር ያቀረቡ በመሆኑ በዚህ ቤት ላይ ክርክር መደረጉን፣ ዋናውን ቤት በተመለከተ ቤቱ የሟች ጫኔ ከበደ የግል ንብረት መሆኑ ሟችና አመልካች ካደረጉት የባልና ሚስት ክርክር የውሳኔ

ግልባጭ መረዳት መቻሉን፣የተጠሪዎች ምስክሮች አከራካሪው ዋናው ቤት የሚች ጫኔ ከበደ የግል ሀብት መሆኑን ሲያስረዱ አመልካች በምስክሮቻቸው ማስተባበል አለመቻላቸውን በመጥቀስ ነው።

የስር ፍርድ ቤቶች በዋነኝነትም የደቡብ ወሎ መስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በዚህ ረገድ ማስረጃን በመስማት፣በመመርመርና በመመዘን የደረሰበት ድምዳሜ በዚህ ችሎት ሊለወጥ የሚችለው የስር ፍርድ ቤት ከማስረጃ ምዘና መርህ አንፃር የፈፀመው መሰረታዊ የህግ ስህተት ከተገኘ ብቻ ሲሆን ይህ ችሎት ባደረገው ምርመራም የስር ፍርድ ቤቶች የቀረቡትን የምስክሮቹን ቃል በመመርመር እንዲሁም አመልካችና ሚች ከበደ ጫኔ የነበራቸው ጋብቻ በፍ/ቤት ውሳኔ ፈርሶ በንብረት ላይ ክፍፍል ሲያደረግ የነበረውን ነባራዊ ሁኔታ ከመዝገቡ በመረዳት የደረሰበት ድምዳሜ የስር ፍርድ ቤቶች በዋነኝነትም የደቡብ ወሎ መስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተገቢውን ማጣራት በማድረግ ለጉዳዩ ተገቢውን እልባት መስጠቱን የሚያሳይ በመሆኑ በአጠቃላይ በስር ፍርድ ቤቶ ከማስረጃ ምዘና መሰረታዊ መርህ አንፃር የተፈፀመ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተገኘ በመሆኑ ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

1. የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 49051 በቀን 16/11/2013 ዓ.ም አከራካሪውን ዋናውን ቤት አስመልክቶ የሰጠውን ውሳኔ ፣የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 0111594 በቀን 15/09/2014 ዓ.ም ይህንን ውሳኔ ክፍል በማፅናት የሰጠው ውሳኔና ይህንን ውሳኔ በማፅናት የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 03-36257 በቀን 29/02/2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.348(1) መሰረት ፀንቷል።
 2. በደቡብ ወሎ መስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ.49051 በተጀመረው አፈፃፀም ላይ መጋቢት 20 ቀን 2015 ዓም ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቷል።
 3. ግራ ቀኙ በሰበር ክርክሩ ምክንያት ያወጡትን ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።
- ጉዳዩ ውሳኔ ስላገኘ መዝገቡ ተዘግቷል።ይመለስ።**

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 240810

ጥቅምት 26 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ

ደጀኔ አያንሳ

ኑረዲን ከደር

መላኩ ካሣዬ

ሐብታሙ እርቅ ይሁን

አመልካች፡- አቶ አሸናፊ ወንድማገኝ ----- ጠበቃ ወንድም ጌታሁን ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ሀና አህመድ ----- አልቀረቡም

መዝገቡ ለምርመራ የተቀጠረ ነው። በመሆኑም መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው አመልካች ጥር 16 ቀን 2015 ዓ.ም በተጻፈ አቤቱታ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 82830 ሠኔ 20 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 19743 ጥር 04 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባል በማለት አቤቱታ በማቅረባቸው ነው።

ጉዳዩ ጋብቻ በፍቺ መፍረሱን ተከትሎ የቀረበን የንብረት ክፍፍል አቤቱታን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በስር ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር የአሁን ተጠሪ አመልካች፤ የአሁን አመልካች ደግሞ ተጠሪ በመሆን ተከራክረዋል። ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ባቀረቡት የንብረት ክፍፍል ዝርዝር ከአመልካች ጋር በጋብቻ በነበሩ ጊዜ በጋራ ተፈርተዋል የሚልዋቸውን በአመልካች ስም ተመዝግበው የሚገኙ የሰሌዳ ቁጥር ኮድ አ.አ 03-58837 የሆነ ተሽከርካሪ፤ የሰሌዳ ቁጥር

ኮድ ኢ.አ 02-18399 ተሽከርካሪ፤ በማስ አሉሚንዩም ቦር እና መስኮት መገጣጠሚያ ድርጅት ውስጥ የሚገኙ ማሽኖች እና ቁሳቁሶች፤ በዚህ ድርጅት ስም የተመዘገቡ የሰሌዳ ቁጥራቸው ኮድ 3-B55111 እና ኮድ 3-B10604 የሆኑ ተሽከራካሪዎች፤ የዚህ ድርጅት የተለያዩ ንብረቶች፤ ለ40/60 ኮንዶሚኒየም ቤት በተጠሪ ስም በባንክ የተቆጠበ ገንዘብ እና በተለያዩ ባንኮች የሚገኝ ገንዘብ በመዘርዘር አመልካቹ ድርሻቸውን እንዲያካፍላቸው ይወስንላቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀዋል።

አመልካች በሰጡት መልስ ተጠሪ የክፍፍል ውሳኔ እንዲሰጥላቸው በዝርዝር ካቀረቧቸው ንብረቶች ውስጥ በአመልካች ስም ተመዝግበው የሚገኙ የሰሌዳ ቁጥር ኮድ ኢ.አ 03-58837 የሆነ ተሽከርካሪ፤ የሰሌዳ ቁጥር ኮድ ኢ.አ 02-18399 ተሽከርካሪ፤ የንግድ ድርጅቱ፤ በንግድ ድርጅቱ ስም የተመዘገቡ የሰሌዳ ቁጥራቸው ኮድ 3-B55111 እና ኮድ 3-B10604 የሆኑ ተሽከራካሪዎች እና የድርጅቱ ንብረቶች ከጋብቻ በፊት ያፈራጁቸው ናቸው፤ ሚያዝያ 26 ቀን 2010 ዓ.ም በሰነዶች ምዝገባ እና ማረጋገጫ ኤጀንሲ በአራት ምስክሮች ፊት በተደረገ የንብረት ማግለል ውል የአመልካች መሆናቸው የተገለጹ በመሆኑ ተጠሪ እነዚህን ንብረቶች የመካፈል መብት የላትም በማለት በዋነኝነት የተከራከሩ ሲሆን ለዚህ የሰበር አቤቱታ ምክንያት ባልሆኑ በሌላቸው በሌሎች ንብረቶች ላይም ዝርዝር መልስ ሰጥተዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም አመልካች እና ተጠሪ ሚያዝያ 26 ቀን 2010 ዓ.ም ያደረጉት የንብረት ማግለል ውል ለክርክሩ መነሻ የሆኑትን ንብረቶች በተመለከተ ሕጋዊ ውጤት አለው ወይስ የለውም? ሕጋዊ ውጤት አለው ከተባለ የተጠቀሱት ንብረቶች የአመልካች የግል ሐብት ናቸው ወይስ የጋራ ሐብት? ግራቶች የተካካዱባቸውን ንብረቶች እና በባንክ የተቆጠበ ገንዘብ የጋራ ሐብት ናቸው ወይስ አይደሉም? የሚሉትን ጭብጦች ከያዘ በኋላ የግራቶችን ክርክር እና ማስረጃ መርምሮ በባልና ሚስት መካከል በትዳር ውስጥ የሚደረጉ ውሎች ፍርድ ቤት ቀርበው መጽደቅ እንዳለባቸው በፌዴራል የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 73 ላይ ተደርግንል፤ አመልካች እና ተጠሪ ሚያዝያ 26 ቀን 2010 ዓ.ም በጋብቻ ውስጥ ያደረጉት ውል ፍርድ ቤት ቀርቦ ያልጸደቀ በመሆኑ ሕጋዊ ውጤት የለውም፤ ውሉ በሰነዶች ማረጋገጫ ጽ/ቤት መመዝገብ ብቻውን ሕጋዊ ውጤት አያሰጠውም፤ ተጠሪ የሰሌዳ ቁጥር ኮድ ኢ.አ 03-58837፤ የሆነ ተሽከርካሪ፤ የሰሌዳ ቁጥር ኮድ ኢ.አ 02-18399 ተሽከርካሪ አመልካች ከጋብቻ በፊት የነበረው መሆኑን በቃል በተደረገው ማጣራት ያመኑ በመሆኑ የአመልካች የግል ሐብት ናቸው፤ የሰሌዳ ቁጥራቸው ኮድ 3-B55111 እና ኮድ 3-B10604 የሆኑ ተሽከራካሪዎች በጋብቻ ውስጥ የተፈሩ በመሆኑ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሐብት ናቸው እኩል ይከፋፈሉ፤ በአመልካች ስም በተመዘገበ የንግድ ድርጅት ውስጥ በዘመን ባንክ እና በሕብረት ባንክ የነበረ አጠቃላይ ብር 605,993.77 / ስድስት መቶ አምስት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና ሶስት ከሰባ ሰባት ሳንቲም / የዕግድ ትዕዛዝ ተሰጥቶበት አመልካች እግዱን አስነስቶ ያወጣውን ገንዘብ ጥቅም ላይ ያዋለው ስለመሆኑ አመልካች ያላስረዳ በመሆኑ የተጠሪን ድርሻ ብር 302,999.88 / ሶስት መቶ ሁለት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና ዘጠኝ ብር ከሰማንያ ስምንት ሳንቲም / ይክፈላት በማለት ወስኗል፤ በሌሎች የንብረት ክፍፍል ጥያቄዎች ላይም ፍርድ ቤቱ ወሳኔ የሰጠ ሲሆን ለዚህ የሰበር አቤቱታ መነሻ ምክንያት ስላልሆኑ በዝርዝር መመዝገብ አላስፈለገም።

አመልካች ይህን ውሳኔ በመቃወም ለፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ቢሆንም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሠረት ይግባኛቸው ተሰርዟል።

አመልካች ጥር 16 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡- ከጋብቻ በኋላ የተደረገ ውል በፍ/ቤት የሚጸድቀው ንብረቶቹ በግብይት የተገኙ ከሆነ እንጂ የግል ንብረቶች በሰነዶች እና ምዝገባ ኤጀንሲ የማግለል ውል እንዳይደረግ ለመከልከል አይደለም፤ በሰነድ አረጋጋጭ የተረጋገጠ ሰነድ በውስጡ ስለሚገኘው ይዘት እምነት የሚጣልበት ማስረጃ ነው፤ ውሉ በተጠሪ በኩል ለሰነዶች ማረጋገጫ እና ምዝገባ ኤጀንሲ ቀርቦ ያልታገደ ነው፤ ይህን ሰነድ መቃወም የሚቻለው ፍርድ ቤት በበቂ ምክንያት ሲፈቅድ ብቻ ነው፤ ስለሆነም በንብረት ማግለል ውል የተገለሉ የአመልካች የግል ንብረት የሆኑ የሰሌዳ ቁጥራቸው ኮድ 3-B55111 እና ኮድ 3-B10604 የሆኑ ተሽከርካሪዎች በጋብቻ ውስጥ የተፈሩ በመሆኑ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሐብት ናቸው እኩል ይከፋፈሉ በማለት የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ አይደለም፤ በአሉሚንዩም የንግድ ድርጅት ውስጥ በዘመን ባንክ እና በሕብረት ባንክ የታገደ በድምሩ ብር 605,993.77 / ስድስት መቶ አምስት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና ዘጠኝ ክሳራ ሰባት ሳንቲም / ለሰራተኞች ደመወዝ ለግብር ክፍያ እና ለልጅ ቀለብ፤ ለኮንዶሚኒየም ቤት ቁጠባ እና ለአክሲዮን ግዢ እና ለተለያዩ ወጪዎች የተከፈለ ስለመሆኑ አመልካች በማስረጃ አረጋግጬ ሳለ ይህ ገንዘብ የጋራ ነው ተብሎ መወሰኑም አግባብ አይደለም፤ ስለሆነም በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ በሰበር አጠሪው ችሎት ተመርምሮ የግል ንብረት ለማግለል ታስቦ የተደረገው ውል በሰነዶች ማረጋገጫ እና ምዝገባ ኤጀንሲ የተመዘገበውን በፍርድ ቤት አልተመዘገበም በማለት ውድቅ የመደረጉን አግባብነት ከምዝገባ ውጤትና ዓላማ አንጻር ለመመርመር የሚል ማስቀረቢያ ጭብጥ ተይዞ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጎ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ቀርቧል።

ተጠሪ መጋቢት 11 ቀን 2015 ዓ.ም በሰጡት መልስ አመልካች እና ተጠሪ ሚያዝያ 26 ቀን 2010 ዓ.ም በሰነዶች ማረጋገጫ እና ምዝገባ ጽ/ቤት አድርገውታል የተባለው ውል በተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 73 መሠረት በፍርድ ቤት ያልጸደቀ በመሆኑ ሕጋዊ ውጤት የለውም፤ በጋብቻ ውስጥ የተፈሩ ሁለት ተሽከርካሪዎች እና በባንክ የሚገኝ ገንዘብ የጋራ ስለመሆኑ በአመልካች እና በተጠሪ አልተካደም፤ ስለሆነም ይህንኑ መሠረት በማድረግ በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ ስለሆነ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

አመልካችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥተዋል።

የግራቶች ክርክር እና በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ በአጭሩ ከላይ የተገለጸውን ይመስላል። ይህ ችሎትም ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነውን ውሳኔ ከግራቶች ክርክር፤ በሰበር አጣሪው ችሎት

ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

በመሠረቱ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግስት አንቀጽ 34 ላይ በሕግ ከተወሰነው የጋብቻ ዕድሜ የደረሱ ወንዶችና ሴቶች በዘር በብሔር በብሔረሰብ ወይም በሐይማኖት ልዩነት ሳይደረግባቸው የማግባት እና ቤተሰብ የመመሥረት መብት እንዳላቸው፤ በጋብቻ አፈጻጸም፤ በጋብቻው ዘመን እና በፍቺ ጊዜ እኩል መብት እንዳላቸው፤ ቤተሰብ የሕብረተሰብ የተፈጥሮ መሠረታዊ መነሻ እንደሆነ ከሕብረተሰብ እና ከመንግስት ጥበቃ እንደሚደረግለት ተመልክቷል። ኢትዮጵያ በተቀበለችው በሲቪል እና የፖለቲካ መብቶች ዓለምዓቀፍ ቃልኪዳን ሰነድ አንቀጽ 23 እንዲሁም በአፍሪካ የሰዎች እና የሕዝቦች መብቶች ቻርተር አንቀጽ 18 ላይም በተመሳሳይ ተደንግጓል።

ሕገመንግስቱን መሠረት በማድረግ የወጣው የተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 ይህንን የሕገመንግስቱን መሠረታዊ ሐሳብ በመያዝ ስለ ጋብቻ ዓይነቶች፤ ስለጋብቻ አፈጻጸም፤ ጋብቻ በተጋቢዎች ግላዊ ግንኙነት እና የንብረት ግንኙነት ላይ ስላለው ውጤት፤ ተጋቢዎች ጋብቻ ከመመስረታቸው በፊት፤ ጋብቻውን በመሰረቱበት ዕለት እና በጋብቻ ውስጥ እየኖሩ ስለሚያደርጉት ስምምነት፤ እንዲሁም ስለ ፍቺ እና ስለውጤቶቹ ዝርዝር ሁኔታዎችን አስቀምጧል።

የተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 42 እና 44 ተጋቢዎች ጋብቻ ከመፈጸማቸው በፊት፤ ወይም እጅግ ቢዘገይ ጋብቻውን በፈጸሙበት ዕለት የንብረት ግንኙነታቸው ስለሚያስከትለው ውጤት ስምምነት ማድረግ እንደሚችሉ፤ ይህ ስምምነትም በጽሑፍ መደረግ እንዳለበት እና ሁለት ከሚስት ወገን ሁለት ከባል ወገን በሆኑ አራት ምስክሮች መረጋገጥ እንዳለበት ይደነግጋል።

በሌላ በኩል የዚህ ሕግ አንቀጽ 73 ድንጋጌ ተጋቢዎች በትዳር ውስጥ ሆነው የሚፈጽሟቸው ስምምነቶች ፍርድ ቤት ቀርበው ካልጸደቁ በቀር ውጤት እንደሌላቸው ይደነግጋል። የዚህ ድንጋጌ መሠረታዊ ዓላማ ሕገመንግስቱ፤ ኢትዮጵያ የተቀበለችቸው ዓለማዓፋዊ እና አህጉራዊ ስምምነቶች ለቤተሰብ ከሰጡት ጥበቃ ጋር ተገናዝቦ ሲታይ ተጋቢዎች በትዳር ውስጥ ሆነው በኑሮ ሒደት ውስጥ የሚፈጽሟቸው ስምምነቶች ከተጽዕኖ ውጪ በነጻ ፈቃድ እና በምክንያት የተሰጡ መሆናቸውን ለማረጋገጥ እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል። ስለሆነም ተጋቢዎች በትዳር ውስጥ ሆነው የሚፈጽሟቸው ስምምነቶች በነጻ ፍቃድ መደረጋቸው ብቻ ሳይሆን ስምምነቱ የተገባባት ምክንያት ሊመረመር የሚችለው በመደበኛ ፍርድ ቤት ነው። ሕጉ ተጋቢዎች በትዳር ውስጥ የሚያደርጓቸው ስምምነቶች በሰነዶች ማረጋገጫ ጽ/ቤት ቀርበው ከተመዘገቡ ሕጋዊ ውጤት ይኖራቸዋል በሚል እውቅና አልሰጠም።

በያዝነው ጉዳይ በአመልካች እና በተጠሪ መካከል ሚያዝያ 26 ቀን 2010 ዓ.ም ተደርጓል የተባለው ስምምነት ከጋብቻ በኋላ ግራቶች በትዳር ውስጥ ሆነው የተደረገ መሆኑ እና በፍርድ ቤት ያልጸደቀ መሆኑ አላከራከረም። አመልካች ስምምነቱ ተቀባይነት ሊኖረው ይገባል በማለት አጥብቀው የሚከራከሩት ስምምነቱ

በሰነዶች ማረጋገጫ እና ምዝገባ ጽ/ቤት የተመዘገበ ነው በሚል ነው። ሆኖም ስምምነቱ ግራቀኝ በጋብቻ ውስጥ ሆነው የተፈጸመ በመሆኑ ሕጋዊ ውጤት እንዲኖረው ፍርድ ቤት ቀርቦ መጽደቅ ይኖርበታል። ስለሆነም አመልካች ከተጠሪ ጋር ያደረገው ስምምነት በሰነዶች ማረጋገጫ እና ምዝገባ ጽ/ቤት የተመዘገበ በመሆኑ ተቀባይነት ሊኖረው ይገባል በሚል የሚያቀርቡት ክርክር አግባብ አይደለም።

በሌላ በኩል ፍሬነገርን የማጣራት እና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያላቸው የስር ፍርድ ቤቶች የሰሌዳ ቁጥራቸው ኮድ 3-B55111 እና ኮድ 3-B10604 የሆኑ ተሽከራካሪዎች በጋብቻ ውስጥ የተፈሩ መሆኑ፤ በአመልካች ስም በተመዘገበ የንግድ ድርጅት ውስጥ በዘመን ባንክ እና በሕብረት ባንክ የነበረ አጠቃላይ ብር 605,993.77 / ስድስት መቶ አምስት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና ዘጠኝ ከሰባ ሰባት ሳንቲም / የዕግድ ትዕዛዝ ተሰጥቶበት አመልካች እግዱን አስነስተው ያወጡትን ገንዘብ ጥቅም ላይ ያዋሉት ስለመሆኑ ያላስረዱ መሆኑ ተረጋግጧል።

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግስት 80/3/ሀ እና በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 እና 10/1 መሠረት ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ስልጣን መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበትን የመጨረሻ ውሳኔ ማረጋገጫ እንጂ ፍሬነገርን የማጣራት እና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን የለውም። በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 እና 10/1 ላይ እንደተመለከተውም አንድ ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት ተፈጽሞበታል በማለት ሊታረም የሚችለው የተሰጠው ውሳኔ የሕገመንግስቱን ድንጋጌዎች የሚቃረን ከሆነ፤ ሕግን አላግባብ የሚተረጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ሕግ የሚጠቅስ ከሆነ፤ ለክርክሩ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይያዝ ወይም ከክርክሩ ጋር የማይዛመድ አግባብነት የሌለው ጭብጥ ተይዞ ከተወሰነ፤ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ውድቅ በማድረግ ከተወሰነ፤ በፍርድ አፈጻጸም ሒደት ከዋናው ፍርድ ጋር የማይገናኝ ትዕዛዝ ከተሰጠ፤ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን ሳይኖር ከተወሰነ፤ የአስተዳደር አካል ወይም ተቋም ከሕግ ውጭ የሰጠው ውሳኔ ከሆነ፤ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ውሳኔ በመቃረን የተሰጠ ውሳኔ ከሆነ ነው።

በያዘነው ጉዳይ አመልካች የግሌ ናቸው የሚልዋቸው የሰሌዳ ቁጥራቸው ኮድ 3-B55111 እና ኮድ 3-B10604 የሆኑ ተሽከራካሪዎች በጋብቻ ውስጥ የተፈሩ መሆኑ፤ በአመልካች ስም በተመዘገበ የንግድ ድርጅት ውስጥ በዘመን ባንክ እና በሕብረት ባንክ የነበረ አጠቃላይ ብር 605,993.77 / ስድስት መቶ አምስት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና ዘጠኝ ከሰባ ሰባት ሳንቲም / የዕግድ ትዕዛዝ ተሰጥቶበት አመልካች እግዱን አስነስተው ያወጡትን ገንዘብ ጥቅም ላይ ያዋሉት ስለመሆኑ ያላስረዱ መሆኑ ፍሬነገርን የማጣራት እና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያላቸው የስር ፍርድ ቤቶች አረጋግጠዋል። ይህንን የተረጋገጠ ፍሬነገር መሠረት በማድረግም የሰሌዳ ቁጥራቸው ኮድ 3-B55111 እና ኮድ 3-B10604 የሆኑ ተሽከራካሪዎች የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሐብት ስለሆኑ እኩል ይከፋፈሉ፤ በአመልካች ስም በተመዘገበ የንግድ ድርጅት ውስጥ በዘመን ባንክ እና በሕብረት ባንክ የነበረ አጠቃላይ ብር 605,993.77 / ስድስት መቶ አምስት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና ዘጠኝ ከሰባ ሰባት ሳንቲም / የተጠሪን ድርሻ ብር 302,999.88 / ሶስት መቶ ሁለት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና

ዘጠኝ ብር ከሰማንያ ስምንት ሳንቲም / ይክፈላት በማለት ወስነዋል። በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 እና 10/1(ለ) በተመለከተው የመሠረታዊ የሕግ ስሕተት መመዘኛ መሠረት አመልካች ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች ከተሰጠው ውሳኔ ጋር በማገንዘብ እንደመረመርነው የመሠረታዊ የሕግ ስሕተት መመዘኛን የሚያሟላ ሆኖ አልተገኘም። ስለሆነም ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 82830 ሠኔ 20 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 19743 ጥር 04 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ጸንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ ግራቶች የየራሳቸውን ይቻሉ።
3. የካቲት 09 ቀን 2015 ዓ.ም በመዝገቡ የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፤ ይጻፍ - መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር - 239925

ጥቅምት 01 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገበየ (ዶ/ር)

እንዳሻወ. አዳነ

ተሾመ ሽፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡- አቶ አህመድ ሳሊም ጠበቃ ሀጎስ አብርሃ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ኢናስ ሳሊም ቀርቦዋል

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል

ፍርድ

ይህ ጉዳይ የቀረበውን የእግድ ይነሳልኝ አቤቱታ ወድቅ በማድረግ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የጸናው ትዕዛዝ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆኑን ገልጾ አመልካች የሰበር አቤቱታ በማቅረቡ ነው።

የጉዳዩም መነሻ ሲታይ በግራ ቀኝ መካከል የተጀመረው የባልና ሚስት ንብረት ክርክር ጉዳይ በሂደት ላይ እያለ የጋራ ንብረቶች ናቸው በሚል ክርክር የቀረበባቸው ንብረቶች በፍርድ ቤቱ ለጊዜው ታግደዋል። ይህ በእንዲህ እንዳለ አመልካች ህዳር 21 ቀን 2015 ዓ.ም ባቀረበው አቤቱታ ከአመልካች ጋር የዱቤ ሽያጭ ግንኙነት ያለው ዩኒቨርሲቲ ማኑፋክቸሪንግ ኃ/የተ/የግ/ማህበር ጋር የዱቤ ሽያጭ ግንኙነት ያለው መሆኑን ጠቅሶ ከታህሳስ 22 ቀን 2015 ዓ.ም በፊት በብር 30,000.000 የሚገመት የባንክ ዋስትና ካላቀረብኩኝ የማከፋፈል ስራውን ከእኔ ቀንሶ ለሌላ አከፋፋይ ለመስጠት የሚገደድ መሆኑንና ይህም በቤተሰቤ፣ በሠራተኞቹ እና በእኔም ላይ የማይተካ ጉዳት ያደርሳል የሚል ምክንያት በመግለጽ እግድ ከተላለፈባቸው

ቤቶች ወስጥ በቦሌ ክ/ከተማ ወረዳ 7 ጃክሮስ አካባቢ የካርታ ቁጥር 0474 በሆነው ቤት ላይ የተሰጠው እግድ እንዲነሳለት ዳኝነት ጠይቋል። ተጠሪ በበኩሏ ንብረቱ ላይ ክርክር እያደረገን በመሆኑ እግዱ ቢነሳ ቤቱ ሊሸጥ የሚችል ወይም በተያዘው ዋስትና መሰረት እዳ ቢመጣ በመብቱ ላይ የማይካስ ጉዳት ስለሚያስከትል እግድ ሊነሳ አይገባም በማለት ተከራክራለች።

የስር የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም ከግራ ቀኝ በዚህ መልኩ የቀረበውን ክርክር ከሰማ በኋላ አመልካች እግዱ እንዲነሳ የጠየቀው ቤቱን ለባንክ በዋስትና ለመስጠት በመሆኑ እና ቤቱ ለእዳ መያዣ ከዋለ በዕዳ ምክንያት ሊሸጥ የሚችል በመሆኑና ይህም ወደ ፊት የሚሰጠውን ወሳኔ ወጤት አልባ የሚያደርግ መሆኑን ጠቅሶ የቀረበውን አቤቱታ ወድቅ በማድረግ ትዕዛዝ ሰጥቷል። ከፍተኛ ፍርድ ቤቱም ይህንኑ አጽንቷል።

አመልካች ጥር 2 ቀን 2015 ዓ.ም ተዘጋጅቶ በቀረበ የሰበር አቤቱታ እግድ እንዲነሳ አቤቱታ ከቀረበበት ወጪ ያሉ ሌሎች ቤቶች አሁን ባለው የገበያ ዋጋ ቢሸጡ ከ 285,000,000 ብር በላይ ያወጣሉ። የተሰጠው እግድ እንዲነሳልኝ ለስር ፍ/ቤት ያቀረብኩት ጥያቄ ወድቅ የተደረገው የተጠሪን ጥቅም ይጎዳል ከሚል ሲሆን ሁሉም ቤቶች የጋራ ናቸው ቢባል እንኳን አመልካች አሁን ባለው የገበያ ዋጋ ከ142,000.000 ብር በላይ የሚደርሰኝ ሲሆን ከድርሻዬ ለ 30,000,000.00 ብር ዋስትና እንዳልሰጥ ልክለክል የምችልበት የህግ ምክንያት የለም። እንዲሁም በህገ መንግስቱ አንቀፅ 40፣ በፍ/ህ/ቁ.1205 እና1260 የተረጋገጠውን በስሜ በተመዘገበው ንብረት ላይ የማዘዝ መብቱን የሚቃረን መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። የማከፋፈሉ ስራ የራሴ፣ የቤተሰቤና የሰራተኞቼ ኑሮ በቀጥታ የሚመለከት ሲሆን እዳዬን የምከፍልበት፣ የልጆቼ የት/ቤት ወጪና ቀለብ የምሸፍንበት፣ የሰራተኞች ወርሃዊ ደመወዝ የምከፍልበትና እራሴም የምኖርበት ስራ ሲሆን የዱቤ ግንኙነት ከተቋረጠብኝ ኪሳራ ላይ በመውደቅ በቤተሰቤ፣ በራሴና በሰራተኞቼ ላይ የማይተካ ጉዳት የሚያስከትል ነው። የተጠሪ የንብረት ጥቅም በጋብቻ ወቅት በቤተሰብ ህጉ አንቀጽ 62 መሰረት በጥረታችን የተፈራ የጋራ ሀብትን የሚመለከት ሲሆን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 154 መታገድ ያለበትም ይህንኑ ህግ መሰረት በማድረግ ግማሽ ሀብት እንጂ ጠቅላላውን የተጋቢዎች ሀብት አይደለም። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት የሰጠው ትእዛዝ እና ከፍተኛ ፍ/ቤቱም ማዕናቱ ህግን የሚቃረንና መብቱን የሚጎዳ መሰረታዊ ህግ ስህተት ስለሆነ እንዲሻርልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የሰበር አቤቱታው በአጣሪ ችሎት ተመርምሮም አመልካች ከተጠሪ ጋር ሦስት ቤት ላይ ክርክር እያደረጉ ያሉና በሦስቱም ቤቶች እግድ የተሰጠ ሲሆን አመልካች ቢያንስ በቤቶቹ ላይ የእኩል ባለ መብት ሆኖ እያለ አንዱን ቤት ለህልውናው አስፈላጊ መሆኑን አሳይቶ ያቀረበው የእግድ ይነሳልኝ ዳኝነት የተከለከለበት አግባብ ግራ ቀኝ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ያስቀርባል ተብሏል። በዚህም መሠረት ተጠሪ ሚያዝያ 12 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት መልስ አመልካች ቀደም ሲል በዚሁ ጉዳይ ላይ ያቀረቡት አቤቱታ ወድቅ ተደርጎ እያለ በድጋሚ ያቀረቡት ተቀባይነት የለውም፣ አመልካች ከቤተሰቦቹ ጋር በመመሳጠር እና ንብረቶቹን በማሸሽ የተጠሪን መብት ለማሳጣት ሆን ብለው ከቅን ልቦና ውጭ ያቀረቡት አቤቱታ ስለሆነ የእግድ ትዕዛዙ ቢነሳ በተጠሪ ላይ የማይተካ ጉዳት የሚያደርስብኝ በመሆኑ እግዱ ሊነሳ አይገባም ተብሎ እንዲወሰንልኝ በማለት ተከራክረዋል። አመልካችም አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከስር ጀምሮ የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት አጠር አጠር ባለ መልኩ ሲታይ ከፍ ሲል የተመለከተውን ሲመስል ይህ ችሎትም የሰበር አቤቱታውን ለማስቀረብ በአጣሪ ችሎት የተያዘውን ጭብጥ ከግራ ቀኝ ክርክር እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዝገቡን እንደሚከተለው



መርምሮታል። እንደመረመረውም ለእግዱ መሰጠት ምክንያት የሆነው በግራ ቀኝ መካከል በመካሄድ ላይ ያለው የባልና ሚስት ንብረት ክርክር ነው። አመልካች ላቀረቡት የእግድ ይነሳልኝ አቤቱታ መነሻ የሆነው ንብረት የታገደውም በዚህ አግባብ ከታገዱት ቤቶች ውስጥ አንዱ ነው። እግዱ የተሰጠው ክርክር ውሳኔ ከማግኘቱ በፊት ለክርክሩ መነሻ የሆኑት ንብረቶች ለሦስተኛ ወገን ከተላለፉ በተጠሪ ላይ የማይመለስ ጉዳት ይደርሳል ከሚል መነሻ እንደሆነ ይታመናል። ከላይ እንደተገለጸው አመልካች ከታገዱት ንብረቶች ውስጥ በቦሌ ክ/ከተማ ወረዳ 7 ጃክሮስ አካባቢ የካርታ ቁጥር 0474 በሆነው ቤት ላይ የተሰጠው እንዲነሳለት የጠየቁት ቤቱን ለባንክ በዋስትና ለማስያዝ መሆኑን በመጥቀስ ነው። የስር ፍርድ ቤቱ በሰጠው ትዕዛዝ እንደገለጸውም አመልካች ዕዳውን ካልከፈለ በዋስትና የሚይዘው ባንክ ቤቱን በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሠረት በሃራጅ ሊሸጥ እንደሚችል አሙን ነው። በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 154 (1) ላይ በተመለከተው አግባብ ለክርክሩ መነሻ በሆነ ንብረት ላይ ጊዜያዊ እግድ የሚሰጠው በጉዳዩ ላይ ውሳኔ እስከሚሰጥ ድረስ ንብረቱን ለሦስተኛ ወገን በማስተላለፉ ምክንያት በከላሽ ላይ ጉዳት እንዳይደርስ እና የሚሰጠው ውሳኔም ውጤት አልባ እንዳይሆን ለመከላከል ስለመሆኑ ከድንጋጌው ይዘት መገንዘብ ይቻላል።

በመሆኑም ፍርድ ቤት እግድ እንዲሰጥ ወይም የተሰጠው እግድ እንዲነሳ ዳኝነት ሲጠየቅ፣ በአንድ በኩል እግድ በመሰጠቱ ወይም የተሰጠው ባለመነሳቱ ምክንያት በተከላሽ ላይ ያላግባብ ጉዳት እንዳይደርስ፣ በሌላ በኩል እግድ ባለመሰጠቱ ወይም የተሰጠው እንዲነሳ በመደረጉ ምክንያት በከላሽ ላይ የማይተካ ጉዳት እንዳይደርስ እና በዚህም ምክንያት ፍርድ ቤቱ በመጨረሻ ላይ የሚሰጠው ውሳኔ ውጤት አልባ እንዳይሆን ተገቢውን ጥንቃቄ የማድረግ ኃላፊነት ይኖርበታል። በተያዘው ጉዳይ አመልካች አጥብቆ የሚከራከረው የተሰጠው እግድ እንዲነሳ ዳኝነት የተጠየቀበት ቤት በዕዳው ምክንያት የሚሸጥ ቢሆንና ቤቱ የጋራ ሀብት ነው ተብሎ ቢወሰን እንኳ ሌሎች ቤቶችም ያሉ በመሆኑ እነርሱ ቢሸጡ ከብር 142,000,000.00 በላይ ድርሻ የሚደርሰኝ በመሆኑ ብብር 30,000,000.00 ግምት ቤቱን ዋስትና እንዳልሰጥ ልክለክል አይገባም በማለት ነው። በሌላ በኩል የአኩልነት መርህን መሠረት ባደረገ መልኩ የባልና ሚስት ሀብት በዓይነት ለሁለቱም እንደሚከፋፈል፣ ንብረቱ ተሸጦ ባልና ሚስት ገንዘቡን እንዲከፋፈሉ የሚደረገው ንብረቱን በዓይነት ማከፋፈል ያልተቻለ እንደሆነ ስለመሆኑ በፌዴራል የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 90-92 ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ይህም የሚያሳየው በባልና ሚስት የንብረት ክፍፍል ሂደት ቅድሚያ የሚሰጠው ንብረትን በዓይነት እንዲከፋፈሉ ማድረግ ሲሆን፣ ዓላማውም ተጋቢዎች ንብረቶች ተሸጠው ከሚገኘው ገንዘብ ይልቅ በንብረቱ ላይ ልዩ ጥቅም (special interest) አላቸው ተብሎ ስለሚታመን ነው። በመሆኑም የባልና ሚስት ንብረት ክርክር በሂደት ላይ እያለ፣ በገንዘብ ሊካስ ይችላል በሚል ሃሳብ ከንብረቶቹ ውስጥ የተወሰነው እንዲሸጥ ወይም በማንኛውም ሌላ መንገድ ወደ ሦስተኛ ወገን የሚተላለፍበትን ዕድል መክፈት፣ አንደኛው ተጋቢ ንብረቱ በዓይነት እንዲከፈለው ለመጠየቅ ያለውን መብት የሚገድብ ነው። ፍርድ ቤቱም በቤተሰብ ህጉ ላይ በተመለከተው የክፍፍል ቅደም ተከተል መሠረት አፈፀመውን እንዳይመራ ያደርገዋል። ስለሆነም ቤቱ ለሦስተኛ ወገን መተላለፉ ተጠሪን አይጎዳም በሚል አመልካች የሚያቀርበው ክርክር ከባልና ሚስት ንብረት ክፍፍል ጋር በተያያዘ በቤተሰብ ህጉ ላይ የተመለከተውን ድንጋጌ ያገናዘበ ባለመሆኑ ተቀባይነት የለውም።

ቤቱ የባልና ሚስት መሆን አለመሆኑ በክርክር ሂደት ተጣርቶ ገና የሚወሰን ከመሆኑ እና ቤቱ በስሙ መመዝገቡ ብቻውን በቤቱ ላይ ብቸኛ ባለቤት ወይም የተለየ ጥቅም የማይሰጠው ከመሆኑ አንጻር ሲታይ፣ አመልካች የንብረት ባለቤትነት መብትን አስመልክቶ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 40 እና በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1205 እና ተከታዮቹ ላይ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች በመጥቀስ የሚያቀርበው ክርክርም ተቀባይነት ያለው አይደለም።

በአጠቃላይ አመልካች ያቀረበውን የእግድ ይነሳልኝ አቤቱታ ወድቅ በማድረግ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በጸናው ትዕዛዝ የተፈጸመ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የህግ ስህተት የለም። ስለሆነም ተከታዩ ወሳኔ ተሰጥቷል።

ወሳኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 124961 ላይ ታህሳስ 05 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት እንዲሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 299813 ላይ ታህሳስ 27 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጡት ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ጸንተዋል።
2. በዚህ ችሎት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ`
 የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሲ.መ.ቁ 239866
ጥቅምት 27 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ

ደጀኔ አያንሳ

ኑረዲን ክድር

መላኩ ካሣዬ

ሐብታሙ እርቅ ይሁን

አመልካች፡- ኑርሁሴን ሀሰን

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አዚዛ ሰይድ

የቀረበ የለም

መዝገቡ ለምርመራ የተቀጠረ ነው። በዚህ አግባብ መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው አመልካች ጥር 01 ቀን 2015 ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 106623 ጥቅምት 25 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት ከ 2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ባለው የንግድ እንቅስቃሴ ውስጥ ብር 12,400,020.30 / አሥራ ሁለት ሚልዬን አራት መቶ ሺህ ሀያ ብር ከሠላሳ ሳንቲም / የተገኘው ትርፍ አመልካች ለተጠሪ ግማሹን እንዲከፍል በማለት የሰጠው የውሳኔ ክፍል፤ እና ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 299596 በቀን 17/04/2015 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባል በማለት አቤቱታ በማቅረባቸው ነው።

ጉዳዩ ጋብቻ በፍቺ መፍረሱን ተከትሎ የቀረበን የንብረት ክፍፍል አቤቱታን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በስር ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር የአሁን

ተጠሪ አመልካች፤ የአሁን አመልካች ደግሞ ተጠሪ በመሆን ተከራክረዋል። የአሁን ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ያቀረቡት የንብረት ክፍፍል አቤቱታ ይዘት በአጭሩ፡- አመልካች በንግድ ስራ ተሰማርቶ በሚሰራበት ወቅት ለትዳር ጥቅም ያልዋለ ከ2010 ዓ.ም እስከ 2012 የግብር ዘመን ያገኙት የንግድ ትርፍ ብር 12,412,022.30 / አስራ ሁለት ሚሊዮን አራት መቶ አስራ ሁለት ሺ ሃያ ሁለት ብር ከሰላሳ ሳንቲም)፤ የወ/ሮ እመቤት አብድላን ቤት ለሶስተኛ ወገን በወር 50,000 / ሃምሳ ሺህ / ሒሳብ በማክራየት ከጥቅምት 2012 ጀምሮ ጉዳዩ እልባት እስኪያገኝ ድረስ የሚያገኙት የኪራይ ጥቅም፤ በኮልጌ ቀራንዮ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 የሚገኝ G+1 ቤት ውስጥ የሚገኝ የቤት ቁሳቁስ ድርሻዬን እኩል እንዲያካፍለኝ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።

አመልካች በሰጡት መልስ ከ2010 ዓ.ም እስከ 2012 የተገኘ ትርፍ ለትዳር ጥቅም የዋለ ሲሆን በተጨማሪም በትዳር ውስጥ ከአንበሳ ኢንተርናሽናል ባንክ የተበደርነውን ገንዘብ የከፈልንበት ነው፤ የተባለው ትርፍም የተጣራ ሳይሆን ለእዳ መጠበቂያም ከዚህ ገንዘብ የሚቀመጥ ነው፤ የሚከራይ ቤት በሚል የተጠየቀው ክፍያ በተመለከተ በትዳር የተፈራ የጋራ ንብረት አይደለም፤ ስለሆነም ተጠሪ ያቀረቡት የክፍፍል አቤቱታ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም ከ2010 ዓ.ም 2012 ዓ.ም ድረስ የተገኘው የንግድ ትርፍ አመልካች እና ተጠሪ በትዳር እያሉ ለትዳር ጥቅም የዋለ ነው ወይስ አይደለም፤ ተገኝ የተባለው የንግድ ትርፍ የተጣራ ትርፍ ነው ወይስ አይደለም፤ ከቤት ኪራይ ተገኝ የተባለው ገንዘብ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሐብት ነው ወይስ አይደለም፤ የቤት ቁሳቁስን በተመለከተ የተገኘው ዳኝነት በምን አግባብ ይታያል የሚሉትን ጭብጦች ከያዘ በኋላ የግራቀኙን ምስክርኝ ሰምቶ ተጠሪ ከ2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ያለውን የንግድ ትርፍ አመልካች ለትዳር ጥቅም እንዳለዋለው፤ ትርፉ በተገኘበት ጊዜ ጋብቻው በሕግ ባይፈረስም ሁሉንም ነገር ብቻውን ተቆጣጥሮ እንደሚሰራ እና ምንም እዳ የሌለባቸው መሆኑን አስረድታለች፤ ከገቢዎች የቀረበው ማስረጃ የተገኘው ትርፍ የተጣራ መሆኑን ያሳያል፤ በአመልካች በኩል የቀረበውን ክርክር ፍርድ ቤቱ አልተቀበለውም፤ ለቤተሰቦቹ በወር ከብር 20000-30000 እሰጣለሁ ያለውም ያለተጠሪ ፈቃድ የተሰጠ እና ውክልናውን ተጠቅሞ የተሰጠ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም፤ ተጠሪ ገንዘቡ ለትዳር ጥቅም መዋሉን አላስረዳም፤ የቤት ኪራይን በሚመለከት የግራቀኙ የጋራ ሐብት ስላልሆነ መጠየቅ አይችሉም፤ ቁሳቁስን በተመለከተ የተጠየቀው ዳኝነት በዝምታ ስለታለፈ እንደታመነ ይቆጠራል በማለት ከ 2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ባለው ጊዜ ውስጥ ከንግድ ትርፍ የተገኘውን ብር 12,400,020.30 / አሥራ ሁለት ሚሊዮን አራት መቶ ሺህ ሀያ ብር ከሠላሳ ሳንቲም / እና የቤት ቁሳቁስ እኩል እንዲካፈሉት ሲል ወስኗል።

አመልካች ይህንን ውሳኔ በመቃወም ለፌደራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ቢሆንም በፍ/ላ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሰረት ይግባኛቸው ተሰርዟል።

አመልካች ጥር 1 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡- በስር ፍርድ ቤት በተደረገ ክርክር ከ2010-2012 የነበረ ጠቅላላ ወጪ እና ዓመታዊ ገቢ እንዲሁም

የተጣራ ትርፍ ብር 5,589,519.5 / አምስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሰማንያ ዘጠኝ ሺ አምስት መቶ አስራ ዘጠኝ ብር ከ አምስት ሳንቲም / መሆኑን የሚያሳይ የኦዲት ሪፖርት ያቀረብን እንዲሁም በምስክሮች ያስረዳን ቢሆንም ፍርድ ቤቱ ሳይመለከተው አልፏል፤ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ የተጠሪን ክስ እና የምስክሮች ቃል ብቻ መሰረት ያደረገ በመሆኑ ውሳኔው ማስረጃን ባግባቡ በመመዘን የተሰጠ አይደለም፤ አመልካች ለትዳር ጥቅም ወጪ እንደማወጣ አስረድቻለሁ፤ ከንግድ በተገኘ ትርፍ በቂርቆስ ክፍለ ከተማ የሚገኘው ቤት በብር 3,000,000 / ሶስት ሚሊዮን / መገዛቱን፤ በ2012 ዓ.ም መቀሌ እና ቂርቆስ ክፍለ ከተማ የሚገኙ ቤቶች የተገነቡ መሆኑን አስረድቻለሁ፤ የተጠሪ ምስክሮች የተገኘው ትርፍ ለትዳር ጥቅም መዋል አለመዋሉን አያውቁም፤ የ2011 ዓ.ም እና የ2012 ግብር ዘመንን በተመለከተ የተሰጠው ውሳኔ ባልተጠየቀ ዳኝነት ላይ የተሰጠ ውሳኔ ነው፤ ከአዲስ አበባ ገቢዎች ቢሮ የመጣው ማስረጃ የሚያመለክተው ከአጠቃላይ ገቢ ላይ ወጪ ሳይቀንስ ነው፤ በስር ፍርድ ቤት በትርፍነት የተጠቀሰው ገንዘብ በአመልካች ስም በባንኮች እንደሚገኝ ከባንኮች ማስረጃ ቀርቦ እያለ ገንዘቡ በአመልካች እጅ እንዳለ በመቁጠር ፍርድ ቤቱ የሰጠው ውሳኔ የህግ መሰረት የሌለው ነው በመሆኑም የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የሰበር አጣሪው ችሎት የአመልካችን የሰበር አቤቱታ መርምሮ የንግድ ትርፍ ግብር ብር 12,400,020.30 / አሥራ ሁለት ሚሊዮን አራት መቶ ሺህ ህያ ብር ከሠላሳ ሳንቲም / አመልካችና ተጠሪ ሊካፈሉ ይገባል የተባለበትን አግባብነት ለማጣራት የሚል ማስቀረቢያ ጭብጥ ተይዞ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡት ተደርጎ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ቀርቧል።

ተጠሪ ሚያዝያ 24 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጡት መልስ ይዘት በአጭሩ፡- አመልካች ከጥር ወር 2011 ዓ.ም ጀምሮ በፍርድ ቤት በተሰጠ ትዕዛዝ መሰረት በየወሩ ለቀላላ ብር 5,000 / አምስት ሺህ / ከመስጠታቸው በቀር ለትዳር የሚያወጡት ሌላ ተጨማሪ ወጪ አልነበረም፤ ከተጠሪም ጋር የነበራቸው ግንኙነት መልካም የሚባል አልነበረም፤ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ ማስረጃን በአግባቡ በመመዘን የተሰጠ ነው ከገቢዎች የቀረበው ማስረጃ የ2010 እና 2011 ገቢ ድምር ከብር 62,000,000 / ስልሳ ሁለት ሚሊዮን/ በላይ መሆኑን ያሳያል፤ አመልካች የተጣራ ትርፍ ነው በሚል የገለጹት ስሌት ተአማኒነት የለውም፤ ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ክስ ለማሻሻል የጠየቀው የ 2012 ዓ.ም የተጣራ ትርፍ ክፍተኛ በመሆኑ ይህንን ጨምሮ ለመጠየቅ በሚል በመሆኑ የተጠየቀው ዳኝነት የ2010 ብቻ ነው በማለት የሚያቀርቡት ክርክር አግባብነት የለውም፤ ስለሆነም ይህንኑ መሠረት በማድረግ በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

አመልካችም የሰበር አቤቱታቸው በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥተዋል።

የግራ ቀኝ ክርክር እና በየደረጃው ባሉ ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ነው። ይህ ችሎትም በሰበር አጣሪው ችሎት ሊጣራ ይገባዋል ተብሎ የተያዘውን ነጥብ ከግራ ቀኝ ክርክር፤ ለሰበር

አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

ከክርክሩ ሒደት እና የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የመዝገብ ቁጥር 106623 የሆነው መዝገብ አስቀርቦ መገንዘብ እንደቻለው አመልካች ለቀረበባቸው ክስ መልስ ሲሰጡ የንግድ ትርፍ በሚል በተጠሪ የተጠየቀውን ዳኝነት በሚመለከት ተጠሪ እንዳሉት አለመሆኑን በዝርዝር መልሳቸው ላይ የገለጹ መሆኑን፤ ይህንኑ ክርክራቸውን ለማስረዳትም የተለያዩ የሰነድ ማስረጃዎችን ያቀረቡ እና የአዲት ሪፖርት ጭምር የቀረበ መሆኑን ነው። በሌላ በኩል ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤት በተጠሪ የንግድ ትርፍ በሚል በተጠየቀውን ዳኝነት ላይ ውሳኔ የሰጠው ከ2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ያለውን የንግድ ትርፍ በሚመለከት ክግግሮች የቀረበው ማስረጃ የተገኘው ትርፍ የተጣራ መሆኑን ያሳያል፤ በአመልካች በኩል የቀረበውን ክርክር ፍርድ ቤቱ አልተቀበለውም በሚል ነው። ከዚህ ውጪ የንግድ ትርፍን በሚመለከት በአመልካች በኩል የቀረቡ ማስረጃዎች ታይተው እና ተገቢ የሆነ ምክንያት ተሰጥቶባቸው እንዲሁም በጉዳዩ ላይ ተገቢ የሆነ ማጣራት ተደርጎበት ውሳኔ የተሰጠ ስለመሆኑ የውሳኔው ይዘት አያመለክትም።

በመሠረቱ ግራቀኝ ተከራካሪ ወገኖች እንደ የክርክራቸው ለማስረዳት ያስችሉናል የሚሏቸውን የሠውም ሆነ የጽሁፍ ማስረጃዎችን ዝርዝርና ዋናውን ወይም ትክክለኛ ግልባጭቻቸውን ማቅረብ ያለበት ስለመሆኑ በፍ/ሰ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 222፣ 223 እና 234 ድንጋጌዎች ላይ በግልጽ ተመልክቷል። የግራ ቀኝ ክርክር በቃል ተሰምቶና በፍ/ሰ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 246፣ 247፣ 248 እና 249 ድንጋጌዎች አግባብ ተገቢው ጭብጥ ተይዞ ለጉዳዩ በሕጉ አግባብ የቀረቡት የተከራካሪ ወገኖች ማስረጃዎች ተሰምተውና አስፈላጊ ሲሆንም በሕጉ አግባብ ፍርድ ቤቱ ተጨማሪ ማስረጃዎችን እንዲቀርቡ በማድረግ ጉዳዩን በሚገባ አጣርቶ ፍትሐዊ ዳኝነት መስጠት ያለበት መሆኑን፤ በሕግ አግባብ የቀረበን ማስረጃ ከማስረጃው አግባብነት፣ ተቀባይነት እና የማሳመን ብቃት አንጻር በማየት የማይቀበለው ሆኖ በመገኘቱ ምክንያት ሳይመለከተው የቀረ ካልሆነ በቀር ክርክርን በማስረዳት የቀረበን የተከራካሪ ወገን ማስረጃ በዘፈቀደ ውድቅ ማድረግ እንደማይችል ስለማስረጃ አቀባበል በተደነገጉት የፍ/ሰ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 138፣ 257፣ 258 እና 259 ድንጋጌዎች ስር በግልጽ ተመልክቷል። እንዲሁም ክርክርን ለማስረዳት የቀረበን፣ የተሰማን ማስረጃ አንድ በአንድ በማገናዘብ በመተቸት፣ የሚቀበለውንና የማይቀበለውን በመለየት ዳኝነት መስጠት እንደሚገባቸው እና ይህ የማስረጃ አቀባበል ሂደትም በፍርድ አጻጻፍ ወቅት የግድ ሊከተሉት የሚገባ ስለመሆኑ በፍ/ሰ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 181 እና 182 ድንጋጌዎች ይዘት ያስገነዝቡናል።

በደዘነው ጉዳይ አመልካች ተጠቃሾች የንግድ ትርፍ የተጣራ ትርፍ አይደለም በማለት የሚከራከሩ ናቸው። ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤት የንግድ ትርፍ በሚል በተጠየቀውን ዳኝነት ላይ ውሳኔ የሰጠው ከ2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ያለውን የንግድ ትርፍ በሚመለከት ክግግሮች የቀረበው ማስረጃ የተገኘው ትርፍ የተጣራ መሆኑን ያሳያል፤ በአመልካች በኩል የቀረበውን ክርክር ፍርድ ቤቱ አልተቀበለውም በሚል ነው። ከዚህ ውጪ የንግድ ትርፍን በሚመለከት በአመልካች በኩል የቀረቡ ማስረጃዎች ታይተው እና ተገቢ የሆነ ምክንያት ተሰጥቶባቸው እንዲሁም በጉዳዩ ላይ ተገቢ የሆነ ማጣራት ተደርጎበት ውሳኔ የተሰጠ ስለመሆኑ



የውሳኔው ይዘት አያመለክትም። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት አመልካች ያቀረቧቸውን ማስረጃዎች መቀበል ያልፈለገበትን ምክንያት ሳይገልጽ እና የንግድ ትርፉም የተጣራ መሆኑን አለመሆኑን ከሚመለከተው የአስተዳደር አካል ተገቢውን ትዕዛዝ በመስጠት ተጣርቶ እንዲቀርብለት ሳያደርግ ውሳኔ መስጠቱ በፍትሐብሔር ስነ-ስርዓት ሕጉ ስለክርክር አመራር፤ ጭብጥ አመሠራረት እና ማስረጃ አቀራረብ እና አቀባበል አስመልክቶ የተደረገውን ስርዓቶች ያላገናዘበ እና መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

በመሆኑም የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከ 2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ከንግድ ተገኝቷል የተባለው ትርፍ ብር 12,400,020.30 / አሥራ ሁለት ሚልዬን አራት መቶ ሺህ ሀያ ብር ከሠላሳ ሳንቲም / የተጣራ ትርፍ መሆን አለመሆኑን አመልካች ያቀረቧቸውን ማስረጃዎች የኦዲት ሪፖርት ተብሎ የቀረበውን ሰነድ እና ተያያዥነት ያላቸውን ሰነዶች ተቀባይነት እና የማሳመን ብቃት በማየት በፍትሐብሔር ስነ-ስርዓት ሕጉ ስለማስረጃ አቀራረብ እና አቀባበል በተደነገጉት ድንጋጌዎች መሠረት የሚቀበላቸው ወይም የማይቀበላቸው መሆኑን በመለየት ጉዳዩን ለማስረዳት ከቀረቡት ሌሎች ማስረጃዎች እና ተጠሪ በማስረጃዎቹ ላይ ካቀረቡት ክርክር እንዲሁም ተጠሪ ካቀረቧቸው ማስረጃዎች ጋር በማገናዘብ እንዲሁም ተጠቃሹ የንግድ ትርፍ የተጣራ ትርፍ መሆን አለመሆኑን ለማጣራት ከሚመለከተው የአስተዳደር አካል ተጣርቶ እንዲቀርብለት በማድረግ ተገቢ የሆነውን ሕጋዊ ውሳኔ እንዲሰጥበት ማድረግ ስነ-ስርዓታዊ ሆኖ አግኝተነዋል። ስለሆነም ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 106623 ጥቅምት 25 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው የውሳኔ ክፍል፤ እና ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 299596 በቀን 17/04/2015 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ተሻሽሏል።
2. በስር ፍርድ ቤቶች ከ 2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ባለው የንግድ እንቅስቃሴ ውስጥ ብር 12,400,020.30 / አሥራ ሁለት ሚልዬን አራት መቶ ሺህ ሀያ ብር ከሠላሳ ሳንቲም / የተገኘው ትርፍ አመልካች እና ተጠሪ እኩል እንዲካፈሉ በማለት የተሰጠው የውሳኔ ክፍል ተሽሯል። ከዚህ ውጪ ያለው የውሳኔ ክፍል አልተነካም።
3. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከ 2010 ዓ.ም እስከ 2012 ዓ.ም ድረስ ተገኝቷል የተባለው የንግድ ትርፍ በሚመለከት ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ በተገለጸው መንገድ ክርክሩን መርቶ እና አጣርቶ ተገቢ ነው ያለውን ሕጋዊ ውሳኔ እንዲሰጥበት በማለት በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(2) መሠረት ጉዳዩ ተመልሶለታል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ ግራቶች የየራሳቸውን ይቻሉ።

- መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ተ



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የመ.ቁ.239750

ጥቅምት 07/2016 ዓ.ም

ዳኞች: ተፈሪ ገብሩ(ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኪ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች: ወ/ሮ የዝና መኮንን

የቀረበ የለም

ተጠሪ: አቶ ቻሌ መኮንን

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የንብረት ክርክርን የሚመለከት ነው። የሰበር አቤቱታው የቀረበው የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/115945 ላይ ጥቅምት 01/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የአመልካችን የሰበር አቤቱታ ውድቅ ያደረገበትን ትዕዛዝ በመቃወም ነው።

ክርክሩ የተጀመረው የግራ ቀኙ ጋብቻ በፍርድ ቤት ውሳኔ ቀሪ መሆኑን ተከትሎ የአሁን አመልካች ለፍርድ ቤት ባቀረቡት የጋራ ንብረት ክፍፍል አቤቱታ ነው። ተጠሪ የክፍፍል ጥያቄ ካቀረቡባቸው ቦታ እና አዋሳኛቸው በክሱ ዝርዝር ውስጥ ከተራ ቁጥር 3.1 እስከ 3.5 ከተጠቀሱት አምስት ይዘታዎች ውስጥ ለአሁን ክርክር ምክንያት የሆኑት ከተራ ቁጥር 3.1 እስከ 3.3 ስር የተጠቀሱት ይዘታዎች ናቸው።

የአሁን ተጠሪ ለዚህ የክፍፍል አቤቱታ በሰጡት መልስ በክሱ ዝርዝር ተራ ቁጥር 3.4 እና 3.5 ላይ የተጠቀሱትን ይዘታዎች ቢካፈሉ ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን፤ ከተራ ቁጥር 3.1. እስከ 3.3 የተጠቀሱት ይዘታዎች ግን ከጋብቻ በፊት ያፈሯቸው እና በጋብቻ ውልም የጋራ ያላደረጓቸው መሆኑን ጠቅሰው አመልካች ሊካፈሉ አይገባም በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃን ከመረመረ እና ስለይዘታዎቹም በክፍሉ አስተዳደር በኩል ተጣርቶ እንዲቀርብለት ካደረገ በኋላ በክሱ ዝርዝር ከተራ ቁጥር 3.1. እስከ 3.3 ያሉት ይዘታዎች የተጠሪ የግል ይዘታዎች በመሆናቸው አመልካች ሊካፈሉ አይገባም በማለት ወስኗል።

አመልካች ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ አቤቱታ አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ በክሱ ዝርዝር ተራ ቁጥር 3.4 እና 3.5 ያሉት ይዘታዎች ነባር ይዘታነቱ የአሁን አመልካች እናት እንዲሁም በተራ ቁጥር 3.1. እስከ 3.3 ያሉት ተጠሪ በውርስ ያገኙት ሆኖ በጋብቻ ውስጥ ግራ ቀኙ በስምምነት በጋራ ሲገለገሉበት የነበረ ስለመሆኑ በቀረቡት ማስረጃዎች በተሻለ ሁኔታ የተረጋገጠ መሆኑን፤ ተጠሪም ቢሆን አመልካች በውርስ ያገኙትን ይዘታዎች በስምምነት ሲጠቀሙ የነበረ ስለመሆኑ ያመኑ በመሆኑ ክርክር የቀረበባቸው ይዘታዎች በተጠሪ ስም ተመዝግበው በመገኘታቸው ብቻ ሊካፈሉ አይገባም የሚባልበት ምክንያት የለም በማለት ከዚህ አንፃር የሰር ፍርድ ቤት ውሳኔን ሽሮ ግራ ቀኙ እንዲካፈሉ ወስኗል።

ተጠሪ በተራቸው የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቱን ውሳኔ በመቃወም ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቤቱታ አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም የይግባኝ ክርክሩን ከመረመረ በኋላ የአሁን አመልካች በውርስ ያገኙትን ሁለቱን ይዘታዎች ጨምሮ በተጠሪ ስም ያሉን ይዘታዎች ለመካፈል ዳኝነት የጠየቁ ቢሆንም ተጠሪ በክሱ ዝርዝር ከተራ ቁጥር 3.1 እስከ 3.3 ላይ የተጠቀሱት ይዘታዎች የግላቸው መሆኑን ጠቅሰው ልንካፈል አይገባም በማለት ክደው የተከራከሩ መሆኑን፤ አመልካች በውርስ ያገኙትን ይዘታ ግራ ቀኙ እንዲካፈሉ የተወሰነው አመልካች በራሳቸው ለመካፈል በመጠየቃቸው ምክንያት መሆኑን፤ በአንፃሩ ተጠሪ በውርስ ያገኙን ይዘታዎች ልንካፈል አይገባም በማለት ክደው የተከራከሩ እና አመልካችም ይህንን ሊያስተባብል የሚችል ያቀረቡት ማስረጃ በሌለበት ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ይዘታዎቹን እንዲካፈሉ መወሰኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 182(2) አንጻር አግባብ አይደለም በማለት ሽሮት የወረዳ ፍርድ ቤት ውሳኔን አጽንቷል። አመልካች ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ ያቀረቡ ቢሆንም ችሎቱ አቤቱታውን በትዕዛዝ ውድቅ አድርጓል።

የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንን በመቃወም ነው። አመልካች ታህሳስ 27/2015 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎ እና ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ ተፈፅሟል ያሉትን መሰረታዊ የህግ ስህተት ጠቅሰው በዚህ ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል። መሰረታዊ ይዘቱም በክሱ ከተራ ቁጥር 3.1 እስከ 3.3 ላይ የተመለከቱትን ይዘታዎች ተጠሪ ከወላጆቹ ያገኙት ቢሆንም አመልካች ከወላጆችዋ ካገኙት ይዘታ ጋር በጋራ ለመጠቀም ተስማምተው ሲጠቀሙበት የቆዩ ስለመሆኑ ተረጋግጦ እያለ እና አመልካች ከወላጆችዋ ያገኙትን ይዘታ ተጠሪ እንዲካፈሉ ተወስኖ እያለ ሶስቱ ይዘታዎች የተጠሪ የግል ይዘታዎች ናቸው መባሉ አግባብ ባለመሆኑ የከፍተኛ ፍርድ ቤቱ ውሳኔ ሊፀና ይገባል የሚል ነው። የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ ክርክር የቀረበባቸውን ይዘታዎች ግራ ቀኙ በጋብቻ ውስጥ ሲጠቀሙበት የነበረ ስለመሆኑ ተረጋግጦ እያለ ለተጠሪ ብቻ የተወሰነበት አግባብ በዚህ ችሎት ቀርቦ እንዲመረመር በመታዘዙ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጓል።

በዚህ አግባብ ተጠሪ ሚያዝያ 18/2015 ዓ.ም በተጻፈ መልስ አከራካሪዎቹ ይዘታዎች ከጋብቻ በፊት የተፈሩ እና ከጋብቻ በኋላ በጋራ ለመጠቀም የተደረገ ስምምነት ስለመኖሩ የተረጋገጠ ነገር እንደሌለ፤ ይዘታዎቹን በጋራ መጠቀማቸው ብቻውን የጋራ እንደሚያደርገው በመግለፅ የሰበር አቤቱታው ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል። አመልካችም የሰበር አቤቱታቸውን የሚያጠናክር የመልስ መልስ በመስጠት ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና መሰረታዊ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተውን ሲመስል ችሎቱም የግራ ቀኙን የሰበር ክርክር ለአቤቱታው መነሻ ከሆነው የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ መርምሯል።

እንግዲህ የፍትህ ብሔር መግት የሚመራው በፍትህ ብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ነው። አሁን ሥራ ላይ ያለው የ1958ቱ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ የቀዳሚ ፍርድ ቤት እና የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን በመለየት በሁለቱም ደረጃ የሚቀርቡ የፍትህ ብሔር ክርክሮች ሊመሩ የሚገባበትን ስርዓት ዘርግቷል። በዚህ አግባብ በሥነ ሥርዓት ህጉ ለይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የተሰጠው የዳኝነት ስልጣን በስር ፍርድ ቤት ቀርበው ዳኝነት የተሰጠባቸውን ጉዳዮች በክለሳ ማየት (Appellate Review) ብቻ ስለመሆኑ ይግባኝን ስለመቀበል እና ስለመስማት ከሚደነግገው የሥነ ሥርዓት ህጉ ቁጥር 337-348 ድንጋጌዎች ይዘት መረዳት ይቻላል። በዚህ አግባብ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የበታች ፍርድ ቤቱ በማስረጃ አረጋግጫለሁ በማለት በግልፅ አቋም በወሰደበት ጉዳይ ላይ የሚሰጠው ትችት ካለ በግልጽ ሊያሰፍር ይገባል። የበታች ፍርድ ቤቱ የወሰደው አቋም የሚነቀፍበት ግልፅ ምክንያት ባልተመለከተበት ሁኔታ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የበታች ፍርድ ቤቱን ውሳኔ የሚሸርበት የሥነ ሥርዓት ህግ ማዕቀፍ የለም።

አሁን በቀረበው ጉዳይ በስር ፍርድ ቤት ከነበረው እና በማስረጃ ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር መገንዘብ የሚቻለው ግራ ቀኙ በየፊናቸው በውርስ ያገኙትን ይዘታ በጋብቻ ውስጥ በስምምነት በጋራ ሲጠቀሙበት የነበረ መሆኑን ነው። ጋብቻቸው በፍቺ ቀሪ መሆኑን ተከትሎ አመልካች ሁሉንም ይዘታዎች ቀላቅለው ክፍፍል እንዲደረግበት ጠይቀዋል። ተጠሪ በበኩላቸው አመልካች በውርስ ያገኙትን ይዘታ ለመካፈል ፈቃደኛ መሆናቸውን፣ በአንፃሩ በራሳቸው በውርስ ያገኙትን የግሌ ነው በማለት ተከራክረዋል። በእርግጥ ተጠሪ በውርስ ያገኛቸው ይዘታዎች በተጠሪ ስም ብቻ ተመዝግበው የሚገኙ ስለመሆኑ ከክፍሉ መሬት አስተዳደር የቀረበው ማስረጃ እንደሚያረጋግጥ የወረዳው ፍርድ ቤት በሰጠው ፍርድ ውስጥ ተመልክቷል። ይዘታዎቹ በተጠሪ ስም ብቻ የተመዘገቡ ቢሆንም ግራ ቀኙ በየራሳቸው ያገኙትን ይዘታዎች በትዳር ቆይታቸው በስምምነት ቀላቅለው ሲጠቀሙ እንደነበር በቀረቡት ማስረጃዎች በተሻለ ሁኔታ የተረጋገጠ ስለመሆኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤቱ በሰጠው ፍርድ ውስጥ በግልፅ ጠቅሷል።

የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ይህንን ውሳኔ የለወጠው ከፍተኛ ፍርድ ቤቱ የጠቀሳቸው ፍሬ ነገሮች በማስረጃ አልተረጋገጡም በሚል ሳይሆን የአሁን አመልካች በተጠሪ የቀረበውን መከራከሪያ የሚያስተባብል ማስረጃ አላቀረቡም በሚል ነው። በተጠሪ የቀረበው መከራከሪያ ይዘታዎቹ የግሌ ናቸው የሚል ሲሆን የአሁን አመልካች ይዘታዎቹ ተጠሪ በግሌ ያገኛቸው በመሆኑ ጉዳይ ላይ ክርክር የላቸውም። ይልቁም የጠየቁት ዳኝነት አመልካችም ሆኑ ተጠሪ በግላቸው የነበራቸውን ይዘታ በትዳር ቆይታቸው በስምምነት ቀላቅለው ሲጠቀሙ የነበረ መሆኑን ጠቅሰው አጠቃላይ ይዘታው ላይ ክፍፍል እንዲደረግ ነው። ግራ ቀኙ በየግል ያገኛቸውን ይዘታዎች በስምምነት ቀላቅለው በጋራ ሲጠቀሙበት የነበረ ለመሆኑ ደግሞ ባቀረቧቸው ማስረጃ ማረጋገጣቸውን ይግባኝ ሰሚ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አረጋግጧል። ለውሳኔው መሰረት ያደረገውም ይህንን ፍሬ ነገር ነው። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ

ቤት ይህ ፍሬ ነገር በማሰረጃ አልተረጋገጠም በሚል የሰጠው ግልጽ ትችት የለም። ይህ በሌለበት በደፈናው አመልካች የተጠሪን መከራከሪያ አላስተባበሉም በሚል ጥቅል ምክንያት የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን መሻሩ እና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም ይህንኑ መቀበሉ በሥነ ሥርዓት ህጉ ለይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የተሰጠውን የዳኝነት ስልጣን አድማስ መሰረት ያላደረገ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። ግራ ቀኙ በየግል ያገኝቸውን ይዘታዎች በትዳር ቆይታቸው ውስጥ በስምምነት ቀላቅለው በጋራ ሲጠቀሙበት የነበረ ለመሆኑ ከተረጋገጠ እና የአሁን ተጠሪዎ አመልካች በግል ያገኝቸውን ይዘታ ለመካፈል ፈቃደኛ ሆነው ከዚህ አኳያ ከተወሰነላቸው ክርክር የቀረቡባቸውን ሶስቱን ይዘታዎች ለአመልካች የማያካፍሉበት ህጋዊ ምክንያት የለም። በመሆኑም ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/115945 ላይ ጥቅምት 01/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የክልሉን ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔን በማፅናት የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. የምዕራብ ኅጃም ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/79056 ላይ ጥቅምት 23/2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቷል።

ትዕዛዝ

1. የዚህን ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ወጪ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
2. በዚህ መዝገብ ላይ የተሰጠ የእግድ ትዕዛዝ ካለ ተነስቷል። ይፃፍ።
3. መዝገቡ ተዘግቷል። ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ